

Pražská vysoká škola psychosociálních studií

Azylové bydlení a podpora samostatného způsobu života

Bc. Ing. Pavel Žáček

Diplomová práce

Studijní obor: Sociální práce se zaměřením na komunikaci
a aplikovanou psychoterapii, kombinovaná forma studia

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Kateřina Šámalová, Ph.D.

Praha 2022

Prague College of Psychosocial Studies

**Shelters
and
self-dependent life form support**

Bc. Ing. Pavel Žáček

Diploma Thesis

The Diploma Thesis Work Supervisor: PhDr. Kateřina Šámalová, Ph.D.

Praha 2022

Anotace:

Hlavním tématem práce je identifikace, popis a působení faktorů, které ovlivňují reintegraci klientek azylových domů pro matky s dětmi. Součástí teoretické části práce je definování a popis rizik, která mohou ke ztrátě bydlení vést, a stejně tak zdrojů, které mohou jedinci ohrožení ztrátou bydlení aktivovat ke své podpoře. V praktické části práce je provedeno ověření působení jednotlivých faktorů reintegrace.

Klíčová slova:

Ztráta bydlení

Riziko ztráty bydlení

Zdroje podpory před ztrátou bydlení

Azylový dům pro matky s dětmi

Faktory ovlivňující reintegraci klientů azylových domů

Abstract:

The aim of this thesis is to identify, describe and illustrate the impact factors affecting the process during which the clients of shelters for mothers with children reintegrate into society. The focus of the theoretical part is to define and describe the risk factors that can contribute to loss of housing, as well as the resources to be activated by individuals at risk of losing their home in order to receive support. The practical part depicts a field check of the impact exerted by the individual factors.

Key words:

Loss of housing

Loss of housing risk

Loss of living supporting resources

Shelter for mothers with children

Factors affecting the reintegration of shelters' clients

Prohlášení:

1. Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.
2. Prohlašuji, že diplomová práce obsahuje v kapitole 3 a v odstavcích 4.2 a 5.3 pasáže, které autor převzal ze své bakalářské práce. Diplomová práce však takto, jako celek, nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 26. 7. 2022

Podpis:

Poděkování:

Děkuji vedoucí diplomové práce, paní PhDr. Kateřině Šámalové, PhD., za věnovaný čas, vstřícný a kolegiální přístup, vlastní vedení práce, podporu při hledání a nalézání nových perspektiv a náhledů na zpracovávané téma, věcné připomínky a rady, které mi navíc poskytovala bezprostředně a bezodkladně dle aktuální potřeby.

Děkuji vedoucím sociálních služeb, které byly ochotné s zúčastnit praktické části této diplomové práce a umožnily získání dat pro výzkum. Děkuji také všem participantům výzkumu z řad pracovníků poskytovatelů azylových domů a jejich klientů, za možnost pořídít s nimi rozhovory.

Obsah

Úvod	1
1 Rizika ztráty bydlení	2
1.1 Nízké vzdělání nebo nedostatečná kvalifikace	2
1.2 Ztráta zaměstnání	2
1.3 Chudoba	3
1.4 Nízká finanční gramotnost	4
1.5 Nedostupnost bydlení	5
1.6 Osobnostní nastavení, odolnost	6
1.7 Ztráta partnera	7
1.8 Věk, zdraví	7
1.9 Domácí násilí	8
1.10 Závislostní chování	9
1.11 Opouštění výkonu trestu odnětí svobody	10
1.12 Opouštění dalších ústavních zařízení	11
1.13 Příslušnost k národnostním menšinám	12
1.14 Závislost na systému	13
1.15 Kumulace jednotlivých rizik	13
2 Zdroje podpory a ochrany před ztrátou bydlení	15
2.1 Vzdělávání a výchova	15
2.2 Politika zaměstnanosti	18
2.3 Kariérové poradenství	19
2.4 Sociální bydlení	20
2.5 Podpora sociálního začleňování	21
2.6 Sociální dávky	22
2.7 Sociální poradenství	24
2.8 Služby sociální prevence	26

2.9	Probační a mediační služba.....	28
3	Azylový dům pro matky s dětmi	29
3.1	Cílová skupina	29
3.2	Kapacita, využití a upořádání azylových domů.....	29
3.3	Individuální plánování	31
3.4	Potřeby klientek	31
3.5	Zvládnutí krize	32
3.6	Dlouhodobé cíle	33
3.7	Návazné služby	37
3.8	Sociální práce – přístup pracovníka služby	38
4	Faktory ovlivňující reintegraci klientů azylových domů	40
4.1	Dosud provedené výzkumy k tématu ztráty bydlení	40
4.2	Rozdělení faktorů do skupin	41
4.3	Systémové faktory	42
4.4	Faktory související s poskytováním sociální služby.....	50
4.5	Faktory související se situací klienta a jeho osobnostním nastavením.....	57
4.6	Náklady společnosti při nedostatečné aktivizaci klientů k samostatnosti	61
5	Praktická část - výzkum	62
5.1	Cíl výzkumu.....	62
5.2	Výzkumná otázka	62
5.3	Metodika výzkumu	62
5.4	Hodnocení výzkumu – hlavní výzkumná otázka.....	68
5.5	Hodnocení výzkumu – doplňková výzkumná otázka.....	78
5.6	Zhodnocení výzkumu	80
5.7	Diskuze	84
	Závěr.....	87
	Přílohy – I. část	99
	Přílohy – II. a III. část, přepisy rozhovorů (samostatný výtisk, který není určen ke zveřejnění)	

Úvod

Téma diplomové práce navazuje na autorem již obhájenou bakalářskou práci. V bakalářské práci autor zpracoval téma kvality poskytování sociálních služeb. Výzkum byl proveden v azylovém domě pro matky s dětmi. Jako vedlejší výsledek výzkumu bylo autorem zjištěno, že kvalitní poskytování sociální služby nemusí pro část uživatelů služby znamenat, že budou schopni po ukončení pobytu v azylovém domě samostatného způsobu života. Někteří klienti se do pobytových sociálních služeb vrací.

V diplomové práci jsou popsány faktory, které ovlivňují šance uživatelů na samostatný život po opuštění služby. V teoretické části práce jsou popsány fenomény, které se ztrátou bydlení souvisí. Součástí je rovněž definování a popis jednotlivých faktorů, které mohou podpořit samostatný způsob života klientů azylových domů. Jednotlivé faktory jsou popsány s využitím dosud publikovaných zdrojů.

V první kapitole jsou vyjmenována rizika ztráty bydlení. Zdroje podpory a ochrany před těmito riziky jsou náplní kapitoly 2. Kapitola 3 je věnována podpoře a činnosti vlastních azylových domů pro matky s dětmi, včetně možné reakce zařízení, směřujících k naplnění jednotlivých potřeb svých klientek, a uvedení dalších návazných služeb. Kapitola 4 je vyvrcholením zkoumání teoretické části práce a obsahuje výčet a popis konkrétních faktorů ovlivňujících reintegraci klientů azylových domů.

V praktické části této diplomové práce (v kapitole 5) je zjišťováno, jak jednotlivé faktory v praxi na klienty azylových domů působí. Zkoumání bylo provedeno ve čtyřech azylových domech pro matky s dětmi, přičemž jedno ze zařízení bylo zahrnuto i ve výzkumné části bakalářské práce autora. Zaměření bakalářské práce bylo jiné, výzkum proběhl s jinými pracovníci i klientkami.

V závěru je provedeno propojení a zhodnocení fungování jednotlivých faktorů reintegrace.

1 Rizika ztráty bydlení

Podle Vágnerové, Marka a Csémyho (2018) je bezdomovectví spojeno s absencí domova, tedy s absencí nejen bydlení, ale i pevných sociálních vazeb, jistoty a bezpečí. Jedná se o extrémní formu sociálního vyloučení, následkem kterého dochází k omezení bezpečí a přístupu ke zdrojům.

Nešporová, Holpuch, Janurová a Kuchařová (2019) řadí do skupiny osob trpících ztrátou bydlení jedince a skupiny, které žijí venku (přibližně polovina počtu osob této cílové skupiny) či v noclehárnách, v azylových domech, v domech na půli cesty, ubytovnách, či v jiných zařízeních. Mezi jedinci, žijícími bez přístřeší venku je cca 80 % mužů a 20 % žen. Poměrné zastoupení v azylových domech je odlišné: přibližně 40 % mužů, 30 % žen a 30 % dětí.

Nešporová a Holpuch (2020) chápou bezdomovectví jako opakovanou zkušenost – téměř 40 % osob bez domova se do této situace dostalo v životě nejméně třikrát. Nejde tedy o překonání situace bez domova, jako spíše o trvalé ukotvení v životním stylu, který přinese stabilitu.

1.1 Nízké vzdělání nebo nedostatečná kvalifikace

Káš (1994) rozlišuje mezi pojmy vzdělání a kvalifikace. Pojem vzdělání je chápán jako výsledek výchovy a vzdělávání. Je součástí kvalifikace. Kvalifikace je ale kromě vzdělání tvořena také délkou praxe, schopností organizovat a řídit procesy, další pracovníky, zkušeností a orientací v oboru.

Agentura pro sociální začleňování (n.d.) považuje vzdělání za základní nástroj k socializaci dítěte, k otevření možností budoucího uplatnění ve společnosti, což působí jako prevence před sociálním vyloučením. Jedinec s vyšším vzděláním bude mít pravděpodobně i vyšší příjmy.

Nešporová a Holpuch (2020) uvádějí, že základní či střední vzdělání bez maturity dosáhlo 80 % osob bez domova. Obecní ubytovny využívají lidé bez domova spíše s nižším, či nedokončeným základním vzděláním, oproti jedincům přebývajícím venku, v nízkoprahových noclehárnách či azylových domech.

1.2 Ztráta zaměstnání

Kotrusová, Kubát, Marešová, Schebelle a Táborská (2020) uvádějí, že lidé bez zaměstnání netvoří homogenní skupinu. Nově evidovaní mají většinou pracovní zkušenosti, vzdělání a jsou ochotní pracovat. Naproti tomu dlouhodobě či opakovaně nezaměstnaní mají

problém se znovu integrovat, často z důvodu nízké kvalifikace a vzdělání, malé motivaci, zdravotním omezením. Roli v uplatnění na trhu práce má i věk.

Podle Evropské Komise (2020) byla v roce 2020 míra nezaměstnanosti v EU 6,6% (míra nezaměstnanosti žen je o 0,4% vyšší, než u mužů). Z počtu nezaměstnaných činil podíl dlouhodobě nezaměstnaných kolem 40%. Míra nezaměstnanosti u mladých (cca 18–26 let) byla téměř 15,5%.

Kohútová (2014) shrnuje, že nezaměstnaností jsou více ohroženy ženy než muži – roli hraje zřejmě menší ochota zaměstnavatelů zaměstnat ženy, u kterých hrozí absence, a to buď z předpokladu těhotenství či z důvodu péče o malé děti. Ohroženou skupinou jsou také absolventi škol, kteří mají nízké vzdělání či malou kvalifikaci. Nezaměstnaností jsou ohroženi také jedinci ve vyšším věku a se zdravotními potížemi.

Podle Tomeše (2010) je možné považovat za skrytou nezaměstnanost také zaměstnávání na zkrácenou pracovní dobu v obdobích hospodářské recese. Fialová (2016) k tomu dodává, že v nových členských státech EU je možnost částečných úvazků využívána málo, protože lidé preferují buď práci na plný úvazek, nebo naopak práci na černo.

Kohútová (2014) považuje zaměstnání pro člověka za základní institut, od kterého se odvíjí status, sociální kontakty, seberealizace, finanční nezávislost a jistota. Ztráta zaměstnání je tedy stresovou situací, která znamená materiální deprivaci a psychickou frustraci. Důsledkem mohou být ztráta motivace a vlastní aktivity, nedostatek podnětů, narušení vztahů.

Nešporová a Holpuch (2020) uvádějí, že zhruba 40 % osob bez domova pobírá sociální dávky, 27 % osob vykonává příležitostné práce bez pracovní smlouvy a 26 % osob získává finanční prostředky sběrem surovin.

Osoby, které využívají azylové domy, pobírají dávky až v 66 %. Oproti tomu podíl u lidí žijících venku činí asi 38 %. Lidé žijící v azylových domech také častěji využívají pomoc od známých. Méně rozšířené je získávání finančních prostředků vlastní aktivitou.

1.3 Chudoba

Tomeš (2010), obdobně jako Matoušek (2007), definuje chudobu jako nedostupnost zdrojů a služeb pro důstojný život.

Podle Labudové, Antalové a Bugárové (2019) se chudoba netýká jen lidí bez zaměstnání a jejich rodin, ale i lidí ekonomicky aktivních s nízkými příjmy. Tento fakt zpochybňuje pohled na zaměstnanost jako jasný nástroj omezující chudobu. Evropská komise (2021) uvádí skupiny zaměstnaných obyvatel, u kterých je vyšší pravděpodobnost, že budou pobírat minimální mzdu, než u ostatních zaměstnaných – jedná se na příklad o ženy, mladé lidi a pracovníky s nízkou

kvalifikací. U mladých lidí je tato pravděpodobnost 3x vyšší, než u starších pracovníků, u žen je 2x vyšší, než u mužů.

Labudová, Antalová a Bugárová (2019) dále uvádějí, že v pásmu chudoby v EU žije asi 10 % pracujících. Myslíková a Večerník (2016) citují definici hranice rizika ohrožení chudobou podle Eurostatu, podle které je to 60 % národního mediánu přepočtených disponibilních příjmů (po odečtu sociálních transferů).

Prokop (2020) dává do souvislosti chudobu rodiny a úspěšnost dětí ve škole. Horších výsledků ve škole dosahují děti z rodin s neuspokojivým bydlením. Další souvislost má nedostatečný ekonomický kapitál s nedostatkem kapitálu sociálního – tím jsou myšleny vazby, kontakty, konexe, které je možno zmobilizovat a dostat se tak buď k lepším službám, nebo je získat levněji. Matoušek a Pazlarová (2010) dávají do souvislosti s chudobou také rizika pro duševní a tělesný vývoj dítěte, pro vznik společensky nežádoucího chování, ale i uplatnění v dospělosti ve společnosti.

Ringen a Halpin (1997) rozlišují u rodin s nízkými příjmy životní úroveň dětí od životní úrovně rodičů. Dochází k závěru, že v některých příjmově slabších rodinách dochází k nedobrovolnému nerovnoměrnému přerozdělení nízkých příjmů rodiny ve prospěch dospělých. Tento jev se týká zejména mladých rodin.

Sirovátka, Šimíková, Jahoda a Godarová (2015) přikládají sledování chudoby dětí velkou pozornost – zkušenost dětí s chudobou znamená vyšší riziko života v chudobě i v pozdějším věku. Evropská komise (2021) ve své zprávě uvádí, že ačkoliv se riziko chudoby a sociálního vyloučení v posledních letech snížilo, stále zůstává vysoké u dětí.

Prokop (2020) mluví také o mezigenerační mobilitě. Tedy jevu, kdy se dítě narozené v chudé rodině z této chudoby vymaní. Pravděpodobnost, že se takové dítě z chudoby nedostane ani v dospělosti je v USA cca 42 %, ve Skandinávii přibližně 24–28 %. Mezigenerační mobilita je vyšší v zemích, kde jsou menší rozdíly mezi chudými a bohatými. V Česku podobné výzkumy nejsou zpracovány, ohrožení chudobou je ale výrazně podmíněno vzděláním. Podle Eurostatu (2014) má v Evropské Unii 6 z 10 dětí ohrožených chudobou nebo sociálním vyloučením rodiče s nízkou úrovní dosaženého vzdělání.

1.4 Nízká finanční gramotnost

Bohanesová (2018) spatřuje pod pojmem finanční gramotnosti schopnost spravovat vlastní peníze, pracovat s vlastním rozpočtem, orientovat se v produktech finančního trhu a umět je vhodně volit (vedení a úročení běžného účtu, úvěry a hypotéky, stavební spoření, produkty kapitálového a pojistného trhu), umět naložit s volnými zdroji či naopak rozhodnout se o využití cizích zdrojů. Podle Pavelkové (2011) jsou finanční gramotností kromě znalosti a

dovednosti hospodaření s penězi, také hodnotové postoje, které umožní jednotlivci zabezpečit sebe a své blízké.

Krušinská (2014) zmiňuje nejčastější příčiny finančních problémů klientů občanských poraden: prodlení se splácením úvěrů, dluhy na nájemném a dalších službách, prodlení s placením účtů za telefon. Nedostatečná finanční gramotnost vede, jak uvádí Pavelková (2011), k zadlužování jednotlivců i domácností, které např. následně čelí exekucím.

Dluhy, podle Nešporové a Holpucha (2020), komplikují zpětnou integraci osob bez domova – téměř 80 % těchto osob má dluhy. Dvě třetiny z nich neví, jaké výše jejich dluhy vlastně dosahují, přibližně pětina osob má dluhy vyšší než 200.000 Kč.

Jak uvádí Žáček (2021), sociální pracovnice azylového domu pro matky s dětmi vedou klientky k osvojení základních zásad hospodaření s penězi a tvorbě rozpočtu domácnosti (struktura příjmů a výdajů). Klientky jsou podporovány také ke spoření. Obdobně i Talašová (2010) uvádí, že také v rámci činnosti Probační a mediační služby je neprioritní činností pomoc klientům s financemi: plánováním příjmů a výdajů, hledání úspor, jednání o splátkových kalendářích svých dluhů, řešení půjček. Klienti s dluhovou problematikou jsou pak odkazováni zejména na občanské či dluhové poradny, které se touto problematikou zabývají.

Klepek (2015) zmiňuje související poznatek o ekonomickém chování jednotlivce, tj. o časové preferenci. Časová preference znamená, že někteří lidé mají tendenci upřednostnit současnou spotřebu před budoucí, což vyjadřuje míru netrpělivosti. Tato časová preference se u různých jedinců liší. Ve faktorech, které vedou ke ztrátě bydlení, se tato netrpělivost, či časová preference, velmi odráží (např. vzdělání je dlouhodobá záležitost; užívání návykových látek je činnost, kdy „výnos“ předchází náklady apod.).

1.5 Nedostupnost bydlení

Lux, Čermák, Obadalová, Sunega a Vajdová (2002) uvádějí, že bydlení je základní lidskou potřebou. Odpovědnost za své bydlení nese jedinec sám. Vzhledem k sociální a příjmové nerovnosti ve společnosti připravují vlády vyspělých zemí koncepce a nástroje bytové politiky tak, aby mohly zajistit finanční dostupnost bydlení pro všechny skupiny obyvatel.

Nasarre - Aznar, Ftáčnik, Lambea - Llop a Ranača (2021) mluví o cenově dostupném bydlení, které je přiměřené svou kvalitou, lokalitou a cenou (cenou jsou myšleny náklady na bydlení). Za znevýhodněné skupiny jsou považováni nízkopříjmoví a středněpříjmoví nájemníci, kteří trpí vysokými cenami za bydlení.

Klusáček, Greineder, Lesák a Kowaliková (2021) uvádějí, že ztrátou bydlení je v České republice ohroženo přibližně 160 000 domácností. Jedná se o domácnosti žijící v nájemném bydlení, případně o ty, které splácí hypotéku a vynakládají více než 50 % svých čistých příjmů

na tato náklady. Dalších asi 50 000 domácností žije v bytové nouzi, což znamená, že v bytě není k dispozici tekoucí voda, teplá voda, elektřina, kuchyňský kout ani kuchyň, možnost si zatopit, dále je narušená statika domu, okna či dveře neplní svou funkci. Dalších asi 330 000 domácností vynakládá na pokrytí nákladů s bydlením více než 40 % příjmů. Celkem čelí problémům s bydlením přibližně 1 milion osob. Náklady na bydlení hrají stále důležitější úlohu. Jejich postupné zvyšování je často rodinami kompenzováno snižováním výdajů na jídlo.

Nasarre - Aznar, Ftáčnik, Lambea - Llop a Ranača (2021) dále upozorňují na rostoucí problémy s bezdomovectvím, prudce se zvyšujícím nájemným, předraženými pořizovacími cenami bydlení a nebo s užíváním bytů nadměrným počtem osob. Vavrečková (2000) uvádí, že oficiálně chudé a více početné rodiny často využívají bydlení u příbuzných. Podle Kuchařové, Barvíkové, Peychlové a Höhne (2015) lze ze Sčítání 2011 odvodit, že cca 300 000 lidí žilo v bytě se dvěma a více osobami na jednu místnost. Přibližně 760 000 lidí žilo v bytech s podílem obytné plochy menší než 10 m² na osobu. V bytě, kde hospodaří dvě a více domácností a kde je současně podíl obytné plochy menší než 10 m² na osobu a celkový počet obyvatel bytu čítá více než 6 osob, žilo přibližně 77 tisíc lidí.

1.6 Osobnostní nastavení, odolnost

Lacková (2019) uvádí obecný předpoklad, že lidé z funkčních rodin prospívají ve svém životě lépe. Je ale otázkou, zda „příliš dobré“ zázemí nepůsobí tak, že se jedinec nechce či nedokáže osamostatnit, resp. není připraven na řešení nepřízně ve svém životě. Proces zvládnutí a vyjití v nepříznivé situaci se nazývá resilience (odolnost, pružnost). Nepřízní mohou být stresové faktory, rodinné či zdravotní problémy. Resilience závisí na schopnosti jedince nalézt zdroje pro uspokojení svých potřeb a zároveň na možnostech rodiny, obce, kultury tyto zdroje poskytnout. Je to tedy proces interakce mezi jedincem a jeho okolím, zároveň je to proces, který se mění po celý život. Podle Průši et al. (1997) mohou na jedince nepříznivě působit i zvyšující se nároky společnosti a rodiny – část lidí nemá schopnost se s těmito nároky vyrovnat a udržet si tak běžný život (manželství, rodinu, byt, stabilní práci apod.).

Burchadt a Huerta (2009) dávají k diskusi různé pohledy na resilienci. Resilience je buď individuálním psychickým nastavením, nebo je výsledkem interakce širokého spektra vlastností a okolností. Pokud je resilience vztažena i k okolním podmínkám, pak je popsání vzájemné souvislosti více-faktorové. Role a účinek resilience je různý v závislosti na obranných mechanismech, vystavení různým situacím a kontextům, absenci či nezpozorování rizikových faktorů apod. Sociální vyloučení může být výsledkem spolupůsobení mnoha znevýhodnění.

Za rizikové faktory je podle Lackové (2019) možné pokládat chudobu, vývojové odlišnosti, narušení citové vazby s emočně významnou osobou (nejčastěji matkou), absenci

otce v domácnosti, ztrátu zaměstnání, změnu bydliště či změnu školy. Materiální strádání znamená nejen deprivaci potřeb, ale i prožitek hanby, vyloučení ze skupiny. Rizikové faktory, tedy nepříznivé situace, mohou u některých jedinců způsobit maladaptivní (nepřizpůsobivé) chování.

Pro vyrovnání se s nepříznivou situací je důležitá také resilience celé rodiny, tedy to, jak jsou si členové schopni navzájem pomáhat. Pokud se rodině nepodaří najít příčinu nepřízně, zůstane v podobě nefunkčního systému. Děti z takových rodin mají tendenci podobný scénář opakovat i ve svém životě, pokud nezažijí jiný, korektivní a konstruktivní přístup řešení problémů.

1.7 Ztráta partnera

Podle Nešporové a Holpucha (2020) jsou v populaci osob bez domova nejvíce zastoupeni lidé svobodní (53 %) a lidé rozvedení (38 %). Zastoupení ženatých mužů a vdaných žen je přibližně kolem 4 %. Přibližně polovina osob bez domova žila někdy v manželství, která většinou skončila rozvodem. Z toho také plyne fakt, že osoby bez přístřeší jsou často rodiči, ale vzhledem ke způsobu života nejsou schopni o své pečovat a podílet se na jejich výchově. Osoby bez domova ale udržují přibližně v 60 % případů přátelství s lidmi se stabilní prací a bydlením.

Dočkal a Kliment (2016) zjistili, že se míra rozvodovosti lidí bez domova od většinové populace příliš neliší, lidé bez domova však uzavírají méně často formální svazky.

Podle Kodymové a Koláčkové (2010) jsou osamocení rodiče (živitelé) častěji ohroženi ztrátou zaměstnání, sníženou možností zajistit si bydlení, chudobou, ale i vyloučením z místní komunity. Ekonomická a psychická zátěž osamocených rodičů se může přenášet i do další generace. Ekonomické potíže nevyplývají jen z nízkých příjmů, často také z většího počtu dětí a méně odpovědného způsobu života.

Hašková, Křížková a Dudová (2015) uvádějí míru ohrožení chudobou rodiny, kde je žena jedinou živitelkou. Pokud je žena zaměstnaná, je riziko chudoby asi 13 %, u OSVČ přibližně 27 %. V případě nezaměstnané ženy je riziko chudoby až 85 %.

1.8 Věk, zdraví

Nešporová, Holpuch, Janurová a Kuchařová (2019) uvádějí odhad počtu osob bez bydlení na 21 200 osob, přičemž nejsilnější zastoupení, cca 40 %, tvoří věková kategorie 50–64, následuje kategorie 40–49 s cca 20 % podílem, kategorie 30–39 s podílem 20 %. Věkové kategorie 18–29 a 65+ se vyskytují každá s podílem cca 10 %. Z celkového počtu osob bez domova tvoří muži cca 80 %.

Podle Linkové a Matouška (2014), si mohou rodiny či jednotlivci žijící v chudobě, těžko zajistit podmínky pro udržování zdraví. Kromě nedostatku financí je omezujícím faktorem hodnotové nastavení. Pokud jsou jednotlivci či rodina soustředěni na zvládnání aktuálně nepříznivé situace, nepřemýšlí o dlouhodobých vlivech životního stylu, vč. zanedbávání péče o zdraví – od absence lékařských prohlídek až po užívání návykových látek dospívajícími dětmi.

Dvořáčková, Belešová, Kajanová a Bergougui (2016) potvrzují častá onemocnění osob bez domova, která jsou způsobena nezdravým zdravotním stylem (špatné stravovací návyky, nedostatek pohybu, užívání návykových látek). Špatná životospráva následně zvyšuje pravděpodobnost výskytu rakoviny, kardiovaskulárních onemocnění, cirhózy jater, hepatitidy C, infekce HIV. Osoby bez domova také trpí psychickými problémy (nejčastěji schizofrenie, deprese), které se vyskytovaly již před ztrátou bydlení, nebo nastaly či se rozvinuly v jejím důsledku. Často jsou psychologické diagnózy kombinovány s psychickými obtížemi způsobenými užíváním návykových látek.

Základními faktory, které se podílejí na zdraví, jsou dále podle Linkové a Matouška (2014): „vzdělání rodičů, ekonomické a společenské postavení rodičů, výživa, pravidelná docházka dětí do školy (...), přítomnost rizikových faktorů v místě (nezaměstnanost, kriminalita, (...)), přítomnost rizikových faktorů v domácnosti (kouření, alkohol, domácí násilí apod.), (...) dostupnost a kvalita sociálních a zdravotnických služeb.“ (s. 72)

Zaměřením této práce jsou azylové domy pro matky s dětmi, z čehož vyplývá, že jsou zde zastoupeny klientky obvykle ve věku mezi 18 a 45 let. Současně ke ztrátě bydlení nevedl zhoršený zdravotní stav ani věk, jak uvádí Žáček (2019). Nicméně téma zdraví je často doprovodným fenoménem těchto klientek – jedná se ve velké míře o zanedbávání zdravotních prohlídek, dlouhodobé neřešení či neléčení život neohrožujících onemocnění, vedení nezdravého životního stylu (nekvalitní, nedostatečná, nepravidelná strava, konzumace návykových látek, přebývání v hygienicky nevyhovujících podmínkách).

1.9 Domácí násilí

Kodymová a Davidová (2018) definují domácí násilí jako „fyzické, sexuální, psychické a ekonomické násilí, ke kterému dochází mezi blízkými osobami.“ (s. 95). Často jde o kombinaci zneužívání fyzického, sexuálního či emočního. Blízkými osobami jsou obecně myšleni nejen současní či minulí partneři, ale i potomci či předci, sourozenci apod. Většinou jsou oběťmi domácího násilí ženy a děti.

Podle Čírtkové (2020) je dlouhodobý výskyt závažného týrání v populaci relativně konstantní, vyskytuje se přibližně u 15 % žen a 3 % mužů. Čírtková (2020) dále uvádí závěry výzkumu Swana a Snowa (2002), kteří definovali „tři typy násilných vztahů – ženy jako oběti (34 %), ženy jako agresorky (12 %), smíšené, oboustranné násilí (50 %). (s. 26). V souvislosti s domácím násilím je popsán syndrom bité ženy. K jeho příznakům patří deprese, nízké sebevědomí, úzkostnost, zvýšené riziko sebevražděného nebo vražděného chování. Ne u všech obětí se ale tento syndrom vyskytuje. Záleží na resilienci oběti. Oběti s dobrou resiliencí dokáží najít řešení své situace a toto řešení realizovat. Naopak u zranitelných obětí se vyskytují negativní kognitivní styly, které se odráží v myšlení, cítění a chování.

Podle Kodymové a Davidové (2018) může vést domácí násilí k bezdomovectví. Stává se, že po útěku z násilného vztahu volí ženy další vztah, jehož součástí se znovu stane násilí. Tyto ženy bez domova se potýkají s nedostatkem finančních prostředků, podpůrných kontaktů, s nízkým právním povědomím o možné pomoci ze strany institucí, často nemají vyřešené předchozí svazky či soužití, vypořádání majetku a ustavenou péči o děti.

Podle Bednářové (2000) nejsou některé týrané ženy, či ženy, které strávily část života v některém ústavním zařízení, připraveny vést samostatný život. Nemají vazby k rodině ani k jiným podpůrným osobám ze svého okolí. Jsou ohroženy vyloučením, izolací.

Poradenskou činnost poskytnou nejlépe poradny pro oběti domácího násilí, případně intervenční centra, která umožňují obětem fyzickou ochranu po dobu cca 7 dnů. Azylové domy mohou poskytnout materiální pomoc po dobu jednoho roku, psychologickou podporu a právní pomoc mohou klientům zprostředkovat.

Kodymová a Koláčková (2010b) na závěr zmiňují také možnost žen v krizové situaci hledat útočiště u rodičů či sourozenců. V tomto typu soužití může ale časem docházet k problémům souvisejícím s velkým počtem bydlících osob v jednom bytě, s malým soukromím, s určením kompetencí.

1.10 Závislostní chování

Azylový dům není institucí zaměřenou na léčbu ani výkon sociální práce se závislými, nicméně závislostní chování se u klientů může vyskytovat.

Nešporová a Holpuch (2020) řadí závislost na alkoholu či drogách k možným příčinám ztráty domova. Mladší osoby častěji užívají drogy, starší spíše alkohol. Přibližně 16 % osob bez domova se léčilo s nějakou formou závislosti. Nejrozšířenějšími užívanými drogami jsou konopné drogy a pervitin. Míra konzumace alkoholu závisí na délce pobytu bez domova – čím déle je jedinec bez domova, tím více stoupá pravděpodobnost, že bude závislý na alkoholu.

Podle Tomeše (2010) jsou látkové závislosti sociální i ekonomickou zátěží pro jednotlivce, rodinu i společnost. Jedinec není schopen naplňovat sociální role a zpravidla se nemůže sám závislostního chování zbavit. Mikeszová a Lux (2013) zdůrazňují, že existuje riziko opakovaného selhání jedinců v běžném životě, pokud se vrátí k závislostnímu chování či si najdou partnera, který preferuje nezdravý životní styl.

Žáček (2021) uvádí, že azylové domy pro matky s dětmi mají často v zásadách poskytování služeb klientů podmínku, že během pobytu klienta nesmí docházet k užívání drog a alkoholu. V opačném případě jsou klientům doporučena jiná, specializovaná zařízení, ať ambulantní či pobytová (např. nízkoprahová kontaktní centra, ambulantní léčba, denní stacionáře, detoxifikační jednotky, terapeutické komunity, doléčovací centra apod.). Podrobnější zpracování tohoto tématu je nad rámec této práce.

1.11 Opouštění výkonu trestu odnětí svobody

Podle Mertla a Bareše (2018) často dochází k marginalizaci osob propuštěných z výkonu trestu – od stigmatizace k projekci dalšího kriminálního jednání. Trestní minulost se stává trídícím znakem, je zdrojem nedůvěry okolí. Sociální vyloučení často vede k materiální deprivaci, následným dluhům, depresi, nejistotě. Často se propuštění nemohou spolehnout na svou rodinu. Situace po propuštění má výrazný vliv na psychiku. Propuštění lidé řeší tedy kromě existenčních také existenciální problémy. V reintegraci hraje ne jedinou, ale velmi důležitou, úlohu možnost zaměstnání. Dále je důležité zajištění důstojného bydlení, které poskytne zázemí a klid pro řešení situace po propuštění.

Mertl a Bareš (2019) uvádějí, že odnětí svobody znamená trest za kriminální činnost, ale také současnou (individuální) přípravu na opuštění zařízení ve formě terapií (problematika užívání drog, poruch chování), řešení dluhů, rodinných problémů apod. Tyto nápravné aktivity jsou často poněkud odsunuty vlivem velkého akcentu na zaměstnání. Pracovníci postpenitenciární péče si často stěžují na nedostatečnou práci s odsouzenými ve věznicích. Propuštění jsou odkázáni na sociálního kurátora nebo neziskové organizace.

Podle Bareše (2018) hodnotí pracovníci v oblasti penitenciární a postpenitenciární péče informace o rodinném zázemí svých klientů jako velmi důležité. Rodina může být zdrojem opory a následného poskytnutí zázemí pro resocializaci a zpětnou integraci do společnosti. Témata, která jsou často řešena odsouzenými před opuštěním zařízení výkonu trestu, jsou zejména vztahy v rodině, podpora dětí, možnost reintegrace, podpora rozvoje osobnosti, zprostředkování kontaktu na další instituce (poradenství, psychologická pomoc, řešení následků trestné činnosti, zajištění bydlení a zaměstnání).

Zhříválová (2021) upozorňuje na fakt, že hodnocení programů penitenciární a postpenitenciární péče na základě podílu desistujících osob (tj. těch, kteří se nestanou recidivisty), může odrážet nereálná očekávání. Opuštění kriminální činnosti, jako jiných zlovyků, je proces, nikoli náhlá změna. Dvě třetiny odsouzených osob tvoří recidivisté.

Podle Kuchařové, Barvíkové, Psychlové a Höhne (2015) bylo v roce 2013 propuštěno kolem 11 500 osob. Odhady odborníků uvádějí, že přibližně 20 % propuštěných osob je ohroženo zjevným bezdomovectvím (Hradecký et. al, 2012). Ze statistik MPSV lze odvodit, že přibližně 60 % propuštěných využívá jednorázovou pomoc sociálních kurátorů.

Dvořáčková (2021) doplňuje, že v současné době je v České republice cca 40 000 dětí, které mají rodiče ve výkonu trestu. Tyto děti mají vyšší riziko poruch chování, duševních i fyzických nemocí. Děti zažívají stud a hanbu, často jsou stigmatizovány. U těchto dětí je až trojnásobně vyšší riziko delikventního chování.

1.12 Opouštění dalších ústavních zařízení

Průša et al. (1997) uvádí další skupiny osob, které jsou ohroženy ztrátou bydlení, a to osoby opouštějící jiná ústavní zařízení – ústavy pro mládež, psychiatrické léčebny, dětské domovy.

Kuchařová, Barvíková, Psychlová a Höhne (2015) doplňují, že se jedná také o léčebny pro dlouhodobě nemocné, léčebná zařízení pro závislosti, detoxikační centra či nemocnice.

V případě opouštění nemocnic se lidé mají často kam vrátit, a to buď zpět do rodiny, nebo k jiným příbuzným. V případě, že se nemají kam vrátit, zůstávají v nemocnici do doby, než příslušný sociální odbor zabezpečí péči v jiném zařízení. Při opouštění jiného zdravotnického zařízení než je nemocnice, je v akci opět sociální odbor příslušné obce s rozšířenou působností, který má povinnost zajistit vyhovující bydlení.

K řešení bydlení a reintegrace je zpravidla nutná kooperace více organizací – sociálního kurátora, příslušné obce, poskytovatelů sociálních služeb (poradenských nebo pobytových). Bydlení je možné zajistit buď v obecních bytech (případně i sociálních, jsou-li k dispozici), nebo v pobytových sociálních službách.

Dále podle Kuchařové, Barvíkové, Psychlové a Höhne (2015) je v případě propouštění dětí ze zařízení povinnost ředitele ústavu informovat příslušný obecní úřad s rozšířenou působností, odbor sociálně-právní ochrany dětí. Sociální kurátor pak poskytuje poradenskou činnost směřující k zajištění bydlení a zaměstnání. Tato činnost je ale často považována za nedostatečnou, formální, a to zejména u dětí opouštějících dětský domov bez jakéhokoliv průvodce a zázemí, navíc s osobní zátěží, absencí vzorů a neznalostí neinstitutizovaného

způsobu života (snadno se dostávají do nesnází, neznají hodnotu peněz, nedokáží setrvat v práci apod.).

Pavelková (2011) uvádí, že jedinci, kteří opouští různá etopedická či zdravotnická zařízení mají často nízké vzdělání, nízkou finanční gramotnost, neorientují se ve společnosti, neznají svá práva, a tedy je nemohou využívat ve svůj prospěch. Tito jedinci se také často dostávají do střetu se zákonem – majetková a finanční kriminalita (krádeže, zastavování kradených věcí; jsou objektem lichvářů)

1.13 Příslušnost k národnostním menšinám

Příslušníky menšin jsou jedinci jiného původu z hlediska jazyka, etnika či kultury, jak uvádí Marádová (2006). Vzhledem k zaměření a rozsahu této práce nebude pojednáno o jednotlivých národnostních menšinách (např. Slováků, Němců, Poláků, Vietnamců apod.), pozornost bude stručně věnována pouze romské menšině.

Podle Marádové (2006) jsou Romové druhou nejpočetněji zastoupenou národnostní menšinou v České republice (po Slovácích). Romové odvíjejí svou sebedůvěru více od své rodiny než od své profese, vzdělání, majetku či postavení ve společnosti. Peníze ale stojí v hodnotovém žebříčku vysoko, protože souvisí se zajištěním rodiny a jsou potřebné k projevům lásky dětem. Romové žijí více přítomností než nejistou budoucností. Velká rodina je nositelem tradic, děti vyrůstají ve vícegeneračním modelu s větším počtem bratraců a sestřenic. Všichni příbuzní se považují za blízké. K sociálnímu vyloučení Romů z majoritní společnosti dochází vlivem odlišnosti kultury, ale i předsudků, konkrétně je Romům vyčítána hluchost, špatné sousedské vztahy, malá vzdělanost, nízká kvalifikace, nízká pracovní morálka, agresivita a kriminalita.

Zvyklostí Romů je bydlení ve větším počtu, z čehož plyne přeplněnost bytů. Pro Romy je těžké najít vlastní bydlení, využívají tedy bydlení nájemní. Při hledání bydlení jsou často diskriminováni, a to jak ze strany soukromých pronajímatelů, tak obcí – podmínkou přidělení bytu je často čistý trestní rejstřík nebo doložení stálého zaměstnání. Vytěsňováním Romů dochází ke vzniku vyloučených lokalit, novodobých ghett.

Gojová, Geletičová, Mastná, Sadivová a Žembová (2012) potvrzují diskriminaci vlivem často vysoké ceny nájmu, která neodpovídá kvalitě bydlení. Někteří vlastníci bytů neinvestují a nespravují svůj majetek, současně obyvatelé mají jen malou či žádnou možnost se přestěhovat do jiných částí měst. Důsledkem je bydlení ve zhoršujících se podmínkách – nedostatečná tepelná izolace, vlhké zdi a podlahy, chybí výplně oken, okna netěsní apod., což způsobuje mimo jiné výskyt plísní.

Důležitou roli při řešení a integraci skupin žijících ve vyloučených lokalitách hrají terénní sociální služby a také Agentura pro začleňování (viz odstavec 2.5 této diplomové práce). Riziko ztráty bydlení jednotlivců není u členů menšin vlastně tématem. Rodina či komunita se o své členy chce a umí postarat sama.

1.14 Závislost na systému

Hora (2008) vidí příčiny závislosti na systému sociálních dávek a služeb ve dvou rovinách – strukturální a individuální. Ve strukturální rovině jde zejména o makroekonomickou situaci, kterou jedinec nemá možnost ovlivnit – např. nedostatek pracovních míst, druh a skladba poptávaných profesí, nastavení systému dávek (výše) a služeb, diskriminace minorit apod.

Mezi individuální příčiny lze na základě již výše uvedeného, zařadit nízkou resilienci (opakovaný neúspěch demotivuje od další snahy), zdravotní stav, věk, nízké vzdělání, malou kvalifikaci, nedostatečné schopnosti a dovednosti, neochotu si rozšiřovat kvalifikaci, neochotu pracovat, dluhy (často obtížně splatitelné či nesplacitelné). Mezi individuální příčiny přispívající k dlouhodobé až trvalé závislosti na systému podpor a dávek lze přidat také rodinný a sociální život jedinců a jejich rodin – jak je zmiňují Kodymová a Koláčková (2010a). Může jít o návyk nebo tradici rodin (především generací) využívat dávky, či žít v nízkém standardu.

Mertl a Bareš (2019) hovoří o naučené bezmocnosti, která se také často vyskytuje u osob propuštěných z výkonu trestu, jimž se dlouhodobě nedaří řešit své problémy (např. dluhy, nalezení stálého zaměstnání, bydlení apod.). U těchto jedinců klesá motivace znovu o řešení usilovat. Raději se spolehnou na pomoc státu.

Téma naučené bezmocnosti se obecně může týkat lidí, kterým se opakovaně nedaří řešit dluhy, udržení stálého zaměstnání či bydlení apod.

Nešporová, Holpuch, Janurová a Kuchařová (2019) uvádějí, že čím je kratší doba života v nepříznivé situaci, tím je větší šance na reintegraci jedince do běžného života. Za zlomové období se v případě vlastního bydlení považují 2 roky. Po této době dochází k přivyknutí na životní styl bez bydlení. Déle než dva roky je bez domova necelých 70 % osob této cílové skupiny (tj. z cca 20 300 osob), z nichž většina je ve věkové kategorii 50 let a více.

1.15 Kumulace jednotlivých rizik

Nešporová a Holpuch (2020) zaznamenali v odpovědích respondentů výzkumu tři základní příčiny, které vedou ke ztrátě stabilního bydlení: problémy v partnerském vztahu (31 %), ztráta zaměstnání (16 %) a komplikované dětství (15 %). Hojný je výskyt závislosti na

drogách u mladších osob, která je často příčinou ztráty domova a bývá spojená také s psychickými poruchami a nemocemi.

Šimíková, Trbola, Milota, Frišaufová a Vyhlídal (2016) spatřují tři různé základní spouštěče bezdomovectví: rozpad vztahů (50 % z důvodu domácího násilí), vystěhování a individuální problémy (užívání alkoholu, drog, či duševní onemocnění). Dalšími faktory mohou být i privatizace bytového fondu, deregulace nájemného a „slabě vymezená role obcí v zajišťování (sociálního) bydlení“ (s. 22).

Matoušek (2010) mezi ohrožené ztrátou bydlení zahrnuje také rodiny, které mají dlouhodobě více než jeden problém, jež neumí samy řešit. Jedná se často o rodiny trpící chudobou, rodiny s ženou samoživitelkou, rodiny, v kterých se vyskytuje závislostní chování, agresivita jednotlivých členů, domácí násilí, poruchy chování jednotlivců, delikvence apod. Traumata jsou v takových rodinách tak častá, že se členové rodiny pomalu akomodují na tento stav. Členové rodiny mají tendenci problémy externalizovat, vidí tedy viníky své situace pouze ve svém okolí.

Úřad práce (2017) uvádí zjištění Farní Charity Praha 1 – Nové město, z něhož vyplývá, že se ženy dostávají do situace ztráty bydlení často vlivem kombinace faktorů, jimiž jsou chudoba, životní trauma a násilí.

Zdá se, že ztráta bydlení není úzké téma, nýbrž je ovlivněno mnoha (výše v textu zmíněnými) faktory a okolnostmi, které se mohou vzájemně kombinovat, kumulovat, řetězit a podmiňovat. Podle Gradkové (2018) pak mohou mít jednotlivci i rodiny strach ze změn, problémy nechtějí řešit, bagatelizují je. Výhodná, ne-li nutná, je tak spolupráce všech zainteresovaných pomáhajících subjektů včetně terapeuta. V případě řešení více současně se vyskytujících problémů je důležité stanovit postupné cíle, přičemž konečným cílem je změna. Jedním z přístupů k sociální práci je přístup zaměřený na řešení (a jeho rozvíjení) a na úkoly ke zvládnutí praktických problémů rodiny, nikoliv na problém.

2 Zdroje podpory a ochrany před ztrátou bydlení

Druhá kapitola této diplomové práce je zaměřena na dva druhy zdrojů podpory a ochrany před ztrátou bydlení – na zdroje, které mohou působit preventivně před sociálním vyloučením a v konečném důsledku před ztrátou bydlení (tj. chrání před tímto rizikem) a na zdroje, které podporují jedince či rodiny v nepříznivé situaci ztráty bydlení a současně podporují jejich opětovné začlenění do běžné společnosti (tj. zdroje, které na ztrátu bydlení reagují).

2.1 Vzdělávání a výchova

Podle Urbana a Korycha (2021) je vzdělávací politika nedílnou součástí politiky zaměstnanosti, která bude popsána dále v textu. Vzdělání do určité míry určuje budoucí pracovní uplatnění jedince na trhu práce a tím i v životě. Od pracovního uplatnění se odvíjejí pracovní podmínky, výše příjmu, společenský status i sociální začlenění do společnosti, tzn. přístup ke zdrojům, které jsou nutné pro zajištění důstojného života. Vzdělání tedy působí preventivně před sociálním vyloučením a před ztrátou bydlení.

Cílem školy je poskytnout dětem vzdělání a výchovu, vést žáky k naplnění svých schopností a možností, jak uvádí Čábalová (2011), kterou citují Aresta et al. (2021). Při této činnosti by měla škola zohlednit potřeby žáků se zdravotním postižením či poruchami chování apod., ale i vnější vlivy (např. špatné rodinné zázemí, chudoba apod.), které mohou negativně ovlivnit školní úspěšnost žáků.

Na podporu vzdělávání žáků se specifickými potřebami se zaměřují jak pedagogové a školní poradenská pracoviště, tak i další zařízení a instituce, které jsou buď součástí školského systému, nebo stojí mimo něj. Cílem těchto zařízení je umožnit všem žákům zpřístupnění vzdělání se zohledněním jejich individuálních potřeb.

V dalším textu bude věnována pozornost pouze institucím, které mohou podpořit žáky se specifickými vzdělávacími potřebami. Školy a školská zařízení, jak bude uvedeno dále v textu, se zaměřují na podporu a zohlednění specifických vzdělávacích potřeb žáků při výuce. Neposkytují již školní sociální práci rodinám s dětmi, které vyrůstají a připravují se na život v podmínkách, jež nejsou optimální nebo vzdělávání a výchovu limitují či znemožňují. Kvalita rodinného prostředí (bezpečí, uspokojivé vztahy v rodině, podpora mezi členy domácnosti, ale i materiální zázemí a bydlení) je přitom jedním ze zásadních činitelů, které hrají velmi výraznou roli při výchově dětí a jejich vzdělávání.

Školy

Přímo ve školní třídě vykonává činnost asistent pedagoga, podle vyhlášky č. 27/2016 Sb., která provádí některá ustanovení zákona č. 561/2004 Sb., školského zákona. Asistent pedagoga vykonává podpůrné individuální vzdělávací aktivity pro žáky nebo skupiny žáků, kteří mají speciální vzdělávací potřeby, při výuce či při přípravě na výuku. Součástí činností asistenta pedagoga je např. pomoc s adaptací žáků na školní prostředí, pomoc s komunikací se žáky a zákonnými zástupci, pomoc žákům při sebeobsluze a pohybu během vyučování.

Ve škole také působí školní poradenské pracoviště, které tvoří, jak uvádí Kucharská (2013), výchovný poradce, školní psycholog (vyhledává žáky s problémy ve zvládnutí učiva a chování, provádí krizovou intervenci v krizových situacích žáků), školní speciální pedagog (podporuje žáky se speciálními vzdělávacími potřebami) a školní metodik prevence.

Žákům se středně těžkým, či těžkým mentálním postižením, žákům postiženým současně více vadami a autismem poskytují vzdělávání podle zákona č. 561/2004 Sb. speciální školy. Školy pomáhají rozvíjet a vzdělávat děti přiměřeným způsobem k jejich postižení. Speciální školy jsou zřizovány jako základní a střední. U speciálních škol jsou zřizována speciálně pedagogická centra, která řeší, podle Kendíkové (2016), začlenění žáka do školy a třídy, a to s ohledem na druh jeho postižení.

Školská zařízení

Podporu žákům a studentům (jejichž vzdělávací proces je nějak znesnadněn), rodičům, učitelům či celým školám poskytuje pedagogicko-psychologická poradna (PPP), která je školským zařízením podle zákona č. 561/2004 Sb., školský zákon. Podle Knotové (2014) vykonává poradna diagnostiku, poradenství, intervenci a nápravu. Předmětem poradenství v PPP je též osobnostní rozvoj dítěte, umožnění sebepoznání a rozvoje dovedností nutných pro začlenění do kolektivu ve škole, ale i do společnosti jako celku.

Na podporu žáků, kteří vykazují poruchy chování nebo jiné negativní jevy v sociálním vývoji, se zaměřuje středisko výchovné péče (SVP), jehož činnost upravuje zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních. Středisko podle Kucharské (2013) poskytuje vzdělávání, reedukaci, terapii, poradenství a diagnostiku s cílem zmírnit či odstranit negativní projevy chování. SVP poskytuje péči ambulantní, celodenní, nebo internátní (pobytovou).

Orgán sociálně právní ochrany dětí

Zásadní institucí, která slouží k podpoře ochrany práv dítěte (např. ochrany práva na příznivý vývoj a výchovu, ochrany oprávněných zájmů apod.), je orgán sociálně právní ochrany

dětí (OSPOD). Sociálně-právní ochrana dětí je upravena zákonem č. 359/1999 Sb. Orgánem SPOD je zejména krajský úřad, obecní úřad obce s rozšířenou působností, MPSV a Úřad pro mezinárodní ochranu dětí, jak je uvádí Koldinská (2021). OSPOD vykonává preventivní a poradenskou činnost (např. vyhledává ohrožené děti a působí na rodiče tak, aby plnili rodičovské povinnosti), přijímá výchovná opatření (např. upozorňuje toho, kdo narušuje řádnou výchovu dítěte apod.), zprostředkovává náhradní rodinnou péči. Veškerá činnost směřuje k zajištění rodinného prostředí dítěte (tj. příznivých vztahů, bezpečného a podporujícího zázemí, důstojného materiálního zabezpečení), které mu umožní příznivý vývoj, výchovu, a tedy i možnost plnit své školní povinnosti a rozvíjet se v mimoškolních aktivitách. OSPOD při své činnosti spolupracuje s rodiči či odpovědnými osobami za výchovu dítěte, se školou, se školskými zařízeními, poskytovateli zdravotních služeb, Policií ČR, s poskytovateli sociálních služeb.

Sociální služby

Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi poskytují, jak uvádí vyhláška č. 505/2006 Sb., výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti, které zahrnují pracovní výchovnou činnost s dětmi i dospělými (např. nácvik rodičovského chování, vedení domácnosti, hospodaření, podpora sociálních a komunikačních kompetencí pro jednání s úřady, školou apod., zajištění podmínek pro vzdělávací a volnočasové aktivity dětí). Služba podporuje a aktivizuje nejen rodiče, ale i jejich děti, které podporuje při vzdělávání a výchově. To je důležitou preventivní činností před rizikem opakování životního scénáře rodičů.

Dalším zařízením, které je sociální službou a které se zaměřuje na předcházení nebo snížení rizik (sociálních či zdravotních) společensky nežádoucích jevů u dětí a mládeže věku 6 až 16 let, je nízkoprahové zařízení pro děti a mládež (NZDM). Mezi základní činnosti jsou podle zákona č. 108/2006 Sb. řazeny, mimo jiné, „výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti“ (s. 1272). Služba pomáhá dětem a mládeži také s orientací v jejich sociálním prostředí.

Organizace poskytující volnočasové aktivity

Podporu dětem a mládeži poskytují další organizace, zejména nestátní neziskové organizace, církevní právnické osoby, zájmové spolky apod., jejichž předmětem činnosti je nejčastěji vytvoření možnosti dětem trávit smysluplně volný čas a zdokonalovat se ve vybrané zájmové činnosti.

Celoživotní vzdělávání

Preventivní funkci před sociálním vyloučením a ztrátou bydlení mají i programy celoživotního vzdělávání, které umožňují jedinci dosáhnout vyššího vzdělání či rozšíření

kvalifikace, které následně mohou znamenat buď udržení stávajícího, nebo získání pracovního místa s lepšími podmínkami a ohodnocením. Jedná se o oborová školení, odborné a rozvojové kurzy a semináře, které udržují či zvyšují odbornost, nebo slouží k rozvoji osobních dovedností a kompetencí.

Pro jedince, kteří jsou již v situaci, kdy čelí hrozbě sociálního vyloučení, např. ztrátě zaměstnání, jsou organizovány rekvalifikační kurzy (jež jsou součástí aktivní politiky zaměstnanosti). Rekvalifikace je podporována úřadem práce a slouží k podpoře získání pracovního uplatnění uchazečům o zaměstnání.

Do oblasti vzdělávání osob ohrožených sociálním vyloučením patří také zvyšování finanční gramotnosti, které poskytují nejčastěji sociální pracovníci v rámci sociálního poradenství (např. občanské poradny, dluhové poradny) a sociálních služeb.

2.2 Politika zaměstnanosti

Zákon č. 435/2004 Sb. upravuje státní politiku zaměstnanosti, která sestává ze dvou dílčích politik – aktivní politiky zaměstnanosti a poskytování podpory v nezaměstnanosti (pasivní politika zaměstnanosti). Aktivní i pasivní politika zaměstnanosti jsou realizovány nástroji, které působí preventivně před rizikem ztráty bydlení – mají zajistit uchazeči o zaměstnání přístup k finančním prostředkům. V případě aktivní politiky je cílem nástrojů působit na trhu práce podpůrně tak, aby uchazeč o práci získal zaměstnání a mohl pobírat mzdu. Pasivní politika je zaměřena na vyplácení podpory v nezaměstnanosti po omezenou dobu.

Cílem aktivní politiky zaměstnanosti je podpora vstupu na trh práce pro osoby dosud z trhu vyloučené, jak uvádí Úřad práce ČR (n.d.). Do této cílové skupiny jsou řazeni dlouhodobě evidovaní uchazeči o zaměstnání, uchazeči do 25 let věku (zejména absolventi škol bez praxe), uchazeči starší 50 let věku, osoby se zdravotním postižením, rodiče vracející se z mateřské nebo rodičovské dovolené, uchazeči, kterým je potřeba věnovat zvýšenou péči z jiného důvodu bránícího jejich vstupu na volný trh práce, např. ohrožení sociální exkluzí z důvodu setrvávání v dlouhodobé nezaměstnanosti.

Úřad práce ČR (n.d.) uvádí nástroje, které vedou k naplňování cílů aktivní politiky zaměstnanosti. Nástroje jsou financovány ze státního rozpočtu a Evropského sociálního fondu. Příspěvky jsou poskytovány buď uchazeči o zaměstnání, nebo zaměstnavateli. Jednotlivými nástroji jsou rekvalifikace, zřízení společensky účelného místa, veřejně prospěšné práce, překlenovací příspěvek, příspěvek na dojížděku, příspěvek na zapracování, příspěvek na zřízení pracovního místa pro osobu se zdravotním postižením, příspěvek na úhradu provozních nákladů vynaložených v souvislosti se zaměstnáváním osoby se zdravotním postižením a příspěvek na podporu zaměstnávání osob se zdravotním postižením na chráněném trhu práce.

Kaczor (2015) a Matoušek (2007) uvádějí, že pasivní politikou zaměstnanosti se rozumí podpora v nezaměstnanosti – tj. podle Krebse (2010) pomoc k překlenutí doby do nalezení nového pracovního uplatnění. Úřadem práce je vyplácena podpora osobám, které jsou v evidenci Úřadu práce po dobu šesti měsíců (tzv. podpůrná doba). Podmínky pro přiznání podpory uchazeči o zaměstnání jsou definovány zákonem č. 435/2004 Sb. o zaměstnanosti. Výše podpory je závislá na výši posledního příjmu uchazeče, je odstupňovaná podle doby jejího poskytování. Výši podpory ovlivňuje i fakt, zda se uchazeč účastní programu na zvýšení či změnu kvalifikace.

Zákon č. 435/2004 Sb. upravuje postavení agentur práce, které mohou také zprostředkovávat práci, bezplatně či za úhradu. Agentury práce mohou provádět svou činnost na základě povolení o zprostředkování práce a za současného dodržování zákonných podmínek.

2.3 Kariérové poradenství

Kariérové poradenství působí jako preventivní nástroj před sociálním vyloučením, obdobně jako vzdělání. Jedinec je poradcem kariérového poradenství veden a směřován k výběru dalšího vzdělání či zaměstnání se zohledněním jeho individuálních schopností, dovedností a motivace, se současným zohledněním nabídky učebních či studijních oborů, nabídek pracovního uplatnění a trendů na trhu práce. To vše působí podpůrně pro nalezení optimálního pracovního uplatnění a následně pro zajištění příjmů z pracovní činnosti.

Kariérové poradenství působí preventivně v případě jedinců, kteří nemusí čelit žádné formě sociálního vyloučení. Může ale na sociální vyloučení také reagovat – to v případě, kdy se jedinec dostane do situace sociálního vyloučení a jedním z řešení jeho situace a jeho začlenění do běžné společnosti je nalezení optimálního pracovního uplatnění, a to vzhledem k jeho vzdělání, kvalifikaci, dovednostem a schopnostem.

Kromě volby kariéry jsou podle Peavyho (2013) dalšími cíli kariérového poradenství plánování života, zmocnění klienta, pomoc se orientovat ve společenském životě a posilování v klientech snahu hledat příležitosti.

Košťálová a Cudlínová (2015) doplňují, že volba vhodného povolání se mění v čase v závislosti na životní situaci, vývoji osobních potřeb, hodnot, motivace a plánů do budoucnosti.

Poradenství (kariérové) na školách je zaměřeno na vlastní žáky či studenty vycházejících ročníků základních, středních a vysokých škol. Podle Strádala (2013) je poradenství vykonáváno nejčastěji výchovnými poradci, školními psychology a třídními učiteli, dále také poradci pedagogicko-psychologických poraden, poradci informačních center pro

mládež, soukromými komerčními či neziskovými organizacemi a úřady práce. Beránková (n.d.) doplňuje, že je kariérové poradenství Úřadu práce zaměřeno na žáky 8. a 9. tříd základních škol, na čerstvé absolventy i na uchazeče ve vyšším věku.

2.4 Sociální bydlení

Záměrem politiky sociálního bydlení je snížení prahu dostupnosti získání vyhovujícího a důstojného bydlení pro co nejširší vrstvu obyvatel. Podle MPSV (2020) jsou cílovou skupinou lidé ohrožení ztrátou bydlení (politika sociálního bydlení působí preventivně) nebo ti, kteří se v bytové nouzi dlouhodobě nalézají – žijí v ubytovnách, azylových domech, v nevyhovujícím bydlení či na ulici (sociální bydlení reaguje na ztrátu bydlení).

Problematika sociálního bydlení a přístupy k němu se neustále vyvíjí. Pojem sociálního bydlení má, podle Luxe et al. (2002), jiné pojetí v každém státě, protože souvisí s aspekty, jak je poskytováno, např. jak široké vrstvě obyvatel, jaký je rozsah sociálního bydlení vzhledem k dalším druhům bydlení, jaká je forma vlastnictví, jaká je podpora státu při výstavbě, či podle jakých kritérií jsou uživatelé sociálního bydlení vybíráni.

Aresta et al. (2021) zdůrazňují, že se oblast bydlení týká jak sociální, tak i bytové politiky. Garantem bytové politiky je Ministerstvo pro místní rozvoj, péče o potřebné občany je v gesci MPSV.

Sociální bydlení jako podpora nabídky bydlení

Cílem podpory nabídky bydlení je snížení jeho ceny (pořízení či nájmu), čímž dojde ke zvýšení či zlepšení jeho dostupnosti. Nabídka bydlení může být ze strany státu podpořena formou finanční podpory výstavby či provozu bydlení, jak uvádějí Lux et al. (2002). Investory a provozovateli výstavby mohou být obce, bytová družstva, neziskové organizace či soukromí vlastníci. Amman, Hegedüs, Lux a Springler (2013) zmiňují, že financování probíhá buď kombinací zdrojů místní samosprávy a Národních fondů bydlení, nebo i jako PPP (Private Public Partnership) projekty.

Stát a obce mohou finančně podporovat provoz bytů. Výše nájemného v takovýchto sociálních bytech bývá nižší, než je nájemné tržní. Amman, Hegedüs, Lux a Springler (2013) také představují podporu bydlení pomocí regulace zisku z pronájmu – jedná se o modely bydlení s nulovým, či omezeným ziskem, které fungují v řadě zemí západní a severní Evropy.

Mikeszová a Lux (2013) komentují odklon západních zemí EU od 80. let 20. století od veřejné podpory nabídky bydlení (výstavba sociálních bytů) ve prospěch poptávky (příspěvek na bydlení). Tento trend byl motivován úsporami veřejných financí. Autoři dochází k závěru, že optimální je kombinace obou přístupů.

Sociální bydlení jako podpora poptávky

Podpora poptávky bydlení znamená podporu jedinců a rodin, které nejsou schopny s použitím vlastních zdrojů získat nebo udržet komerční nájemní bydlení, k získání standardního bydlení v nájemním bytě. Ministerstvo práce a sociálních věcí (2020), dále MPSV, doplňuje ve svém projektu Podpora sociálního bydlení k sociálnímu bydlení ještě další dva pilíře k nájemnímu bydlení: sociální práci a systém sociálních dávek.

Chudobová (2019) spatřuje v poskytování sociální práce zásadní roli. Sociální pracovník pomáhá omezovat finanční a sociální ztráty klienta (jedná se např. o problematiku zadlužení, soužití se sousedy apod.). Spolupráce se sociálním pracovníkem může být také podmínkou pro uzavření nájemní smlouvy, jakož i další podmínky – dodržování splátkového kalendáře apod.

Dávkový systém slouží, podle MPSV (2020), k podpoře v případě, že má jedinec či rodina nízký příjem či dojde k výpadku příjmu. Jedná se zejména o příspěvek na bydlení, případně doplatek na bydlení (podrobněji viz. odstavec 2.6 Sociální dávky této diplomové práce).

Přístupy k bytové nouzi

MPSV (2021) uvádí dva základní přístupy k řešení bytové nouze. Prvním přístupem je dostupné bydlení (tzv. Housing ready). Předpokladem je, že je potřeba osoby v nouzi nejprve připravit na samostatné bydlení. Klient tedy postupuje, podle MPSV (2020) a Snopka (2012) od krizového bydlení (azylové bydlení, bydlení v ubytovnách, noclehárnách), přes tréninkové byty (nejčastěji vlastněné neziskovými organizacemi), sociální byty až k samostatnému bydlení.

Druhým přístupem představeným MPSV (2020) je „bydlení především“ (Housing first). Tento koncept je postaven na předpokladu, že si jedinec dokáže udržet bydlení bez přípravy, pokud je mu poskytnuta přiměřená podpora. Cílovou skupinou jsou lidé, kteří dlouhodobě zůstávají v nižších stupních dostupného bydlení a trpí opakovaně bezdomovectvím. Těmto osobám je poskytnuto rychle dlouhodobé bydlení a současně je jim poskytována podpora formou sociální práce, která je zaměřena na udržení bydlení, zaměstnání a zdravého životního stylu.

2.5 Podpora sociálního začleňování

Podpora sociálního začleňování je, podle zákona č. 108/2006 Sb., zaměřena na znovuzapojení osob ohrožených sociálním vyloučením (preventivní působení), nebo osob již vyloučených, do běžného sociálního, ekonomického a kulturního života.

Cílem podpory sociálního začleňování je zajištění přístupu k materiálním a duchovním zdrojům, zdrojům v oblastech pracovního trhu, bydlení, veřejných služeb a vzdělání, zdravotní péče, rodinného života, komunitního a politického života.

MPSV (2021) představuje Strategii sociálního začleňování 2021–2030, ve které jsou vyjmenovány oblasti podporující sociální začleňování: prevence před zadlužováním a pomoc při předlužení (prevence a zlevnění vymáhání dluhů), udržení zaměstnání, dostupné sociální služby, podpora rodiny (např. podpora zaměstnávání žen s dětmi, zajistit dostupné služby pro děti a rodiny, deinstitucionalizace pobytových zařízení pro děti), přístup ke vzdělání (podpora pedagogických zařízení ve vyloučených lokalitách, zajištění podpůrných pracovníků na školách (školní psycholog, speciální pedagog apod.), bránit segregaci žáků), přístup k bydlení, ke zdravotní péči, zajištění důstojných životních podmínek (zabránit ztrátě příjmu osob ve vyloučené lokalitě, zajistit přiměřený příjem) a prevence a řešení užívání návykových látek.

Sociální začleňování je v kompetenci zejména ministerstva práce a sociálních věcí, dále ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, zdravotnictví. Sledováním problematiky sociálního začleňování se od roku 2008 zabývá Agentura pro sociální začleňování, která je jedním z odborů Ministerstva pro místní rozvoj. Podle Agentury pro sociální začleňování (n.d.) je nyní zapojeno 109 obcí do procesu mapování a poznávání sociálně vyloučených lokalit a přípravě dlouhodobějšího řešení, včetně získávání financí na realizaci. Kromě obcí spolupracuje Agentura s neziskovými organizacemi, školami, Úřadem práce, zaměstnavateli, Policií ČR, ale i s veřejností. Zjištění předává také ministerstvům, čímž pomáhá k formování státní politiky.

Jako jeden z klíčových nástrojů pro řešení sociálního vyloučení považuje MPSV (2021) komunitní práci. Dalšími nástroji pro monitorování a návrhy postupů řešení sociálního vyloučení jsou setkání v pracovních skupinách, vytváření strategických plánů, podrobných výzkumů mapujících potřeby obyvatel (bydlení, vzdělání, zaměstnání, zadluženost, zdraví, bezpečnost apod.) a poradenství pro čerpání finančních prostředků.

2.6 Sociální dávky

Předmětem zájmu této diplomové práce jsou pouze sociální dávky, které souvisí se ztrátou bydlení jedinců či rodin trpících ztrátou bydlení, nebo těch, kteří jsou touto ztrátou ohroženi. Sociální dávky mohou působit preventivně, tzn. že zvyšují příjmy jedinců či rodin, které se tak nemusí dostat do nepříznivé situace ztráty bydlení. Stejně tak dávky mohou sloužit lidem bez přístřeší ke znovuzískání vlastního bydlení.

Břeská, Urban a Vránová (2019) zdůrazňují, že základem zabezpečení osob před vznikem hmotné nouze jsou příjmy z pracovní činnosti, popřípadě dávky sociálního pojištění.

Stát také zohledňuje specifické situace daňovým zvýhodněním (např. při péči o nezaopatřené dítě) nebo vyplácením příspěvku na péči „osobě závislé na jiné osobě z důvodu nepříznivého zdravotního stavu“. (s. 13)

Vedle sociálního pojištění je dalším podsystemem sociální ochrany státní sociální podpora, která je podle Šámalové (2021) zaměřena na podporu rodin při jejich zakládání, péči o děti a zajištění rodiny.

Třetím podsystemem sociální ochrany je sociální pomoc, v jejímž rámci je realizována podpora osobám v hmotné nouzi, jak uvádějí Aresta, Máchová a Šámalová (2021).

Státní sociální podpora

Šámalová (2021) popisuje, že správu systémů provádí Úřad práce ČR. O dávkách rozhodují krajské pobočky Úřadu práce. Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, upravuje dávky poskytované v závislosti na příjmu oprávněné osoby a dalších společně posuzovaných osob (přídavek na dítě, příspěvek na bydlení, porodné a od roku 2022 také zaopatřovací příspěvek) nebo plošně (rodičovský příspěvek a pohřebné). Podle Černé, Trinnerové a Vacíka (2007) na plošné dávky mohou dosáhnout občané s trvalým pobytem v České republice v případě, že mají v péči dítě. Nárok na dávku vzniká splněním podmínek pro dávku, podáním žádosti a jejím přiznáním.

Sociální pomoc – hmotná nouze

Podle Aresty, Máchové a Šámalové (2021) je pojem hmotné nouze spojen s nedostatkem příjmů domácnosti („jejich výše klesá pod hranici životního minima.“ (s. 283)) a s bytovou nouzí (lidé žijící venku, bez domova, v nejistém bydlení nebo v nevyhovujícím bydlení). Osoba v hmotné nouzi si není schopna vlastními silami zvýšit svůj příjem. Přesná definice situace hmotné nouze a osoby v hmotné nouzi upravena zákonem č. 111/2006 Sb. o pomoci v hmotné nouzi. Zákon stanoví též podmínky pro přiznání dávek, stejně tak vymezuje okruh osob, kterým se dávky neposkytují (např. osobám, které mohou, ale nechtějí pracovat).

Organizační, řídicí a metodickou roli v systému pomoci v hmotné nouzi plní Ministerstvo práce a sociálních věcí, výkonnou složkou jsou krajské pobočky Úřadu práce. Aresta, Máchová a Šámalová (2021) uvádějí, že do řešení hmotné nouze jsou zapojeny také obce – vykonávají v přenesené působnosti správu pomoci v hmotné nouzi.

Dávkami v hmotné nouzi, podle zákona č. 111/2006 Sb., jsou příspěvek na živobytí (základní dávka, slouží pro úhradu základních potřeb, mimo bydlení), doplatek na bydlení a mimořádná okamžitá pomoc (je určena pro osoby, které nemají dostatek prostředků, a které se ocitnou ve vyjmenovaných náhlých a nepředvídatelných situacích).

2.7 Sociální poradenství

Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách uvádí dva druhy poskytování sociálního poradenství – základní a odborné. Základní sociální poradenství je poskytováno všemi sociálními službami, je základní činností, která je zaměřena na předání základních informací osobám v nepříznivé sociální situaci. Odborné sociální poradenství je podle zákona č. 108/2006 Sb. o sociálních službách již poskytováno specializovanými agenturami, které jsou zaměřeny na konkrétní oblasti podpory a pomoci. V případě osob ohrožených ztrátou bydlení nebo osob, které bydlení již ztratily, se jedná nejčastěji, podle Průši a Vojtíška (2021), o poradny – občanské, manželské a rodinné, pro osoby se zdravotním postižením, poradny pro oběti trestných činů a domácího násilí či agentury pracující s osobami, jejichž způsob života může vést ke konfliktu se společností. Odborné poradenství působí jak preventivně před sociálním vyloučením, tak i následně, a to v oblastech života, jako je např. řešení mezilidských vztahů, pracovně právních vztahů, dluhů, zajištění bezpečí před agresorem apod.

Občanská poradna

Účelem občanských poraden je poskytování odborného sociálního poradenství podle zákona č. 108/2006 Sb. o sociálních službách. Podle Asociace občanských poraden (n.d.) je poradenství poskytováno v 18 oblastech, jimiž jsou např. pracovně právní vztahy, dluhy, mezilidské vztahy. Cílem činnosti poradců je, podle Asociace občanských poraden (n.d.), zprostředkování informací občanům o jejich právech a povinnostech, pomoc při orientaci v jejich životní situaci a jejich podpora při hledání a realizaci řešení.

Manželská a rodinná poradna

Služba manželské a rodinné poradny je podle MPSV (n.d.) poskytována jako následná sociální služba, která je uvedena v zákoně č. 108/2006 Sb. Poradny poskytují odborné psychologické, psychoterapeutické služby, základní a odborné sociální poradenství. Cílovou skupinou jsou nejen partneři, manželé a rodiny, ale i jednotlivci, kteří se dostali do nepříznivé sociální situace, již nejsou schopni vyřešit vlastními silami. Záměrem činnosti poradny je přispět k harmonizaci partnerských, rodinných a pracovněprávních vztahů svých klientů, posilování kompetencí rodičů a podpora otevřené komunikace v rodině.

Intervenční centrum

Intervenční centra mohou podle zákona č. 108/2006 Sb. přijmout osoby ohrožené násilným chováním nebo i další jedince, kteří s ohroženou osobou sdílí společné obydlí. Tito lidé osoby jsou současně ohroženi ztrátou bydlení. Služba intervenčního centra je poskytována ambulantně, v terénu nebo jako pobytová služba. Služba zajišťuje také spolupráci a

informovanost s ostatními obdobnými zařízeními, poskytovateli dalších sociálních služeb, orgány sociálně-právní ochrany dětí, měst a obcemi, s Policií České republiky a dalšími ostatními orgány státní správy.

Poskytovatelé pomoci obětem trestných činů a domácího násilí

Cílovou skupinou jsou osoby ohrožené násilným chováním a současně ztrátou bydlení v případě, že je agresorem blízká osoba.

Poskytovatelé s akreditací Ministerstva spravedlnosti jsou uvedeni v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů, který spravuje Ministerstvo spravedlnosti (n.d.). Registr obsahuje poskytovatele sociálních služeb (poradenství spojené s bydlením, zaměstnáním, dluhy apod.), subjekty poskytující právní služby, advokáty a střediska Probační a mediační služby.

Poradenskou činnost vykonávají některé neziskové organizace, jako např. Bílý kruh bezpečí (n.d.), jehož posláním je poskytování komplexní pomoci obětem trestných činů, to znamená zejména sociálního a právního poradenství, psychologické pomoci. Čírtková a Vitoušová (2010) uvádějí, že organizace provozuje DONA linku, která poskytuje volajícím v nepřetržitém provozu rady a informace, týkající se domácího násilí. Také sdružení Acorus (n.d.) poskytuje pomoc osobám ohroženým domácím násilím. Sdružení provozuje azylový dům, poskytuje krizovou pomoc, odborné sociální poradenství a právní informace. Sdružení poskytuje tedy ubytování, sociálně právní pomoc.

Dalšími organizacemi, které pomáhají obětem trestných činů (např. obchodování s lidmi) či obětem nenávistného chování, jsou např. La Strada, nebo Iustitia o.p.s.

Sociální kurátor

Sociální kurátoři jsou, podle Nebeské (2021), specializovaní sociální pracovníci, kteří pracují na sociálních odborech obcí s rozšířenou působností s legislativou určenou cílovým skupinám, jako např. rizikovým jedincům či jedincům nebo skupinám, kterým hrozí sociální vyloučení. Jelínková (2017) doplňuje, že cílovou skupinou jsou osoby propuštěné z výkonu trestu, vazby, detence (ústavní či ochranná výchova), lidé po ukončení léčby závislostního chování, psychiatrických léčení, odchodu z pěstounské péče, osoby bez přístřeší a osoby, jejichž práva jsou ohrožena trestnou činností jiné osoby. Často jsou klienty kurátorů lidé, kteří ještě mají bydlení, ale hrozí jim výpověď, lidé bez domova, bez jakéhokoliv zajištění a dokladů.

2.8 Služby sociální prevence

Služby sociální prevence pomáhají, podle zákona č. 108/2006 Sb., zabránit sociálnímu vyloučení osob, které jsou jím ohroženy. Terénní a ambulantní sociální služby pracují s cílovou skupinou jedinců ohrožených ztrátou bydlení (působí preventivně) i s těmi, kteří ztrátě bydlení již čelí. Pobytové služby využívají jedinci bez přístřeší, které je nutné podpořit v překonání jejich nepříznivé situace.

Nešporová a Holpuch (2020) citují výsledky sčítání osob bez bydlení z roku 2019, a tím i ilustrují rozložení populace bez domova podle způsobu preference přebývání. Nejvíce, z celkového počtu 21 200 osob bez domova (a 2 600 dětí), bylo venku či využívalo přespaní v noclehárnách – jednalo se přibližně o 11 600 osob, tj. 55 % z celkového počtu dospělých osob bez domova. Služeb azylového domu využívalo v roce 2019 cca 3 950 osob (tj. 18 % z celkového počtu dospělých osob bez bydlení) a 2 185 dětí (tj. 55 % z celkového počtu dětí bez domova). Zbylé osoby do celku byly ve zdravotnickém zařízení (13 %), věznicí (7 %), ubytovně (6 %) nebo v domě na půli cesty (1 %).

Azylový dům

Azylové domy jsou zákonem č. 108/2006 Sb. vyjmenovanou pobytovou sociální službou, která je poskytována „na přechodnou dobu osobám v nepříznivé situaci spojené se ztrátou bydlení.“ (s. 1269)

Vyhláška č. 505/2006 Sb. stanoví základní činnosti, které se v azylových domech poskytují, jimiž jsou:

- a) poskytnutí ubytování (zpravidla ne delší než 1 rok, možnost hygieny, podmínky pro splnění dalších potřeb, jako jsou např. úklid či péči o osobní prádlo a lůžkoviny),
- b) poskytnutí stravy (zajištění stravy či vytvoření podmínek uživatelům pro samostatnou přípravu),
- c) pomoc při zajišťování zájmů a práv (pomoc při vyřizování záležitostí dle individuálního plánu, pomoc obnovit či udržet sociální kontakt s rodinou, podpora aktivity při začleňování).

Jednotlivé úkony, tedy zajištění ubytování, stravy a možnosti hygieny, v azylovém domě jsou zpoplatněny, přičemž vyhláška č. 505/2006 Sb. stanoví maximální výši úhrad za tyto úkony. Podle Havlíkové (2010) některé osoby bez přístřeší odrazuje od využití služby azylového domu cena za ubytování. Někteří jedinci bez vlastního bydlení využívají bydlení u příbuzných a známých a nejsou zahrnuti ve výše uvedených datech.

Domy na půl cesty

Dle zákona č. 108/2006 Sb. a vyhlášky č. 505/2006 Sb. se jedná o pobytovou službu, určenou pro mladé dospělé osoby (zpravidla do 26 let), které opouštějí školská zařízení, výkon ústavní či ochranné výchovy, výkon trestu odnětí svobody, nebo ochrannou léčbu. Služba poskytuje ubytování a terapeutické činnosti, které jsou zaměřené na udržení či rozvoj schopností a dovedností nutných pro sociální začlenění a uplatnění na trhu práce (tj. např. pomoc při uplatňování svých práv, hledání bydlení, zvýšení finanční gramotnosti, podpora péče o sebe, své zdraví, domácnost apod.)

Jak doplňuje vyhláška č. 505/2006 Sb., je pobyt ve službě poskytován po dobu maximálně jednoho roku.

Průša et. al. (1997) uvádí, že domy na půl cesty využívají i bývalí dlouhodobí uživatelé azylového domu, kteří prokázali samostatnější, ale ještě ne samostatný způsob života. Často se jedná o domy s několika byty. Uživatelé si zajišťují veškerý chod domu a domácností sami pod dohledem sociálního pracovníka.

Domy na půli cesty jsou nejčastěji provozovány neziskovými organizacemi nebo církevními právníckými osobami.

Noclehárna

Podle zákona č. 108/2006 Sb. se jedná o ambulantní službu, která poskytuje osobám bez přístřeší přenocování a podmínky pro osobní hygienu. Průša et al. (1997) zmiňuje, že je tato služba poskytována v zásadě na jednu noc. Uživatelé služby zpravidla obývají místnost ve větším počtu. Od uživatele služby se neočekává žádná činnost. Ráno opouští zařízení.

Armáda spásy (n.d.) nabízí klientům (jimiž jsou jednotlivci, ženy i muži) skromnou stravu a poradenství – využití jiných sociálních služeb. Na zimní období je kapacita nocleháren navyšována.

Krizová pomoc

Jak je uvedeno v zákoně č. 108/2006 Sb. a ve vyhlášce č. 505/2006 Sb. je služba poskytována nejen jako terénní a ambulantní, ale i pobytová s tím, že je ubytování poskytováno jen na přechodnou dobu, po kterou trvá situace ohrožení zdraví nebo života a kdy nemá jedinec k dispozici jiné zdroje k překonání této nepříznivé situace.

Základními poskytovanými činnostmi jsou poskytnutí stravy, ubytování (vč. možnosti zajištění osobní hygieny), terapeutických činností a pomoc při uplatňování svých práv a zajišťování osobních záležitostí. Terapeutické činnosti jsou zaměřené na poskytnutí informací o rizicích dosavadního způsobu života, možnostech jejich snížení a na zmírnění následků a škod.

Intervenční centrum

Jak již bylo uvedeno výše, zákon č. 108/2006 Sb. umožňuje poskytování služby intervenčního centra ve formě ambulantní, terénní, nebo pobytové. V případě, že je služba poskytována jako pobytová, jsou dalšími základními činnostmi (vedle již zmíněných základních činností zmíněných v odstavci 2.7) poskytnutí ubytování a zajištění stravy. Jak doplňuje vyhláška č. 505/2006 Sb. je pobyt ve službě poskytován po dobu maximálně 7 dnů.

Sociálně aktivizační služby pro seniory a osoby se zdravotním postižením

Jak uvádí zákon č. 108/2006 Sb. a vyhláška č. 505/2006 Sb., jsou služby poskytovány jako ambulantní nebo terénní a jsou zaměřeny na zprostředkování společenského kontaktu (vzdělávací a volnočasové aktivity), sociálně terapeutické činnosti a pomoc při uplatňování svých práv a zajišťování osobních záležitostí. Sociálně terapeutické činnosti jsou zaměřené na udržení a rozvoj schopností a dovedností podporujících začleňování osob.

Terénní služby

Zákon č. 108/2006 Sb. uvádí, že jsou terénní služby určeny pro osoby, které vedou rizikový způsob života a jsou jím ohroženy. Do této skupiny osoby patří uživatelé návykových látek, osoby bez přístřeší, osoby žijící ve vyloučených komunitách. Cílem služby je vyhledávání těchto osob a snižování následků jejich rizikového způsobu života. Služba je anonymní.

Podle vyhlášky č. 505/2006 Sb. služba podporuje klienty při obnovení či udržení kontaktu s rodinou. Služba také poskytuje informace o rizicích a následcích stávajícího způsobu života a o možnostech snížení těchto rizik a následných škod.

2.9 Probační a mediační služba

Probační a mediační služba (2021) uvádí, že jejím cílem je, mimo jiné, zprostředkování řešení konfliktů spojených s trestnou činností, ochrana komunity a preventivní působení v oblasti kriminality. Služba je poskytována podle zákona č. 257/2000 Sb. o probační a mediační službě. Práce pracovníků služby kombinuje přístupy dvou oborů – práva a sociální práce.

Podle Talašové (2010) jsou klienty probační a mediační služby jedinci, kteří jsou podmíněně propuštěni z výkonu trestu odnětí svobody s dohledem, nebo podmíněně odsouzeni s dohledem. Cílem je stabilizace jejich životní situace, tedy pomoc zaměřená na zajištění práce, bydlení, zařízení sociálních dávek a eliminace dluhů na sociálním a zdravotním pojištění – klientům je doporučeno zaevidovat se na úřadu práce. Následně pracovníci služby pracují na řešení náhrady škody, která byla trestnou činností jedince způsobena.

3 Azylový dům pro matky s dětmi

V odstavci 2.8 Služby sociální prevence této práce bylo uvedeno právní ukotvení azylového domu a základní přehled činností. Tato kapitola je zaměřena pouze na skupinu azylových domů pro matky s dětmi.

3.1 Cílová skupina

Nešporová a Holpuch (2020) uvádějí, jak již bylo zmíněno výše, poměrné zastoupení mužů, žen a dětí ve všech typech azylových domů –přibližně 40 % mužů, 30 % žen a 30 % dětí. Nejčteněji zastoupenou věkovou kategorií je věk 50 – 64 let – podíl osob v tomto věkovém rozpětí je 36 %. Klientkami azylových domů pro matky s dětmi jsou však téměř výhradně ženy, podle Žáčka (2019) jsou klientky obvykle ve věku mezi 18 až 35 let.

Cílovou skupinou azylových domů pro matky s dětmi jsou ženy v raném mateřství, ženy s dětmi. Navrátilová (2013) doplňuje, že se jedná zpravidla o matky s dětmi, které jsou obětmi domácího násilí, jejichž bydlení je v pro život a zdraví nevyhovujících podmínkách, které nemají harmonické rodinné zázemí, případně žádné zázemí. Podle Průši et al. (1997) se často jedná o osamělé matky, neprovdané ženy, ženy rozvedené či ovdovělé, případně ženy vdané, jejichž manžel je dlouhodobě hospitalizován, ve výkonu trestu, či opustil rodinu.

Některé azylové domy poskytují ubytování a služby celým rodinám. Navrátilová (2013) uzavírá s tím, že s dětmi mohou být i muži bez domova, většina azylových domů není však na jejich pobyt zařízena.

3.2 Kapacita, využití a upořádání azylových domů

Podle Matouška et al. (2007) se predikce potřeby služeb opírá o normativy, což jsou odhady velikosti cílové skupiny z celé populace. V následující tabulce jsou uvedeny normativy pro azylové domy, odděleně pro matky s dětmi a pro jednotlivce. V posledním sloupci jsou uvedeny přepočty skutečné kapacity azylových domů na 10.000 obyvatel provedené autorem této diplomové práce. Ten provedl ilustrační přepočet a porovnal normativy a kapacity pro Liberecký kraj. Kapacity jednotlivých zařízení byly převzaty z Registru poskytovatelů sociálních služeb, jenž je veden Ministerstvem práce a sociálních věcí. (n.d.).

Matouškem et al. (2007) uvedené normativy pro azylové domy pro matky s dětmi se pohybují v rozmezí 4-6 míst na 10 000 obyvatel. Obdobně i Průša et al. (1997) uvádí záměr zřízení azylového domu pro matky s dětmi v každém okresním městě, v němž bylo počítáno s kapacitou 4,25 místa na 10 000 obyvatel.

Kapacita sociálních služeb na 10 000 obyvatel (normativy)

Druh služby / Normativy kapacit	Odhad pro rok 2000	Odhad pro rok 2010	Přepočtené skutečné kapacity roku 2020 v Libereckém kraji
Azylové domy pro matky s dětmi	4,5	6	1,22 *
Azylové domy pro jednotlivce	5	7	2,01 *

Zdroj: Matoušek et al. (2007)

Zdroj dat pro rok 2020: Ministerstvo práce a sociálních věcí (n.d.)

* přepočtené z celkové kapacity Libereckého kraje provedl autor této práce

Přepočtené normativy na kapacitu sociálních služeb pro Liberecký kraj (cca 442 000 obyvatel v roce 2019 podle Českého statistického úřadu (2019))

Druh služby / absolutní kapacity	Odhad pro rok 2000	Odhad pro rok 2010	Skutečné kapacity v roce 2020 v Libereckém kraji
Azylové domy pro matky s dětmi	199	265	54
Azylové domy pro jednotlivce	221	309	89
Celkem míst	420	574	143

Nešporová a Holpuch (2020) uvádějí počty osob, které v roce 2019 využily služby azylového domu. Z celkového počtu 3 950 osob, využilo služby v Libereckém kraji 113 osob bez domova (buď v azylovém domě pro jednotlivce či pro matky s dětmi).

Z výše uvedeného porovnání vyplývá, že normativy kapacit azylových domů jsou v případě Libereckého kraje velmi nadsazené – 420 až 574 míst, oproti skutečnému využití 113 klienty. Dále se zdá, že vytížení azylových domů, nebo také obloženost míst, je přibližně na 80% kapacity azylových domů (113 uživatelů na kapacitu 143 míst). Tento jev lze vysvětlit zřejmě preferencí osob bez domova využít jiné způsoby bydlení, případně přenocování venku.

Výše normativů odpovídá spíše potřebám celé populace osob bez domova – podle Nešporové a Holpucha (2020) tvoří osoby bez domova v Libereckém kraji přibližně 585 osob (přepočtená kapacita z normativů pro rok 2010 je 574 míst).

V azylovém domě pro matky s dětmi má, podle Matouška (2016), každá klientka k dispozici vlastní pokoj či bytovou jednotku s kuchyní či kuchyňskou linkou. Další prostory, jako prádelny a herny, jsou společné. Průša et al. (1997) popisuje obvyklé uspořádání azylového domu pro matky s dětmi. Nejčastěji je vybaven pro kapacitu 6-12 klientek. Podle údajů Ministerstvem práce a sociálních věcí (n.d.) spravovaném registru poskytovatelů sociálních

služeb je kapacita azylových domů pro matky s dětmi v Libereckém kraji v rozmezí 4-22 klientek/klientů.

3.3 Individuální plánování

Zákon č. 108/2006 Sb. a prováděcí vyhláška č. 505/2006 Sb. zavádí do prostředí sociálních služeb standardy kvality, a tedy i individuální plánování.

Vyhláškou č. 505/2006 Sb. je kladena na poskytovatele povinnost zpracovat vnitřní pravidla, kterými je řízen proces plánování služby (standard č. 5), jeho plnění a průběžné hodnocení, a to pracovníkem společně s uživatelem služby. Poskytovatel musí uživateli určit tzv. klíčového pracovníka a zajistit předání potřebných informací o uživateli dalším určeným pracovníkům. Jak uvádí Čámský, Sembdner a Krutilová (2011), individuální plánování je výslovně uvedeno jako podmínka ze zákona.

Podle Bednáře (2014) je společným úkolem sociálního pracovníka a klienta stanovení cílů, k jejichž naplnění budou směřovat. Součástí plánu jsou také postupy a metody, které by měly klientovi zajistit naplnění stanovených cílů.

Herzog a Herzogová (2017) zmiňují různé fáze individuálního plánování – od mapování potřeb, stanovení postupu, k realizaci plánu, po hodnocení a mapování nové situace. Žáček (2019) doplňuje, že hodnocení individuálního plánu probíhá zpravidla ve dvoutýdenním intervalu.

Čámský, Sembdner a Krutilová (2011) dále upřesňují, že v individuálním plánu jsou zachyceny krátkodobé nebo dlouhodobé cíle uživatele, konkrétní plán, kroky, jak cílů dosáhnout, hodnocení. Závěrem periodického vyhodnocení individuálního plánu může být i přehodnocení cílů – cíle mohly být stanoveny jako příliš snadné, příliš obtížně dosažitelné, nebo mohlo u uživatele v mezičase dojít k přehodnocení priorit a ke stanovení nových cílů.

Hauke (2011) spatřuje důležitost individuálního plánu v tom, že staví klienta a sociálního pracovníka do rovnocenného postavení, dává klientovi možnost rozhodovat o způsobu řešení svých problémů. Klient si je tak lépe vědom své zodpovědnosti za dosažení cílů. Pracovník je v bezpečné pozici, protože je přesně definováno, na čem s klientem pracují, co je domluveno a má přehled, jak se daří plán naplňovat.

3.4 Potřeby klientek

Předpokladem pro sestavení a vyhodnocování individuálního plánu, je zmapování potřeb. Potřeby stanovují sami klienti, sociální pracovník může ale doplnit potřeby, které jsou mu

zjevné, přestože je klient neverbalizuje. Sociální pracovník také některá přání klientů usměrňuje tak, aby odpovídaly realitě a možnostem.

Froňková (2019) stanovila nejčastěji zastoupené potřeby klientek do čtyř skupin:

- a) Bydlení,
- b) Péče o děti,
- c) Vyřizování úředních záležitostí,
- d) Plánování a hospodaření s penězi.

Kromě zmíněných potřeb doplňuje Žáček (2021) také další, jimiž jsou např. podpora při hledání zaměstnání, vedení domácnosti, podpora zdravého způsobu života (zdravá strava, řešení závislostí na alkoholu, kouření, docházení na pravidelné zdravotní prohlídky apod.), komunikace s dětmi a členy rodiny, podpora v udržování vztahů s rodinou a přáteli.

Havlíková (2010) doplňuje, že potřeby či očekávání jednotlivců mohou být různorodé a souvisí s jejich předchozím životem. Mezi univerzální cíle jsou řazeny zajištění finančních zdrojů a bydlení. Mezi specifickými individuálními cíli může být snaha doplnit si vzdělání, nalézt si partnera s bytem, zajistit nezletilé děti, případně vytrvat v abstinenci.

Na potřeby lze nahlížet také z hlediska jejich naléhavosti a časové náročnosti. Při vstupu uživatele do služby je zpravidla nutné řešit akutní a aktuální potřeby, až následně se mohou plánovat dlouhodobé cíle.

3.5 Zvládnutí krize

Při vstupu uživatele do služby je zpravidla nutné řešit potřeby, jako je zajištění ubytování, poskytnutí základních potravin (často z potravinové banky), zajištění finančních prostředků (sociální dávky), zprostředkování lékařských prohlídek či povinné školní docházky pro děti školního věku.

Nešporová a Holpuch (2020) zmiňují jako první uspokojení fyziologických potřeb. Jedná se o poskytnutí stravy a podmínek pro její přípravu, tepla, oblečení, přístřeší, bezpečí a jistoty.

Froňková (2019) uvádí, že v případě vyřizování sociálních dávek potřebují klientky poradenství, dále také pomoc s orientací při jednání s úřady, vedení k samostatnosti při vyřizování jejich záležitostí. Podle Glumbíkové a Gojové (2016) klientky potřebují porozumět systému sociálních dávek. Klientky považují pracovníky administrující dávky za neomezeně

mocné dávky priznat či nikoli. Současně věří pověrám, že jiní klienti ve stejné situaci pobírají vyšší dávky.

Havlíková (2010) zjistila, že klienti při příchodu do azylového domu často očekávají pomoc pouze ve formě poskytnutí ubytování a stravy. Část klientů primárně neočekává pomoc se začleněním zpět do společnosti, ale pouze řešení okamžité situace. Vnucená pomoc by tak mohla některé klienty spíše odrazovat a omezovat jejich kompetentnost.

3.6 Dlouhodobé cíle

Po základní stabilizaci jedince se může pomáhající zaměřit na hledání dlouhodobých řešení a cílů. Vágnerová (1999) uvádí jako prioritu pro zajištění jistoty a bezpečí zejména samostatné (navazující) bydlení, stabilní zaměstnání a pravidelný měsíční příjem.

Bydlení

Froňková (2019) uvádí, že azylové domy poskytují klientkám bezpečné ubytování. Současně také od počátku pobytu aktivizují sociální pracovníci klientky k hledání vlastního, návazného bydlení. Klientky očekávají od sociálních pracovníků podporu při hledání bydlení a vyhodnocení reálných možností jeho získání, pomoc při obstarávání dokladů nutných k jeho získání.

Podle Glumbíkové a Gojové (2016) klientky akcentují potřebu odejít po ukončení pobytu v azylovém domě do jiné formy bydlení, tj. do vlastního. Současně klientkám chybí jasný plán, jak vlastního bydlení dosáhnout. Klientky azylových domů většinou nevnímají zařízení jako domov, nepovažují ho ani za způsob kvalitního bydlení. Chybí jim také soukromí a odpočinek. Ztrátu soukromí zmiňuje také Matoušek (1999) a doplňuje, že se uživatelé pobytových sociálních služeb musí také vyrovnat s občasným vstupem pracovníků služby do jejich pokojů. Klienti se také musí řídit domácím řádem zařízení.

Glumbíková et al. (2017b) zmiňuje, že azylový dům může být vnímán jako poskytovatel pomoci (zprostředkovatel základní pomoci, bezpečí, jistoty), ale i stresor (sdílení prostoru, nedostatek soukromí).

Froňková (2019) cituje Kuchařovou et al. (2017), která upozorňuje na fakt, že pro některé matky je obtížné financovat již samotný pobyt v azylovém domě, přestože je poskytován za zvýhodněné úhrady. To potvrzuje i Glumbíková a Gojová (2016). Některé klientky v nouzi vnímají úhrady za ubytování a služby (např. praní) za nespravedlivé a příliš vysoké. Navíc části klientek působí nejistotu relativně krátká doba ubytování (1 rok). Oproti tomu ale stojí argument, který uvádějí Nešporová, Holpuch, Janurová a Kuchařová (2019), že

čím je kratší doba života v nepříznivé situaci, tím je větší šance na reintegraci jedince do běžného života.

Péče o děti

Froňková (2019) zjistila, že klientky nejčastěji potřebují zajistit bezpečné prostředí, podpořit v osvojení a užívání rodičovských kompetencí, pomoci při hledání školských zařízení a možnosti zajištění zdravotní péče. Klientky potřebují ale i základní materiální pomoc, kterou je např. zajištění ošacení dětem.

Glumbíková a Gojová (2016) uvádějí, že klientky často negativně vnímají, že jejich děti trpí opakovanou změnou školního prostředí a tudíž se jim nedaří držet trvalejší vazby s vrstevníky. Děti matek z azylových domů jsou také mnohdy označovány jako problémové. U dětí někdy dochází ke zhoršení chování (během pobytu v azylovém domě) – může to být také důsledkem absence přítomnosti otce a nevyhovujícího prostředí azylového domu jako místa pro výchovu dětí (problém nápodoby chování dalších ubytovaných dětí apod.).

Bechyňová a Konvičková (2008) zmiňují v souvislosti s péčí o děti též péči o jejich zdraví – fyzické (schopnost rozpoznat nemoc dítěte, umět zvolit adekvátní pomoc, docházet na lékařské prohlídky apod.) a duševní (zajímat se o prožívání dítěte). Důležité je také zajistit dítěti možnost školní docházky, účasti ve volnočasových aktivitách, dbát na dodržování hygieny, zajistit přiměřené oblečení (věku a klimatickým podmínkám), které je udržované a čisté.

Podle Pazlarové (2014) je nutné poskytovat ohroženým rodinám určitou míru podpory s výchovou dětí. Pracovníci v sociálních službách poskytují „výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti“. (s. 89) U předškoláků mohou pracovníci upozorňovat rodiče na různé služby a akce, které budou stimulovat rozvoj jejich dětí. Pracovník může také poskytovat účinnou zpětnou vazbu na nepřiměřenou výchovu, např. tresty.

U uživatelů služby s dětmi ve školním věku může pracovník pomoci s organizací času dětí, školních povinností a volného času. Další možností je zprostředkování doučování. Do těchto činností je možné zahrnout působení dobrovolníků.

Bechyňová a Konvičková (2008) také zmiňují, že některé matky s dětmi jsou pod dohledem orgánu sociálně právní ochrany dětí.

Plánování a hospodaření s penězi

Třemi základními oblastmi plánování a hospodaření s financemi jsou, podle Froňkové (2019): naučit se hospodařit s penězi, umět naplánovat rodinný rozpočet a hospodařit s penězi a plánovat samostatně.

Uživatelé azylových domů jsou podle Garnier, Matouška a Hůlové (2014) pracovníky podporování a vedení k sestavení rozpočtu rodiny, s příjmy, výdaji – nutnými (bydlení, strava,

poplatky, léky, ošacení, školní pomůcky apod.) a nadstandardními (kouření, alkohol, časopisy apod.).

V edukaci vedení rodinného rozpočtu jsou významnými tématy také schopnost spořit, odložení zbytné spotřeby, efektivní nakupování potravin (ekonomicky, současně s ohledem na zdravou výživu) a řešení svých dluhů, případně exekucí. Glumbíková a Gojová (2016) uvádějí, že klientky potřebují srozumitelnější a snadnější pravidla a možnost oddlužení. Kopřivová (2010) uvádí, že se klientky azylových domů potýkají s nízkými příjmy, exekucemi a nehrazeným výživným ze strany otců jejich dětí, kteří mají často o děti zájem, část z nich je ale ve výkonu trestu, nepracuje nebo vede nezodpovědný život.

Zaměstnání

Kolářová, Lindovská a Frišaufová (2016) zdůrazňují, že si klientky potřebují najít dobře placené zaměstnání, které by bylo možné skloubit s péčí o děti. Zajištění a udržení zaměstnání je základním předpokladem k řešení problémů uživatelů služeb. Uvádí se, že výše výdělku koreluje s dosaženým vzděláním až ze 70 %. Podle Krebse et al. (2007) je tedy výdělek zásadně ovlivněn dosaženým vzděláním. Výše příjmu umožňuje jedinci plnit další role, zejména v rodině a komunitě. Zároveň umožňuje i vlastní osobnostní růst.

Podle Hůlové a Matouška (2014) nemají osamocené matky po mateřské často dostatečnou praxi nebo aktuálně potřebné pracovní dovednosti. Dále nejsou také často schopny samostatně vypracovat profesní životopis, komunikovat elektronicky (nemají emailovou adresu či vůbec připojení k internetu), nemají v pořádku osobní doklady apod. Potřebují podporu k realistickému zvážení dosaženého vzdělání, vlastních schopností a dovedností uplatnitelných na trhu práce.

Podle Glumbíkové a Gojové (2016) je pro některé klientky obtížné udržet si dlouhodobě práci, protože střídají pobyty v různých azylových domech. Stávají se z nich dlouhodobě nezaměstnané. Pro jiné je zase bariérou v zaměstnání režim práce – azylové domy např. neumožňují klientkám práci na noční směny. Některé klientky vnímají jako limitující v nalezení práce i pravidelné úklidy společných prostor.

Glumbíková a Gojová (2016) zmiňují také souvislost nedostatečných příjmů klientek azylových domů s jejich kriminální činností – krádežemi.

Vedení domácnosti

Garnier, Matoušek a Hůlová (2014) uvádějí základní úkony péče o domácnost: „(...) nákupy, vaření, prádlo, úklid, údržba (...) bytu.“ (s. 53) Za nejvážnější poruchu fungování rodiny jsou výpadky v plnění některých úkonů, tedy to, že některé činnosti nejsou vykonány. S tím souvisí i rozdělení rolí v rodině. Další poruchou je, že vykonanou činnost jiný člen

domácnosti znehodnotí, a v neposlední řadě také nedostatečná kooperace mezi jednotlivými členy rodiny. V případě rodin s jedním rodičem bývá péče o domácnost obstarávána pouze tímto rodičem, a tím dochází k jeho přetěžování.

Garnier, Matoušek a Hůlová (2014) také uvádějí, že údržba a úklid domácnosti jsou většinou stanoveny v domovním řádu organizace a pracovnice v sociálních službách kontroluje jeho dodržování.

Podpora zdravého způsobu života

Klientky jsou vedeny k absolvování pravidelných lékařských prohlídek, např. u praktického lékaře, oddělení zubního, očního či gynekologie a také k odbornému řešení případného závislostního chování.

Bartoňová a Matoušek (2014) uvádějí, že závislost zvyšuje finanční výdaje, které neplynou do rodiny. Zároveň zatěžuje ostatní členy v rodině, člověk se závislostním chováním se tolik nepodílí na chodu rodiny. To může časem vést i k rezignaci partnera, což umožní stav, kdy se závislost stane součástí rodinného stylu. Závislý rodič ovlivňuje také děti, protože nevnímá tolik či vůbec jejich potřeby, a pokud je vnímá, tak ho omezují. Dítě může být v krajním případě zanedbávané (strava, hygiena, ošacení).

S rostoucím stupněm závislosti se snižuje spolehlivost a zodpovědnost jedince nejen v rodině, ale také v zaměstnání. Klesá soustředěnost a výkonnost, roste chybovost. Jedinec má v zaměstnání absence, přestává být sebekritický. Tato situace může vést až ke ztrátě zaměstnání.

Rodiny s nízkými příjmy inklinují k nakupování nejlevnějších potravin, přičemž často neberou ohled na celkovou skladbu stravy, dostatečnost přísunu živin či přiměřenosti stravy věku dětí. Podle Linkové a Matouška (2014), může být důvodem šetření nedostatek financí, ale i jejich vynakládání na jiné účely (cigarety, alkohol apod.).

Komunikace a vztahy

Glumbíková a Gojová (2016) zdůrazňují potřebu podporovat vztah dětí s jejich otcem, udržování vztahů s rodinou, s širší rodinou, ale i přáteli z minulosti.

Klientky také často uvádějí vztah k příteli jako nedořešený a verbalizují potřebu řešit vztahy s muži. Zmíněna je také potřeba vyřešit závislost na partnerovi, strach ze samoty, výběr stále stejného typu partnerů, vnímání partnera v polaritě viník – zachránce, sníženou sebedůvěru. Klientky vnímají potřebu zlepšení vztahu s otcem dětí v zájmu jejich výchovy.

Klientky vnímají pobyt v azylovém domě jako bariéru k získání přátel (vnímané stigma).

Podle Garniera, Matouška a Hůlové (2014) může pracovník sociální služby napomáhat vzájemnému porozumění mezi členy rodiny. V případě potřeby může poskytovatel služby zprostředkovat péči psychologa.

3.7 Návazné služby

Navazujícími službami jsou myšleny služby, které mohou klienti azylových domů využít k řešení dalších problémů (mimo ztráty bydlení) během svého pobytu v azylovém domě, anebo po jeho opuštění. Mezi navazující služby lze zařadit služby různého druhu v systému sociálního poradenství a služeb sociální prevence tak, jak jsou definovány zákonem č. 108/2006 Sb. Kromě těchto služeb mohou být navazující služby poskytovány státními a obecními úřady, soukromými subjekty apod.

a) Sociální poradenství

- občanská a dluhová poradna,
- manželská a rodinná poradna,
- poskytovatelé pomoci obětem trestných činů a domácího násilí.

b) Služby sociální prevence

- další azylové domy,
- sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětmi,
- nízkoprahové zařízení pro děti a mládež (podpora dětem s aktivním využitím volného času, podpora s plněním školních povinností apod.),
- kontaktní centrum,
- neziskové organizace provozující tréninkové byty, nebo vyhledávající vhodné pronajímatele bytů pro osoby bez přístřeší.

c) Státní a obecní úřady

- obec (zprostředkování či zajištění nájemního bydlení v bytovém fondu obce),
- orgán sociálně právní ochrany dětí (zaměřuje se na naplňování podmínek pro zdravý fyzický a psychický vývoj dítěte),
- sociální kurátor,
- úřad práce.

d) Další odborné služby

- psychiatrické oddělení nemocnic, psychiatrická léčebna (léčení závislostí, pomoc při řešení psychických problémů),
- psychologická pomoc a psychoterapie (řešení závislostí, vztahových problémů, problémů s výchovou dětí, odhalování dysfunkčních vzorců chování a hledání efektivní náhrady),
- praktický lékař, odborný lékař, pediatrie,
- školní poradenské pracoviště (činnost výchovného poradce, školního psychologa, speciálního pedagoga, metodika prevence),
- pedagogicko-psychologická poradna,
- středisko výchovné péče,
- agentura práce,
- organizace pořádající rekvalifikační a jiné kurzy,
- advokát.

3.8 Sociální práce – přístup pracovníka služby

Sociální práci vykonává sociální pracovník. Jeho činnost je upravena zákonem č. 108/2006 Sb. Podle Žáčka (2019) sociální pracovník vyřizuje zejména žádosti o přijetí zájemce o službu, provádí sociální šetření, vede o klientech dokumentaci a provází klienta celým procesem individuálního plánování po celou dobu jeho pobytu ve službě. Sociální pracovník je klíčovým pracovníkem klienta, je jeho důvěrníkem, podporuje ho a vhodně ho motivuje k vyřešení nepříznivé životní situace.

Pracovník v sociálních službách, jehož postavení a činnost upravuje také zákon č. 108/2006 Sb., vykonává přímou práci s klienty – asistuje při nácviu denních činností, podporuje klienty v samostatnosti, posiluje jejich aktivitu apod.

Základní podmínkou pro aktivizaci klienta k řešení tíživé situace a samostatnosti je vztah mezi klientem a pracovníkem. Kopřiva (2016) uvádí, že klient potřebuje cítit přijetí, důvěru, že není na obtíž. Gulová (2011) klade důraz na navázání důvěry mezi pracovníkem a klientem, pracovníkovu schopnost empatie, naslouchání a dodržování mlčenlivosti, což souvisí s výkonem sociální práce ve shodě s Etickým kodexem sociálních pracovníků České republiky.

Kolářová, Lindovská a Frišaufová (2016) doplňují potřebu bezpečí. Bezpečí navozuje přístup pracovníka služby, který nevyvíjí tlak na klienty, neodsuzuje je při nezdaru, nechává klientům zodpovědnost za svá rozhodnutí, ale je připraven je podpořit. Matoušek (1993) uvádí, že pracovník vystupuje jako odborník, který se snaží podporovat síly jednotlivce či rodiny

k aktivnímu zvládnutí zátěžové situace, zároveň zprostředkovává další informace, další finanční pomoc, zaměstnání apod.

Besch a Lee (2017) vnímají, že je u pracovníka služby při jednání s klientem velmi důležité projevit toleranci, respekt a úctu.

Ne nevýznamným činitelem je např. i fyzická ochrana před násilným partnerem. Glumbíková a Gojová (2016) uvádí, že klientky, které zažily domácí násilí, často vnímají intervence sociálního pracovníka negativně – to plyne z jeho dvojrole – poradce a současně „strážce“ pravidel. Glumbíková et al. (2017b) doplňuje faktory, které mohou posílit vztah pracovníka a klienta – pozitivně působí, pokud má klient možnost otevřeně mluvit s pracovníkem, když klient cítí zájem pracovníka, podporu sebevědomí či dostává zpětnou vazbu.

V první fázi, kdy klient (často v krizové situaci) vstupuje do zařízení, by měla být, podle Lucké (2003), pomoc pracovníka spíše aktivní, pokud je to nutné i direktivní. Jak doplňuje Matoušek (1993), podpůrce v této fázi, tedy pracovník služby, vystupuje jako ten, který ví a který na začátku převezme odpovědnost za řešení těžkostí.

Po několikadenní až několikátýdenní akomodaci klienta v zařízení vede cíleně pracovník služby klienta k samostatnosti. V opačném případě by dlouhodobější pobyt mohl vést k jevu, který se nazývá hospitalismus. Jak totiž uvádí Matoušek (1999), dlouhodobý pobyt, např. v ústavu, snižuje schopnosti uživatele na adaptaci v reálném životě ve společnosti. V tomto kontextu je velmi důležité, aby si sebeobsluhu zajišťovali klienti azylových domů sami, udržovali sociální kontakty i mimo zařízení. Pracovníci služby musí udržovat profesionální vztah a nesklouznout do kvazirodinných vztahů s klienty. To by vedlo k infantilizaci klienta, snižování jeho odpovědnosti za sebe sama a v konečném důsledku k oslabování schopností obstat v samostatném životě mimo sociální službu.

4 Faktory ovlivňující reintegraci klientů azylových domů

Faktory ovlivňující reintegraci klientů azylových domů byly identifikovány a popsány s využitím dosud provedených výzkumů a dalších publikovaných zdrojů. V následujícím odstavci jsou uvedeny a stručně představeny výzkumy, které se tématem ztráty bydlení zabývaly a které se z větší části staly podkladem pro zpracování této kapitoly (tj. pro identifikaci a popis faktorů ovlivňující reintegraci). Tyto výzkumy se staly také podkladem pro zpracování předchozích kapitol této práce.

4.1 Dosud provedené výzkumy k tématu ztráty bydlení

Nešporová, Holpuch, Janurová a Kuchařová (2019) přinesli výsledky sčítání osob bez domova v celé republice, v jednotlivých krajích podle dílčích demografických kategorií – pohlaví, věku a délky pobytu bez domova. Nešporová a Holpuch (2020) provedli rozsáhlý výzkum, ve kterém popisují sociodemografické charakteristiky osob bez přístřeší – rozložení podle věku, pohlaví, vzdělání, rodinného stavu, zdraví, dostupnosti sociálních vazeb ale i naplnění materiálních potřeb apod. Uvedeno je zastoupení osob bez bydlení v jednotlivých krajích České republiky. Výzkum současně nastiňuje preferenci využívání sociálních služeb osobami bez domova. Kuchařová, Barvíková, Psychlová a Höhne (2015) se zaměřili na problematiku zjištění počtu lidí bez domova v dílčích kategoriích (např. zjevné bezdomovectví, lidé žijící venku, v ubytovnách, azylových domech apod.), včetně rozložení počtu v jednotlivých krajích České republiky. Cílem výzkumu bylo zkvalitnění informací o této cílové skupině.

Glumbíková a Gójová (2016) analyzují proces reintegrace klientek azylových domů pro matky s dětmi, akcentují potřeby klientek, uvádějí také možná omezení reintegrace, která se mohou při pobytu v azylovém domě vyskytnout. Kotrusová, Kubát, Marešová, Schebelle a Táborská (2020) zkoumali roli poskytovatelů sociálních služeb v procesu hledání zaměstnání svými klienty, spolupráci poskytovatelů a úřadu práce. Froňková (2019) se zaměřila na výčet a možnost naplnění potřeb klientek azylových domů pro matky s dětmi. Dočkal a Kliment (2016) uvádějí stereotypy pohledu na lidi bez domova, které mohou omezovat míru pomoci ze strany běžné populace. Současně uvádějí, jak se lidé bez domova ve skutečnosti vztahují k druhým lidem, práci, domovu, majetku apod.

Šimíková, Trbola, Milota, Frišaufová a Vyhlídal (2016) si vytkli za cíl popsat opatření prevence ztráty bydlení. Autoři popisují jednotlivé faktory vedoucí k prevenci ztráty bydlení a možné přístupy k ní. Těžištěm výzkumu je situace s dostupností bydlení. Gojová, Gojová, Lindovská, Špiláčková a Vondroušová (2014) analyzovaly způsoby, kterými mohou rodiny

řešit chudobu či ohrožení chudobou. Hora (2008) zkoumal strategie, díky nimž dlouhodobě nezaměstnaní lidé zvládají a řeší svou životní situaci.

Dvořáčková, Belešová, Kajanová a Bergougui (2016) zpracovaly přehledovou studii, ve které se zabývaly zkoumáním fyzického a psychického zdraví lidí bez domova, včetně zneužívání návykových látek.

Kromě citovaných výzkumů v této diplomové práci se problematikou ztráty bydlení a souvisejících aspektů zabývali také Godarová, Trbola, Jahoda, Rákoczyová (2017), kteří se zaměřili na bytovou situaci a dostupnost bydlení pro seniory mezi roky 2014 a 2015. Součástí výzkumu bylo zhodnocení, zda se lidé v seniorním věku nestali novou skupinou ohroženou ztrátou bydlení. Glumbíková, Grundělová, Kaniová, Krausová, Lukešová, Stanková a Špiláčková (2017a) zkoumaly subjektivní prožívání psychických potíží obyvatel azylových domů a očekávanou pomoc ze strany zařízení. Stejný výzkumný tým v roce 2017 publikoval analýzu zaměřenou na popis vlivu bezdomovectví a vlivu prostředí azylových domů na zdraví klientů azylových domů.

4.2 Rozdělení faktorů do skupin

Faktory ovlivňující reintegraci klientů azylových domů jsou činitelé, které mohou působit pozitivně i negativně. Mohou znamenat možnosti a příležitosti k reintegraci, mohou ale reintegraci také omezovat či jí bránit. Mikeszová a Lux (2013) uvádějí nejvýznamnější faktory reintegrace klientů azylových domů:

1. existence dluhů, finanční gramotnost,
2. dostupnost bydlení,
3. nalezení práce,
4. závislostní chování,
5. osobní motivace a sebedůvěra,
6. zodpovědnost (možnost spolehnout se sám na sebe),
7. diskriminace (pobyt v azylovém domě, trvalé bydliště na městském úřadě),
8. spolupráce se sociálními pracovníky,
9. doba expozice zátěžové situace (delší doba znamená klesající šanci na reintegraci).

Nabízí se rozdělit faktory do tří skupin:

1. systémové faktory (bydlení, sociální práce, sociální dávky, zaměstnání, řešení dluhů, vzdělání, podpora sociálního začleňování, plánování služeb apod.),
2. faktory související s poskytováním sociální služby (podmínky pro poskytování sociální služby, individuální plánování, sociální práce apod.),
3. faktory osobnostního nastavení jedince (odolnost jedince, komunikace a vztahy, naučená bezmocnost, reakce na sociální vyloučení, negativní sebehodnocení, závislostní chování).

4.3 Systémové faktory

Vzdělání, kvalifikace

Ve vztahu ke vzdělání hovoří Tomeš (2011) o jeho dostupnosti – geografické, kvalitativní, finanční a právní. Podle Prokopa (2020) je problémem českého vzdělávání nerovnost – tedy nerovnost šancí a přístupu ke kvalitnímu vzdělání. Velmi záleží, z jaké rodiny a jakého regionu dítě je. Například ve Finsku, Estonsku, ale i sousedním Polsku hraje sociálně ekonomický status rodiny jen velmi malou roli. Agentura pro sociální začleňování (n.d.) došla k závěru, že společné vzdělávání dětí různého statusu nebo regionu umožňuje kompenzovat zdravotní, sociální, kulturní či ekonomické znevýhodnění. Aresta, Máchová a Šámalová (2021) spatřují za problematické předčasné opouštění systému vzdělávání z důvodů nižšího sociálně ekonomického statusu rodin. Autorky citují dále Sirovátka (2013), který spojuje nerovný přístup ke vzdělání s rizikem chudoby jedince v budoucnu.

Prokop (2020) dále upozorňuje na velké rozdíly ve kvalitě škol. V některých regionech, je obtížné sehnat aprobované učitele. To je případ Karlovarska. Ve školách chybí školní psychologové, kteří by mohli pomáhat dětem z rozpadajících se a problémových rodin. Ředitelé škol se také potýkají s financováním činnosti speciálních pedagogů, kteří mimo jiné pomáhali dorovnávat handicap, např. formou doučování.

Problémem školství je také selektivnost. Oddělování talentů na druhém stupni vede učitele také ke ztrátě víry, že zbytek žáků dokáží ještě posunout. Obdobně se projevují nižší aspirace žáků ve vyloučených lokalitách, jak dokládá Agentura pro sociální začleňování (n.d.).

Aresta, Máchová a Šámalová (2021) upozorňují také na školskou sociální práci, která dosud na školách v podstatě absentuje. Školská sociální práce by umožnila podporu žáka, který vyrůstá v nevyhovujícím sociálním prostředí, nebo se potýká s dalšími osobními problémy. Sociální pracovník by mohl včas zachytit, že se v rodinném prostředí žáka děje něco nepříznivého a mohl by včas reagovat, komunikovat s rodinou, pedagogy, orgánem sociálně

právní ochrany dětí, poskytovateli sociálních služeb apod. Sociální pracovník ve škole by tedy propojil školní a mimoškolní prostředí žáka.

Působení úřadu práce

Froňková (2019) upozorňuje na fakt, že pro lidi ohrožené ztrátou bydlení je často systém sociálních dávek nepřehledný a bez poskytnutí poradenství jim mohou snadno propadnout. Poradenství, jako prevence ztráty bydlení, za které je zodpovědný úřad práce, je neefektivní. Příčinou může být fluktuace pracovníků, nedostatečné platové ohodnocení, nízká prestiž zaměstnání. Glumbíková a Gojová (2016) doporučují vhodné nastavení systému školení zacíleného na příjemce dávek.

Šimíková, Trbola, Milota, Frišaufová a Vyhlídal (2016) konstatují, že úřad práce je důležitý aktér v problematice udržení bydlení. Vzhledem k nedostatečné komunikaci mezi pracovníky oddělení výplat dávek, obecními úřady a poskytovateli sociálních služeb, není možné realizovat komplexní přístup k sociální práci s klientem ohroženým ztrátou bydlení. Sociální dávky jsou vypláceny bez znalosti a posouzení konkrétní situace klienta. Kotrusová, Kubát, Marešová, Schebelle a Táborská (2020) zdůrazňují nutnost provázání činnosti úřadu práce (politiky zaměstnanosti) se sociálními službami. Jedině tak se může podařit aktivizovat zranitelnější jedince k uplatnění na trhu práce. Předávání informací klientům pracovníky úřadů práce o možnostech využití sociálních služeb je velmi nahodilé a závisí na osobní angažovanosti daného pracovníka. Činnost pracovníků úřadů práce je zřejmě vzhledem k nastavení interních pravidel málo flexibilní, málo individualizovaná a nezohledňuje individuální situaci a charakteristiky konkrétního klienta. Řešením by mohla být častější organizace (společných) případových setkání, za aktivní účasti pracovníků úřadu práce. Spolupráce a komunikace s organizacemi ziskového sektoru a neziskovými organizacemi je zpravidla velmi pružná a efektivní.

Kotrusová, Kubát, Marešová, Schebelle a Táborská (2020) dále zmiňují důležitost zaměření přístupu k jednotlivým skupinám lidí bez zaměstnání. U lidí, kteří jsou čerstvě bez zaměstnání, je efektivní méně spolupracující přístup a hrozba sankcí – lidé si rychleji najdou zaměstnání. Naopak na lidi dlouhodobě bez zaměstnání, kteří jsou závislí příjmy pouze na dávkách, sankce nepůsobí motivačně, nýbrž mají negativní vliv na tyto jedince i jejich děti. Pro získání práce je důležitý jejich zprostředkovatel práce nebo sociální pracovník. Autoři citují výzkum Ravna a Nielsena (2019), kteří zjistili pozitivní vliv individuální práce s klientem a více času věnovaného klientovi k jeho aktivizaci a k samostatnému hledání zaměstnání.

Aresta, Máchová a Šámalová (2021) spatřují důležitost v získávání nové kvalifikace či rozšiřování a obnovování kvalifikace současné. Rekvalifikace (část aktivní politiky

zaměstnanosti) jsou zásadní podporou v oborech, v nichž nové technologické vybavení kladou na pracovníky vyšší nároky.

Návazné nájemní bydlení

Azylové bydlení zapadá do konceptu prostupného bydlení, jak již bylo uvedeno v kapitole 2 této diplomové práce, v němž, podle Hladké (2018), jedinec pomyslně stoupá, při současném doprovázení, po jednotlivých stupních bydlení, od krizového (např. azylové domy, ubytovny), přes tréninkové byty až k samostatnému bydlení. Úskalím je, že často chybí toto návazné dlouhodobé bydlení.

Dostupnost dlouhodobého nájemního bydlení je omezena obecně nízkým podílem nájemního bydlení v České republice, např. oproti zemím EU, jak uvádí Špicarová Stašková (2019). Amman, Hegedüs, Lux a Springler (2013) tento fakt vysvětlují tím, že obce disponují malým počtem bytů, protože většinu svého bytového fondu zprivatizovaly. Prokop (2020), obdobně jako Lux (2005), mluví o vytvoření umělého nedostatku bytů. Někteří příjmově silní měli možnost pořídit si levné bydlení při privatizaci obecních bytů, a pokud ho nepotřebovali, prodali ho za tržní, výrazně vyšší, cenu. Část bytového fondu je podle Prokopa (2020) neobsazená a vlastníkům to nevadí, protože vidí v pořízení bytu investici do budoucna. Lux (2005) upozorňuje na skutečnost, že oproti tomu nové domácnosti (mladí, lidé po rozvodu apod.) jsou nuceny si pořizovat bydlení za tržní ceny. Vzniká tím sociální nerovnost a nespravedlnost. Také Tomeš (2011) uvádí, že problémem není nedostatek bytů, ale jejich dostupnost, zejména pro mladé rodiny. Jako řešení situace uvádí např. Prokop (2020) přijetí tzv. daně z prázdné nemovitosti, která byla aplikována ve Francii a vedla k uvolnění asi 13 % bytů.

Podle Špičkové (2019) hrají nezastupitelnou roli také neziskové organizace, které poskytují poradenství, sociální služby, pracují na vyhledávání klientů sociálního bydlení, případně i vyhledávají majitele bytů, kteří by byli ochotní pronajmout nemovitost klientům dané cílové skupiny (tzv. sociální realitní kanceláře).

Prokop (2020) uvádí ještě další důvod, proč se k nájemnímu bydlení znevýhodnění (samoživitelky, důchodci, příslušníci etnik) nemohou dostat – nemají prostředky na složení kauce nebo jsou znevýhodnění opatrností pronajímatelů. Obdobně Glumbíková a Gojová (2016) také upozorňují na fakt stigmatizace žen při hledání nájmu z důvodu věznění jejich partnerů. Podle Mikeszové a Luxe (2013) uvádějí sociální pracovníci jako jednu z hlavních bariér reintegrace klientů azylových domů nedostupnost bydlení. Buď pro nedostatek finančních prostředků, nebo z důvodu, že pronajímatelé (soukromé osoby) nechtějí bývalé klienty azylových domů ubytovat. Bojí se rizika neplacení nájmu, problému se soužitím s ostatními nájemníky v domě. Domácnost, která nezíská nájemní smlouvu, nemůže také žádat

o příspěvek na bydlení. Nemožnost bydlet se pak odráží i v nemožnosti mít stabilní zaměstnání. Jedná se o začarovaný kruh.

Situaci by mohl napomoci systém garantovaného bydlení, jak uvádí A2larm (2020). Principem je činnost garanta pronájemce, který zajistí pronajímateli včasné platby nájemného a uhrazení případných škod a opotřebenosti bytu. Systém umožní větší využití stávajícího bytového fondu. Klusáček, Greineder, Lesák a Kowalíková (2021) mluví o sociálním realitním zprostředkování bytů soukromých vlastníků.

Návazné sociální bydlení

Šimíková, Trbola, Milota, Frišaufová a Vyhlídal (2016) považují za klíčovou zákonnou úpravu institutu sociálního bydlení, jehož součástí by mělo být také definování povinností obcí podílet se či zajišťovat potřebné kapacity sociálního bydlení.

Autoři dále uvádějí, že přibližně 63 % obcí ČR disponuje obecními byty, jež pronajímá za nižší než tržní nájemné, současně mají ale obce takových bytů nedostatek. Autoři uvádějí zahraniční zkušenost se sociálním bydlením – obce musí vlastnit 25-30 % bytového fondu obce, aby byly schopné zajistit bydlení potřebným občanům. Podle Taraby (2003) mluví odhady o podílu obecního bytového fondu kolem 19 % (2002 – pozn. autora). Tento obecní bytový fond by měl fakticky sloužit jako sociální bydlení.

Šimíková, Trbola, Milota, Frišaufová a Vyhlídal (2016) ale upozorňují, že potřebným občanům v obcích ČR nejsou poskytnuty zdaleka všechny byty. Obce často přidělují byty na základě pořadníků, které jsou sestaveny na základě bodování – v něm hraje významnou roli návrh výše nájemného zájemci, formou obálkové metody, a/nebo je požadována bezdlužnost, prokázání příjmu, reference, či hotovost pro opravy. V některých obcích jsou nastavena netransparentní pravidla v přidělování bytů.

Také Prokop (2020) vidí cestu v přijetí zákona o sociálním bydlení. Úskalím je ale definice, kdo by na ně měl nárok. Podpora by měla cílit na jedince a rodiny žijící v ubytovnách, azylových domech a bez standardního bydlení. Podobně i Lux (2005) vidí úskalí sociálního bydlení, zejména pravděpodobnost nízké efektivity při přidělování bytů (např. riziko, že mladí budou obývat menší byty, zatímco staří velké, a to i po opuštění bytů jejich dětmi), snížení mobility pracovní síly (strach, že o sociální bydlení přijdou) či nebezpečí zneužití pravomoci při přidělování bytů. Obdobně Hegedüs a Teller (2013) spatřují úskalí v systému přidělování sociálních bytů. Ustupující formou jsou seznamy žadatelů a přidělování bytů podle pořadí v seznamu (velký počet čekatelů), jinou možností je výběr z uchazečů v daném čase (riziko korupce či pozitivní diskriminace).

Aresta, Máchová a Šámalová (2021) spatřují zásadní roli v působení poskytovatelů sociálních služeb na území obce, kteří mají „zkušenost s prací s klienty v bytové nouzi i jedinečnou znalost místních podmínek“ (s. 347).

Špicarová Stašková (2019) zmiňuje existenci Státního fondu rozvoje bydlení, který roku 2018 otevřel dotačně – úvěrový program Výstavba pro obce. Program je zaměřen „na pořízení sociálních a dostupných bytů a sociálních, smíšených a dostupných domů“ (s. 12).

Sociální dávky jako součást podpory sociálního bydlení

MPSV (2020), jak již bylo zmíněno v kapitole 2, uvádí možnost hradit nájem a poplatky za bydlení ze sociálních dávek – jedná se o příspěvek na bydlení (systém státní sociální podpory) a doplatek na bydlení (systém sociální ochrany). Jednorázové výdaje související se zařízením bytu je možné hradit z dávek mimořádné okamžité pomoci.

Lux (2005) porovnává výhody a nevýhody přiznání příspěvku na bydlení. Pozitivně hodnotí fakt, že výplata příspěvku je pro stát levnější (jednoduchost systému), než podpora výstavby sociálního bydlení, umožňuje lidem možnost volby typu bydlení, což vede k větší spokojenosti, a podporuje větší flexibilitu na trhu práce. Mezi nevýhody patří stigmatizace z nutnosti opakovaně žádat o dávky, určitá míra byrokracie a nerozlišování regionálních nerovností (v ekonomicky silnějších regionech bude nájemné vyšší).

Klusáček, Greineder, Lesák a Kowalíková (2021) mluví o fenoménu nevyužívání příspěvku na bydlení. Tento příspěvek (v nárokové výši 1000 Kč měsíčně a výše) nepobírá 80 % seniorských domácností a 60 % oprávněných rodin. V absolutním vyjádření se jedná řádově o sto tisíc rodin. Autoři považují za nutné destigmatizovat pobírání dávek na bydlení, zvýšit informovanost o jeho čerpání, upravit nástroje tak, aby příspěvek zohledňoval regionální rozdíly a velikost rodiny.

Systém takřka nevyužívá dávky okamžité hmotné pomoci. Prokop (2020) uvádí příklad, že by již nyní mohla být rodina či jedinec podpořeni 15.000 korunovou dávkou mimořádné okamžité pomoci, kterou by mohli použít na splacení kauce nájemního bytu. Klusáček, Greineder, Lesák a Kowalíková (2021) tuto myšlenku podporují a uvádí, že z 1800 příjemců této dávky, která byla využita jako kauce za bydlení, si standardní bydlení po roce udrželo 85 %, po dvou letech 79 %.

Sociální práce jako součást podpory sociálního bydlení

MPSV (2020) řadí sociální práci mezi nástroje vedoucí k úspěchu sociálního bydlení. Druh a míra podpory klienta sociálním pracovníkem je individuální a závisí na jeho situaci a jeho potřebách. Nejčastěji je podpora poskytována při vedení domácnosti, řízení plateb za bydlení, při jednání na úřadech a v rámci sousedských vztahů, při hledání zaměstnání a řešení

dluhů (vč. finanční gramotnosti a hospodaření s penězi). Podpora se zaměřuje také na hygienu, zdraví a výživu, rozvoj sociálních kontaktů a vztahů s rodinou a blízkými, vytvoření a dodržování režimu dne.

Haráková (2019 a) doplňuje, že je nutné při přechodu do sociálního bydlení s klientem vypracovat a dojednat nový individuální plán (zacílený na udržení si bydlení), který bude zohledňovat aktuální potřeby a bude průběžně vyhodnocován. Kromě podpory při vyřizování bydlení (nájemní smlouva, přepis energií apod.) a řízení financí (výdajů i příjmů domácnosti) neopomíná sociální pracovník s klientem plánovat a hledat volnočasové aktivity, nové kontakty, ale i další cíle, které klientovi pomohou si bydlení udržet.

Podle Machové (2019) provádí sociální pracovník průběžnou podporu (nikoli dohled). Setkává se pravidelně s klientem a „řeší s ním aktuální požadavky a případné krize“ (s. 30).

Sociální práci spojenou s bydlením vykonávají pracovníci sociální prevence a sociálních služeb.

Sociální poradenství v oblasti bydlení

Klusáček, Greineder, Lesák a Kowalíková (2021), obdobně jako Froňková (2019), zdůrazňují důležitost poskytování poradenství pro jedince ohrožené ztrátou bydlení ještě před tím, než se dostanou do sociálních služeb. Autoři v této souvislosti vidí potenciál ve větší aktivitě úřadu práce a obcí. MPSV (2020) klade důraz na prevenci – pravidelné informování veřejnosti o možnostech řešení problémů s bydlením pro lidi ohrožené jeho ztrátou.

MPSV (2020) doporučuje podporovat vznik kontaktního místa pro bydlení pro veřejnost, kde by se lidé dozvěděli komplexní informace k bytové nouzi, současně by byla poskytována podpora prostřednictvím sociální práce. Dalším nástrojem podpory je institut sociální realitní kanceláře, která by vyhledávala majitele bytů ochotné byt pronajmout lidem v nouzi, současně by klientům poskytovala podporu a doprovázení v začátcích.

Nešporová a Holpuch (2020) uvádějí zjištění, že osoby bez domova dosud využívají poradenství (pracovní, psychologické či právní) jen v malé míře.

Podpora sociálního začleňování, multidisciplinární týmy

Šimáček (2012) uvádí jako jeden ze zásadních nástrojů pro sociální začlenění komunitní plánování, v rámci kterého se zjišťují potřeby lidí v dané lokalitě a na jejich základě se plánují a vytvářejí sítě sociálních služeb. Koordinovaně a profesionálně vedené projekty snižují kriminalitu z chudoby, zvyšují bezpečí a pořádek na veřejných prostranstvích, přinášejí dluhové poradenství, zvyšují šance lidí na získání zaměstnání.

Šimíková, Trbola, Milota, Frišaufová a Vyhlídal (2016) dále spatřují hlavní a klíčovou roli obcí v plánování služeb v souvislosti se ztrátou bydlení, koordinaci a síťování jednotlivých

aktérů. Obce by se také mohly stát např. garanty přístupu k bydlení. Pozitivně působí sociální odbory obcí, které je mají zřízeny. Sociální odbory spolupracují s odbory bytovými a úřadem práce. Pracovníci sociálních odborů se stávají prostředníky mezi klienty s dluhy na nájemném a pronajímatelem (obec, či soukromý vlastník). Komunikace mezi klientem a pronajímatelem je autory považována za bazální podmínku k úspěšnému preventivnímu působení proti ztrátě bydlení.

Také podle Dutky (2019) je důležité věnovat se už prevenci ztráty bydlení. Aby byla prevence účinná, je nutné mít přehled o cílové skupině, kterým ztráta bydlení hrozí, znát možné spolupracující subjekty a provádět soustavnou depistáž a pravidelně ji vyhodnocovat. Koordinační a výkonnou roli by měly hrát obecní úřady obcí s rozšířenou působností, za podpory místní samosprávy, úřadu práce a dalších aktérů, např. organizací poskytujících sociální poradenství, sociální služby (terénní služby, azylové domy), policie, lékařů, zdravotních zařízení, ale i dalších lokálních partnerů. Podle Šimíkové, Trboly, Miloty, Frišaufové a Vyhlídala (2016) může spolupráce mezi jednotlivými aktéry umožnit volbu efektivních nástrojů, např. i case managementu. Chybí ale systémové nastavení spolupráce a provázanosti činnosti jednotlivých aktérů.

Haráková (2019 b) doplňuje, že jedním ze základních nástrojů sociálních pracovníků je depistáž – pracovníci by měli vyhledávat jedince ohrožených ztrátou bydlení, následně prověřit typ a stav jejich bydlení, zdravotní stav, rodinné poměry a finanční situaci. Šimíková, Trbola, Milota, Frišaufová a Vyhlídala (2016) upozorňují na fakt, že by depistáž měla být nastavena spíše širěji. Neměla by se soustředit pouze na zjevné charakteristické znaky rizik ztráty bydlení. Autoři vidí cestu ve větší informovanosti o možnostech řešení rizika ztráty bydlení, v komunitní práci a po vyhledání pomoci klientem v individuální sociální práci.

Nešporová a Holpuch (2020) zdůrazňují důležitost terénní sociální práce – přibližně 70 % osob spících venku využívá této služby.

Sociální poradenství v oblasti řešení dluhů

Aresta, Máchová a Šámalová (2021) uvádějí, že předlužení z neplnění spotřebitelských závazků je tzv. druhotná chudoba (není ovlivněná nízkým příjmem ani nerovným přístupem ke zdrojům).

Šimíková, Trbola, Milota, Frišaufová a Vyhlídala (2016) uvádějí existenci dluhů jako nejčastější a bezprostřední příčinu ztráty bydlení. Mikeszová a Lux (2013) spatřují v existenci dluhů demotivační faktor při hledání práce. A ta je klíčovým faktorem k úspěšné reintegraci. Demotivace spočívá v často velmi vysoké výši splátek, což znamená, že klientům ze mzdy zbyde pouze menší část. Někteří klienti se rozhodnou žít raději z dávek.

Řešení problematiky dluhů lze vnímat ze dvou pohledů. Prvním z nich je situace a působení na jedince před vznikem předlužení, tedy prevence. Druhým pohledem na dluhové zatížení je situace, kdy je klient již předlužen – řeší se splátkové kalendáře splátek dluhů, exekuce, případné způsoby oddlužení. MPSV (2020) doporučuje v těchto případech využívat experty – odborníky v občanských a dluhových poradnách a také možnost zřízení pozice dluhového referenta.

Zvyšování finanční gramotnosti

Na finanční gramotnost lze nahlédnout ze dvou perspektiv. Jednou z nich je vlastní dovednost hospodařit a uvažovat o nakládání s finančními prostředky, umět nalézt zdroje příjmů a plánovat výdaje. Fenomén nízké finanční gramotnosti je podle Pavelkové (2011) způsoben různými faktory – na úrovni státu se jedná především o zajištění práva na rovné příležitosti, vzdělání, zaměstnání, sociální zabezpečení a zdravotní péči apod. V rovině jednotlivce se jedná o faktory související s osobními dispozicemi, temperamentem, věkem, vzděláním, což se odráží i ve schopnosti využívat a vyhodnocovat informace.

Druhým možným úhlem pohledu na finanční gramotnost může být komplexněji pojatý přístup k životu, míra vlastní odpovědnosti za vlastní osud, míra spolehnutí se na stát, jež jsou dány zřejmě do určité míry výchovou a částečně také dědictvím socialistického zřízení z 20. století. Kromě znalosti příjmů a měsíčních výdajů zdůrazňuje Vrabcová (2019) ve výčtu činností spojených s edukací finanční gramotnosti také sestavení rodinného rozpočtu, redukci neopodstatněných výdajů, včasné hrazení splátek a záloh, odkládání části okamžité spotřeby na budoucí nečekané záležitosti či výpadek příjmu. Mezi hlavními důvody, proč se lidé nepřipravují na období, kdy nebudou dosahovat současných příjmů (např. důchod), uvádějí Šlapák a Soukup (2007) to, co uvedli sami respondenti výzkumu: kromě nedostatku finančních prostředků a podpory svých dětí, také spoléhání na stát.

V oblasti zvyšování finanční gramotnosti působí stále více školy, které toto téma zařazují do výuky. Dobře působí pracovníci občanských a dluhových raden, ale i sociální pracovníci pobytových sociálních služeb (vč. azylových domů), kteří jsou v této problematice školeni (poskytovatelem kurzů je např. Remedium). Nešporová a Holpuch (2020) vidí stále rezervy v prevenci.

Sociální kurátor

Nebeská (2021) spatřuje specifika práce sociálního kurátora ve schopnosti zohlednit potřeby osob z různých cílových skupin a v umění navázat vztah nejen s klientem, ale i dalšími partnery (např. s Vězeňskou službou, Probační a mediační službou, OSPOD, zařízeními pro výkon ústavní či ochranné výchovy apod.).

Mertl a Bareš (2019) spatřují výkon činnosti sociálního kurátora a činnost úřadu práce za stěžejní opěrné body pro osoby opouštějící výkon trestu (tzv. pevný výstup), současně upozorňují na snížení kompetencí (z let 2006-2013), které přešly na úřad práce a které limitují možnosti pomoci klientům.

Probační a mediační služba

Podmínečně propuštění jsou v péči probačního úředníka. Tento úředník, jak uvádějí Mertl a Bareš (2019), je zatím často vnímán jako represivní instituce, což narušuje spolupráci a oslabuje možnost vzniku důvěry a aktivity. Probační služba je personálně poddimenzována, nedojde k tak detailní a hluboké spolupráci, jaká by byla potřeba. V České republice má jeden úředník přiděleno až 150 propuštěných, zatímco v severských zemích je to 30-40 osob. Problémem je také často nenavázání kontaktu probačního úředníka s propuštěným ještě ve věznici. Nicméně se ukázalo, že i tak vidí propuštění i pracovníci služby v činnosti probačních úředníků smysl a pomoc. Velkou pomoc pak spatřují v činnosti neziskových organizací, které se práci s osobami propuštěnými z výkonu trestu zabývají – zejména jde o pomoc s dluhy, užíváním návykových látek. Důležité je také zajistit následnou pomoc jedincům s psychickými obtížemi. Omezením práce probačního úředníka je také sociální deprivace propouštěných osob, jež negativně působí na jejich motivaci.

4.4 Faktory související s poskytováním sociální služby

Poskytování sociální služby upravuje a reguluje zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Zákon stanoví zásady a podmínky, za kterých je sociální služba poskytována (např. podmínky registrace služby, standardy kvality), stejně tak definuje i kontrolní mechanismy k ověření dodržování stanovených podmínek (kontrola registračních podmínek, inspekce kvality). Stát tak působí na poskytovatele, aby zajistil co nejvíce rovnoměrnou kvalitu a stabilitu poskytování služby. Z celého souboru těchto podmínek vyplývají faktory, které mohou ovlivnit způsob poskytování služby, a tedy i skutečnost, do jaké míry se např. klienty azylového domu podaří aktivizovat k samostatnému životu.

Koncepce poskytování sociální služby

Zásadním faktorem pro dlouhodobé a stabilní poskytování sociální služby je zpracování koncepce její činnosti v dlouhodobém horizontu. Koncepce je uvedena již v žádosti o registraci služby, jak je uvedeno v zákonu č. 108/2006 Sb. V koncepci je popsáno zajištění kvalifikovaného personálu, technické a materiální zabezpečení služby. Důležitý je také způsob

zajištění zdrojů pro poskytování služby, zejména financí, které zajistí dlouhodobé a kvalitní fungování organizace.

Nastavení vnitřních pravidel a podmínek poskytování služby (standardy kvality)

Soubory pravidel a podmínek poskytování služby, které pomáhají organizaci a jejím pracovníkům s definováním práv a povinností při výkonu jejich činnosti a které umožňují státu posouzení kvality poskytování sociálních služeb v rámci inspekce, jsou standardy kvality. Standardy kvality jsou upraveny zákonem č. 108/2006 Sb. (§ 99) a vyhláškou č. 505/2006 Sb. Povinností poskytovatele sociálních služeb je mít zpracovány standardy kvality a zajistit jejich dodržování pracovníky služby.

Nakolik jsou standardy nápomocné kvalitě poskytování služby, se odvíjí od schopnosti organizace přesvědčit své pracovníky o jejich smyslu, důležitosti spolupráce na jejich tvorbě a následném využívání při práci. Předpokladem pro zpracování, zavedení a následné hodnocení standardů, jak uvádí Malík Holasová (2014), je dlouhodobá metodická příprava celého týmu pracovníků dané služby, vč. vedení organizace, které standardy společně vytvářejí a poté naplňují. Organizace se tak vyhne pouze formálnímu naplnění zákonné povinnosti zpracování standardů kvality. Kaplanová (2018) a Hanzl (2016) shodně upozorňují na úskalí formálního pojetí standardů – toto pojetí může vést k velké administrativní zátěži, která odvádí kvalifikované pracovníky od smyslu jejich práce – přímé péče o klienty. Sládek (2021) uvádí, že v některých případech mají poskytovatelé standardy kvality zpracované velmi obecně a neurčitě, což brání jejich využití pro rozvoj služby. Současně se takto zpracované standardy stávají předmětem nápravných opatření inspekcí kvality. Je nutné dodat, že přestože může být služba hodnocena na základě standardů jako kvalitní, nemusí být stejně hodnocena příjemcem služby.

Vnitřní pravidla, tedy standardy a další navazující dokumentace, slouží vlastní organizaci k udržení co nejstálější úrovně kvality v čase, kterou by mohla ovlivnit např. obměna pracovníků služby, jak uvádí Johnová, Haifo, Klíma, Chábová & Brožová (2007). Vnitřní předpisy a dokumentace umožňují či ulehčují osobě provádějící hodnocení kvality či inspekci pochopit nastavené mechanismy a postupy práce.

Chybějící či neúplná dokumentace nebrání pracovníkům v samotném poskytování služby, může však způsob a kvalitu poskytování služby značně ovlivnit. Například nevymezení a nedodržování jasné meze odpovědnosti a aktivity mezi klientem a pracovníkem služby v průběhu procesu individuálního plánování, může být v přímém rozporu s naplněním cíle služby a záměru zákona – je zde riziko přepečování klienta, a tím snížení jeho samostatnosti a rozvoje jeho schopností pro budoucí život po opuštění služby.

Individuální plánování (Standard č. 5)

Čermáková a Johnová (2002) uvádějí obecný výčet chyb a omylů v procesu individuálního plánování. V individuálním plánu nejsou např. stanovené cíle nebo jsou příliš obecné, míra podpory klienta neodpovídá plánu, sestavení plánu probíhá bez přítomnosti klienta, individuální plány nejsou pravidelně aktualizovány, nejsou stanovena pravidla k vyhodnocení naplnění cílů individuálního plánu. Podle Froňkové (2019) se ale v azylových domech vyskytují také klientky s nižší potřebou řešení jiných oblastí než nalezení návazného bydlení. Tyto klientky jsou pak zatíženy nutností spolupráce na individuálních plánech a plnění dalších smluvních podmínek služby.

Čermáková a Johnová (2002) se také zamýšlejí nad problematikou podobnosti individuálních plánů klientů téže služby. Chybou a signálem nekvality služby při hodnocení kvality je, pokud mají všichni klienti stejné individuální plány. S tímto tvrzením lze v zásadě na první pohled souhlasit. Nicméně každá služba je zaměřena na určitou cílovou skupinu, což významně zužuje šíři potřeb, které jsou v podstatě stejné či velmi podobné u většiny klientů, a obdobně se i v čase vyvíjejí.

Froňková (2019), která cituje Luxe a Mikeszovou (2013), nevidí naplňování jednotlivých cílů individuálních plánů odděleně, nýbrž jako proces vzájemně se podmiňujících a podporujících či limitujících faktorů, jimiž jsou nalezení práce, osobní motivace, finanční gramotnost, kvalita spolupráce s pracovníky služby a jejich vztah, zdraví, rodinné zázemí, vztah s partnerem, doba pobytu v nevyhovujících podmínkách, vzdělání klienta apod. Některé z faktorů jsou jednotlivými cíli, jiné s nimi souvisí. Klientky se tedy musí vypořádat s velkým množstvím okolností a skutečností, kterým jsou vystaveny naráz, v jednom časovém období. Jejich zvládnutí, za podpory pracovníků služby, by v konečném důsledku mělo vést k jejich aktivizaci vést samostatný život.

Mezi cíli individuálních plánů klientů azylových domů se velmi často objevuje zajištění příjmu. Kotrusová, Kubát, Marešová, Schebelle a Táborská (2020) ale upozorňují, že část klientů pod příjmy myslí především sociální dávky. Část klientů, kteří pracují na černo z důvodu exekucí, je nutné motivovat k hledání legálního zaměstnání. Jako účinné, vzhledem k aktivizaci klienta, se jeví jeho doprovázení při hledání zaměstnání, podpora sociálního pracovníka (asistence na schůzkách na úřadu práce, s potenciálními zaměstnavateli, pomoc se sepsáním životopisu a vyplněním dotazníků, vedení k aktivnímu hledání, mapování schopností klienta, vysvětlování pravidel HPP a DPP, nelegální práce apod.).

Žáček (2021) upozorňuje na skutečnost, že počet cílů, uvedených postupně během pobytu klientky v individuálním plánu, je tolik, že je pro klientky někdy obtížné všechny cíle naplnit, případně dlouhodobě udržet. Zejména při oslabení podpory klientky pracovníky služby

nebo při kontaktu klientky s jejím předchozím sociálním prostředím dochází k ochabnutí či vymizení některých nově nabitých schopností a dovedností. Je otázkou, do jaké míry je maximální roční pobyt pro klientky dostatečný k osvojení si základních návyků, které klientkám jejich předchozí přirozené prostředí, rodina, nebylo schopno předat.

Personální a organizační zajištění sociální služby (Standard č. 9)

Sociální pracovník zajišťuje vlastní výkon sociální práce ve službě, a tím výrazně ovlivňuje výsledek působení služby na klienta. Z tohoto důvodu je činnost sociálního pracovníka vymezena a regulována zákonem č. 108/2006 Sb., který mimo jiné uvádí odborné činnosti vykonávané sociálním pracovníkem, stanoví potřebnou kvalifikaci a další předpoklady k výkonu tohoto povolání. Zajacová (2021) cituje Jůnu (2017), který za základní předpoklady pro dobře poskytovanou sociální práci považuje např. i schopnost sociálního pracovníka navodit prostředí důvěry a bezpečí, rozpoznání svých limitů a motivace, nezneužívání své moci. Glumbíková a Gojová (2016) oceňují konkrétně u sociálních pracovníků v azylových domech skutečnost, že umí poskytovat klientům poradenství související s vyřizováním úředních záležitostí a orientací v systému sociálních dávek (v protikladu s výše uvedeným problematicky vykonávaným poradenstvím pracovníků úřadu práce).

Sociální pracovník pracuje v azylovém domě v týmu pracovníků, a proto je důležité definovat kromě formy a způsobu výkonu sociálního pracovníka, také jeho začlenění do fungování organizace, jeho postavení v organizaci. Vyhláška č. 505/2006 Sb. proto stanoví požadavky na zpracování organizační struktury organizace, uvedení pracovních míst, profilu zaměstnance, kvalifikačních předpokladů, stanovení kompetencí a povinností jednotlivých zaměstnanců, definování procesu přijímání a zaškolení nových zaměstnanců a dalších pravidel pro výkon činnosti osob, které pracují na základě jiného než zaměstnaneckého vztahu (např. externí specialisté, dobrovolníci apod.).

Na kvalitu poskytování sociální služby má vliv kromě kvalifikace a zkušenosti v oboru také psychické nastavení, odolnost, motivace, s jakou pracovník do služby přichází, jaký má přístup ke klientům – od toho se odvíjí jeho pracovní úspěch a další motivace k práci. Pracovní neúspěch a vyhoření vedou k nekvalitně poskytované sociální práci a následně často k odchodu pracovníka ze služby.

Stává se, že na pozicích sociálních pracovníků a vedoucích služeb dochází k časté obměně pracovníků. Důvody fluktuace mohou být na straně poskytovatele – malá míra ocenění pracovníků, nízké finanční ohodnocení, nekomfortní materiální zabezpečení služby, nejasné vedení a organizace služby, nedostatečně zpracovaná a aplikovaná metodika práce. Příliš volné, nejasné a nekonkrétní vedení organizace může mít za následek odchod pracovníků, kteří se nedokáží či nemohou identifikovat s cíli a způsobem vedení organizace.

Sociální práci vykonávají často mladé ženy, které postupně odchází na mateřské dovolené, což bývá také častým důvodem obměny pracovníků služby.

Organizace může své pracovníky významně podpořit pravidelnými intervizemi, supervizními setkáními či podporou dalších aktivit směřujících k psychohygieně, zvyšování vlastní odolnosti, osobnímu a profesnímu rozvoji.

Personální zajištění služby (kvalifikace pracovníků a jejich bezúhonnost) je kontrolováno v rámci kontroly registračních podmínek. Personální zajištění a organizace služby je předmětem inspekce kvality.

Profesní rozvoj zaměstnanců (Standard č. 10)

Pro výkon činnosti sociálního pracovníka je důležité věnovat se jeho pravidelnému hodnocení, potřebám dalšího vzdělávání, dále způsobu předávání informací mezi zaměstnanci a systému ohodnocení zaměstnanců (finanční odměny i pochvaly). Zpracování písemných postupů v uvedených tématech ukládá poskytovatelům vyhláška č. 505/2006 Sb. Zákon č. 108/2006 Sb. ukládá povinnost zaměstnavateli umožnit další vzdělávání sociálnímu pracovníkovi v rozsahu nejméně 24 hod. za rok.

Zajacová (2021) upozorňuje na fakt, že za profesní vzdělávání jsou zodpovědní zaměstnavatelé, což může vést k oslabení záměru zajistit nejnovější poznatky. Navíc převyšuje nabídka krátkých kurzů, které neumožní rozvoj a prohloubení znalostí a dovedností zkušených sociálních pracovníků.

Punová (2019) zdůrazňuje také důležitost tématu zvyšování resilience sociálních pracovníků a studentů sociální práce. Odolnost sociálního pracovníka často ovlivňuje jeho vlastní (nezpracovaná) historie, která je někdy činí bezradnými. Roste naopak s roky praxe. Autorka cituje výzkum autorek Grant a Kinman (2014), které zjistily, že na posílení odolnosti má zásadní vliv péče o sebe, tedy nástroje psychohygieny a techniky rozvoje vlastní odolnosti (meditace, sebereflexe, supervize, vrstevnický koučink apod.), ale také praktické vzdělání v rámci přípravy na povolání.

Prostředí a podmínky poskytování sociálních služeb (Standard č. 13)

Sociální službu je možné poskytovat pouze v přiměřeně zajištěných materiálních, technických a hygienických podmínkách, a to vzhledem k druhu a kapacitě služby a s ohledem na cílovou skupinu, jak to stanoví vyhláška č. 505/2006 Sb. Jak již bylo uvedeno v kapitole 3, v případě azylového domu pro matky s dětmi má, podle Matouška (2016), každá klientka k dispozici vlastní pokoj či bytovou jednotku, další prostory jsou společné. Kapacita jedné služby je např. v Libereckém kraji v rozmezí 4-22 klientek/klientů, jak uvádí registr poskytovatelů sociálních služeb, vedený Ministerstvem práce a sociálních věcí (n.d.).

Technické a materiální zajištění služby a současné splnění hygienických podmínek jsou oprávněni kontrolovat službu registrující orgán (při kontrole plnění podmínek registrace) a tým inspektorů při prováděné inspekci kvality. Průša a Vojtíšek (2021) doplňují ještě obecně platnou kontrolní činnost ve specifických oblastech činnosti poskytovatele, která je vykonávána oborovými orgány, jako je např. Krajská hygienická stanice (s. 311).

Inspekce kvality

Smyslem provádění inspekci je ověření kvality poskytování sociálních služeb, tj. zpracování, zavedení, využívání a dodržování stanovených postupů. Podle Čámského et al. (2011) slouží inspekce k odhalování nedostatků v poskytování služby a k jejich odstraňování. Zpracováním nápravných opatření k nedostatkům dochází ke zkvalitnění poskytování služby. Z tohoto pohledu mohou inspekce hrát důležitou roli při zlepšování poskytování služby. Sládek (2021) ale spatřuje slabinu systému inspekci ve velmi malém počtu prováděných následných inspekci, které mají zhodnotit, zda jsou nápravná opatření, která byla po základní inspekci nařízena a poskytovatelem provedena, dostatečná. Poskytovatel se tak často nedozví zpětnou vazbu. Jak dále doplňuje Kaplanová (2014), původní smysl inspekci, tedy ochrana práv uživatelů a kvalita poskytování služby, se v praxi často vytrácí. Místo toho jsou předmětem hodnocení inspekce formální či administrativní náležitosti.

Podle Odboru sociálních služeb a sociálního začleňování MPSV (2012) zpracovává ministerstvo dlouhodobý plán inspekci na období 5 let, během nichž by měla být provedena inspekce u každého poskytovatele sociálních služeb. Podle Sládka (2016) byla za posledních devět let provedena inspekce v pobytových zařízeních většinou 2x. Ve více než 2/3 sociálních služeb ale neproběhla ve stejném období inspekce ani jednou.

Sládek (2021) doplňuje další, aktuální, data – v letech 2017 až 2020 bylo provedeno 754 inspekci (přičemž počet registrovaných služeb je 5 801). Každá čtvrtá inspekce byla provedena na podnět. Velké rozdíly v počtu provedených inspekci jsou mezi jednotlivými kraji – např. v Karlovarském kraji bylo v uvedeném období zkontrolováno cca 30 % poskytovatelů, v kraji Vysočina jen 6 %. Mezi nejčastějšími nedostatky zjištěných při inspekci byly absence pravidel a pracovních postupů pro poskytování služby, nedostatky v procesu vyřizování stížností, v procesu individuálního plánování (vedení záznamů o průběhu a hodnocení procesu).

Základem pro úspěšnost při inspekci je průběžná práce – zpracování standardů kvality a další metodiky, nejlépe za součinnosti všech pracovníků služby, znalost standardů pracovníky služby a aplikace metodiky při každodenní práci. Dále jsou kvalitě nápomocny vzdělávací akce a kurzy pro pracovníky, případně realizace vzdělávacího kurzu připraveného přímo pro danou organizaci a službu.

Systemy řízení a hodnocení kvality

Poskytovatelé sociálních služeb využívají stále častěji pro řízení a hodnocení kvality své služby také systémy kvality převzaté z tržního prostředí. Nenadál (2016) uvádí základní principy, na kterých jsou zpravidla koncepce tržních řízení kvality postaveny – jedná se o maximalizaci spokojenosti klientů při současném vynaložení co nejnižších nákladů, vytvoření prostředí pro inovace a změny.

Podle Malík Holasové (2014) mají systémy řízení kvality za cíl zajistit kvalitu poskytování služby pomocí nastavení pravidel provádění a dodržování jednotlivých pracovních procesů, postupů a činností v oblastech, jako je vedení organizace (politika, cíle), orientace na zákazníka, zapojení pracovníků, vzájemné propojení systémů, systém auditů apod. Systémy řízení kvality jsou jakousi nástavbou zákonem stanovených vnitřních předpisů – standardů. To vše ve svém důsledku vede nejen k jasné vymezené struktuře fungování organizace, která umožňuje zvýšení efektivity, produktivity pracovníků, snížení napětí na pracovišti, větší sounáležitost pracovníků s vedením organizace, zároveň je navenek velkým příspěvkem ke zvýšení či udržení kvality poskytované péče, ochraně práv příjemce služby a jeho spokojenosti. Příkladem systémů řízení jsou systémy ISO, TQM a další nástroje řízení kvality, např. benchmarking.

Druh poskytovatele a způsob financování sociální služby

Poskytovatele sociálních služeb v oblasti sociální prevence lze rozdělit podle jejich zřizovatele na příspěvkové organizace (zřizovatelem je veřejnoprávní subjekt) anebo nestátní neziskové organizace (zřizovateli jsou nestátní právnické, fyzické či církevní osoby), dále NNO.

Typem zřizovatele služby je dán také způsob jejího financování. Průša a Vojtíšek (2021) rozlišují způsob financování sociálních služeb podle finančních toků – služba je financována veřejnoprávní institucí za skutečně vyčíslenou a poskytnutou službu, případně jako účelovou dotaci, z vlastních zdrojů anebo přímou platbou od klienta (který ji hradí z vlastních zdrojů nebo z příspěvku veřejnoprávního subjektu). Sociální služby, jejichž poskytovatel je příspěvkovou organizací, jsou financovány také příspěvky svého zřizovatele.

Způsob financování sociální služby se odráží v samotné činnosti sociálních služeb. Průša a Vojtíšek (2021) spatřují přínos v působení NNO v poskytování „specificky zaměřené služby a často také pro specifitější cílové skupiny“ (s. 311), jejich činnost je často ekonomicky efektivnější.

Poskytování služeb NNO lze považovat obecně za více individuálně zaměřenou a flexibilní (rychleji reagující na aktuální situaci klienta i společnosti). NNO se řídí principem, co není zakázáno je dovoleno, což dává pracovníkům prostor k osobní invenci, což dále

pozitivně motivuje pracovníky k rozvoji služby a navazování spolupráce s jinými organizacemi. Způsob financování (z rozpočtu veřejnoprávních institucí na dané období, z vlastních zdrojů a přímých plateb klientů) nutí NNO k ekonomickému fungování, nezřídka ale vytváří existenční tlak, který může ohrožovat stabilitu organizace, ale i jistotu udržení zaměstnání pracovníků služby.

Příspěvkové organizace jsou vzhledem ke způsobu financování více stabilní. Fungování tohoto typu organizací se řídí spíše principem „konat to, co ukládá zákon“, jak zmiňují Průša a Vojtíšek (2021), což může omezovat pružnost jejich působení a podporovat tendenci pracovníků vidět jen „svůj úsek“, bez celkového pohledu a přehledu – životního příběhu klienta i působení celého sociálního systému. Příkladem by mohlo být zatím nedostatečné využívání případových setkání, případně depistážní činnosti apod. Významným aspektem práce v příspěvkové organizaci je dodržování vnitřních pravidel a řádů, větší administrativní zátěž pracovníků, což je může odvádět od přímé práce s klienty. Motivace pracovníků může být omezována také pomalým, případně komplikovaným (vícestupňovým), rozhodovacím systémem. Vše uvedené může vést k situaci, kdy jsou pracovníci přetíženi, avšak ne z důvodu enormního výkonu v přímé práci s klienty.

4.5 Faktory související se situací klienta a jeho osobnostním nastavením

Odolnost jedince jako reakce na nepříznivou životní situaci

Matoušek a Pazlarová (2010) dávají do souvislosti nepříznivou životní situaci s neschopností jedince se přizpůsobit, nižší mírou adaptace, neschopností změny chování a přístupu k životu. Jedinec volí často strategie, které jsou krátkodobě efektivní, ale v dlouhodobém časovém horizontu vedou k dalším krizím. Roli zde hraje zřejmě i mentální úroveň jedince, naivita.

Šimíková, Trbola, Milota, Frišaufová a Vyhlídal (2016) uvádějí, že někteří jedinci, vystavení nepříznivé životní situaci, vykazují nižší odolnost se s touto situací vyrovnat. Průvodním jevem je různá forma maladaptivního chování, např. sklon užívat návykové látky, rozpad vztahů, domácí násilí, konflikty se sousedy, „neudržování bytu v obyvatelném stavu“ (s. 36), dluhy na nájemném, absence denního režimu, dezorganizace života apod. Nepříznivou situací bývá např. rozvod, ztráta partnera, zaměstnání, onemocnění, odchod do důchodu. Často jde o situace související s přechody jednotlivých životních fází, s kterými souvisí riziko poklesu příjmu.

Matoušek a Pazlarová (2010) uvádějí přístupy k hodnocení zdrojů rodiny. Prvním z nich je přístup založený na hodnocení odolnosti, tedy na schopnosti „překonávat životní překážky,

(...) překonat akutní stres a schopnosti zotavit se po prožitém traumatu.“ (s. 117). Dalším z přístupů je např. australský systém hodnocení silných stránek rodiny (vzájemnost, společné aktivity, podpora, komunikace, přijímání apod.).

Odolnost a motivaci k aktivitě jedince i rodiny může zvýšit větší informovanost (role státních a obecních institucí, sociálních odborů a sociálních služeb) a schopnost nalézat zdroje. Právě hledání zdrojů je zásadní pro reintegraci v případě jedinců a rodin s nedostatečnou sítí sociálních kontaktů a vazeb. Zdroje lze obecně hledat v rodině, místní komunitě, u přátel, známých, v ambulantních či terénních sociálních službách, klubech, dobrovolnických programech, vzdělávacích a rekvalifikačních službách, chráněném a podporovaném zaměstnání apod.

Podle Cassena, Feinsteina a Grahama (2009) je k rozvoji resilience potřeba zaměřit se na podporu zejména zranitelných dětí a sociálně slabých rodin. Důležité je snížit chudobu (vč. chudoby dětí), podpořit děti v procesu vzdělávání, zajistit rovné a dostupné vzdělání, zohlednit osobní přístup dětí při výuce, tzn. zohlednit jejich schopnosti a učební potřeby, zapojit také rodiče do procesu vzdělávání.

Gojová, Gojová, Lindovská, Špiláčková a Vondroušová (2014) prezentují výzkum Kiernana a Mensaha (2009), kteří zjistili souvislost chudoby rodiny s intelektuálním vývojem dětí v raném a předškolním věku. Plně nerozvinuté kognitivní funkce snižují šance dětí na školní úspěšnost a tím i na to, aby v dospělosti dosáhly vyšší sociální status než jejich rodiče.

Zdravotní stav

Šimíková, Trbola, Milota, Frišaufová a Vyhlídal (2016) spojují nepříznivý či zhoršený zdravotní stav s nedostatečnými příjmy, z důvodu horšího uplatnění na trhu práce. Zhoršení zdravotního stavu a jeho případné nedostatečné řešení a kompenzace jsou rizikovým faktorem pro ztrátu bydlení.

Šimíková, Trbola, Milota, Frišaufová a Vyhlídal (2016) citují také Stenberta (2009), Shinna (2001) a Van Laere et al. (2008, 2009) – tito autoři spatřují rezervy ve způsobu řešení ztráty bydlení v souvislosti se zhoršením zdravotního stavu a současně s důsledky maladaptivního chování při nepříznivé životní situaci (psychická onemocnění a mentální omezení). Autoři apelují na lepší provázanost sociální práce (případové práce) se zdravotními službami. Ze zdravotních omezení často vyplývají omezení schopnosti hospodařit, dluhy na nájemném apod. V případě kompenzací zhoršeného fyzického zdraví jsou první na řadě sociální dávky, následně je efektivní hledat náhradní řešení formou případové práce (opět s propojením sociálních a zdravotních služeb).

Naučená bezmocnost

Šimíková, Trbola, Milota, Frišaufová a Vyhlídal (2016) upozorňují na riziko dlouhodobého pobytu v institucích (např. dětské domovy, zařízení pro výkon trestu odnětí svobody, ústavní zařízení apod.). Instituce do určité míry omezují jedince v možnosti uplatňovat své kompetence, čímž limitují jeho přípravu na život mimo instituci.

Obdobně se projevuje pocit bezmocnosti u lidí, kteří jsou přetíženi, zažili opakovaný neúspěch, jsou pod vlivem naučených návyků a rodinných stereotypů (např. využívání sociálních dávek jako norma rodiny), anebo byli v minulosti oběťmi násilí. Tito jedinci pak projevují neochotu své chování změnit a adaptovat se na jiný životní styl a životní principy, protože často nevěří, že je změna nejen možná, ale i přínosná. Změně nepomáhá případné negativní sebehodnocení jedince vzhledem k jeho předchozímu životu a nevyrovnání se s traumaty předchozího života.

Řešením by mohla být opět případová práce a postupné zplnomocňování jedinců k vlastní aktivitě a odpovědnosti za svůj život.

Nedostatek kompetencí spojených s udržením bytu

Šimíková, Trbola, Milota, Frišaufová a Vyhlídal (2016) zmiňují důležitost podpory jedince, který přišel o bydlení, resp. doplnění jeho kompetencí.

Přes rozdíl v pojetí sociálního bydlení (přístup Housing Ready a Housing First), je společným rysem obou přístupů doplnění potřebných kompetencí jedince pro udržení bydlení. Roli zde sehrávají doprovodná sociální práce a navazující sociální služby (či služby předcházející sociální bydlení). Podle Nešporové a Holpucha (2020) jsou však oba přístupy v Evropě dosud marginální a převažuje podpora nouzového a krátkodobého ubytování.

Froňková (2019) doplňuje, že trendem sociálních služeb a strategií je přístup „Housing First“, jež je alternativou k neefektivní formě prostupného bydlení. Současné poskytování sociální práce by mělo zajistit rozpoznání oblastí nižších kompetencí klienta a systémových nedostatků.

Resistence vůči službám

Mikeszová a Lux (2013) uvádějí, že sami jedinci bez domova akcentují individuální faktory, jimiž jsou vlastní snaha, odpovědnost, ochota vyžít s málem, než systémové faktory (možnost oddlužení, regulace nebankovních půjček, aktivní bytová politika a politika zaměstnanosti).

Nešporová a Holpuch (2020) dokládají uvedenou skutečnost zjištěním, že více než polovina lidí žijících venku, nemá zájem o ubytovací služby, sociální ani zdravotní služby. Tento nezájem je možné vysvětlit třemi způsoby: lidé odmítají služby, které neznají, nebo

nejdou v okolí dostupné, anebo mají nízkou kvalitu. Otázkou je tedy i zvážení užitečnosti těchto služeb.

Na základě provedených výzkumů by bylo vhodné zvážit případné lepší zacílení služeb na řešení potřeb lidí bez domova a míru informovanosti o službách mezi lidmi této cílové skupiny (a např. bez tlaku a očekávání změny postojů lidí, kteří se svobodně rozhodli žít venku).

Motivace

K motivaci napomáhá víra v lepší budoucnost. Nešporová a Holpuch (2020) uvádějí, že téměř tři čtvrtiny lidí bez domova věří, že jejich život v budoucnu změní, či spíše změní, k lepšímu. Naproti tomu 15 % osob si myslí, že se jejich život k lepšímu rozhodně změnit nemůže. Nejméně optimističtí nejsou lidé žijící venku, jak by se dalo předpokládat, ale lidé žijící v obecních ubytovnách. Ztráta víry v lepší život koreluje s délkou pobytu bez střechy, a proto je nutné provést intervence co nejdříve. Podle Gojové, Gojové, Lindovské, Špiláčkové a Vondroušové (2014) může dojít k postupné adaptaci na neuspokojivé životní podmínky a k rezignaci na změnu. Obdobně i Mikeszová a Lux (2013) navrhuje pro úspěch začlenění jedinců bez domova řešit situaci s hrozící ztrátou bydlení co nejdříve.

Na klientky, jak dále uvádí Froňková (2019), které vyžadují intenzivní podporu a současně se snaží, působí navíc demotivačně malá pravděpodobnost nalezení návazného bydlení – tuto bariéru nejsou klientky schopny překonat vlastními silami. Podle Mikeszové a Luxe (2013) by osobní motivaci, která je základem úspěchu reintegrace, posílilo nalezení práce, finanční gramotnost, řešení dluhů (na uvedeném může klient pracovat se sociálním pracovníkem), zdraví, vztah s vhodným partnerem. Podle Kohútové (2014) se od možnosti zaměstnání odvíjí status, sociální kontakty, seberealizace, finanční nezávislost, jistota a sebedůvěra, což jsou posilující faktory reintegrace.

Osobní motivace je závislá také na vzdělání jedince a na rodinné tradici. Zažitý stereotyp nemožnosti naplnit své potřeby se stává bariérou reintegrace. V rámci sociální práce s klienty s nízkou důvěrou v okolí a ve své schopnosti je nutné klást důraz na jejich zplnomocňování. Gojová, Geletičová, Mastná, Sadivová a Žembová (2012) se přesvědčily během komunitní práce, že předání části odpovědnosti lidem tak, aby si sami rozhodovali o cílech a s podporou jich dosáhli, zvýšilo jejich motivaci k další aktivitě. Naopak přinášení zdrojů z venku snižuje šance na udržitelné změny. Proto je nutné v maximální míře aktivovat vnitřní zdroje jedince (příp. i komunity).

MPSV (2020) zdůrazňuje důležitost preventivních opatření před ztrátou bydlení, tj. podporu lidí ve stávajícím bydlení. Zajištění bydlení má za následek podpoření motivace lidí řešit své dluhy, udržet si zaměstnání, podpořit děti ve školní docházce a jejich volnočasových aktivitách a motivaci zlepšovat své zdraví.

4.6 Náklady společnosti při nedostatečné aktivizaci klientů k samostatnosti

Šulc (2000) seznamuje s pohledem Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD), která vyznává zásadu zajistit nízkopříjmovým jedincům slušný život za současné podpory systému k zapojení se do pracovního procesu. Vlády zemí OECD, například Španělsko či země Skandinávie, se současně snaží o snížení výplaty sociálních dávek. Zásadní motivací ke snižování dávek je vědomí, že státní rozpočty nejsou neomezené. Tendencí posledních let je proto přísnější kontrola plnění podmínek pro přiznání dávek.

Snaha zajistit zaměstnání lidem s nízkými příjmy je prvním krokem. Pokud jsou ale lidé ohroženi ztrátou bydlení, je efektivnější je podpořit hned v počátku sociálními dávkami. Ministerstvo práce a sociálních věcí (2020) spatřuje v preventivních opatřeních před ztrátou bydlení naplnění cíle podpory lidem ohroženým ztrátou bydlení, ale také snížení nákladů systému. „Prevence je finančně méně náročná než řešení důsledků“ (s. 9). Jedinec s bydlením má větší motivaci udržet si práci, čímž nedochází k zatížení systému, a naopak je stát příjemcem odvodů ze mzdy. Rodiny s bydlením se mohou lépe věnovat dětem, mohou je podporovat ve škole a ve volnočasových aktivitách – tím dochází k šetření výdajů za případná vzdělávací a výchovná opatření. Lidé s bydlením mají také větší motivaci pečovat o své zdraví, čímž šetří náklady na poskytování zdravotní péče.

Klusáček, Greineder, Lesák a Kowalíková (2021) vyzývají k větší informovanosti veřejnosti směrem k využívání a čerpání příspěvku na bydlení v případě obtížné finanční situaci, k rozšíření sítě kontaktních center bydlení (působí už asi v 10 městech).

Prokop (2020) uvádí zajímavý fakt, že systém sociálního zabezpečení je nastaven v České republice tak, že nejvíce pomáhá až v opravdu vážné situaci jedince. Tato pomoc je ale nákladnější, než by bylo včasnější poskytnutí dávek. Prokop (2020) výslovně uvádí, že „samoživitelky necháme spadnout do azylových domů.“ (s. 38) Péče o samoživitelku v azylovém domě stojí kolem dvaceti pěti až třiceti tisíc korun měsíčně.

5 Praktická část - výzkum

Předmětem této diplomové práce je identifikování faktorů, které mohou znamenat zvýšení příležitosti klientek azylových domů, aby mohly vést samostatný způsob života po opuštění služby. Výčet a popis faktorů je uveden v teoretické části této diplomové práce. V praktické části práce bude zjišťováno působení faktorů v praxi.

5.1 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu je zjistit, které z faktorů popsaných v teoretické části práce se podílí na podpoře klientek azylových domů pro matky s dětmi vést samostatný život po opuštění služby v praxi, jak tyto faktory a podpůrné mechanismy působí a zda neexistují ještě další faktory, v teoretické části práce neobsažené.

5.2 Výzkumná otázka

V rámci výzkumu byla definována hlavní a doplňková výzkumná otázka. Hlavní výzkumná otázka je zaměřená na zjištění, které z faktorů z teoretické části této práce se podílí na umožnění samostatného způsobu života klientek po opuštění služby, jak jednotlivé faktory působí. Doplňková výzkumná otázka si klade za cíl zjistit, které z dalších faktorů, pokud existují, podporují samostatnost klientek, či ji mohou naopak limitovat.

Hlavní výzkumná otázka:

Jak ovlivňují faktory definované z dosud dostupných publikovaných zdrojů možnost vést samostatný způsob života uživatelkám azylového domu pro matky s dětmi po opuštění služby?

Doplňková výzkumná otázka:

Jaké případně další faktory a jak mohou působit na možnost vedení samostatného života klientek azylových domů pro matky s dětmi po opuštění služby?

5.3 Metodika výzkumu

Jak již bylo uvedeno výše, výzkum přímo navazuje na teoretickou část této diplomové práce. Zjištění a popis faktorů působících na možný samostatný způsob života klientek azylových domů pro matky s dětmi tvoří referenční rámec výzkumu.

Působení jednotlivých faktorů bylo zkoumáno v praxi ve čtyřech azylových domech pro matky s dětmi, a to formou rozhovorů se sociálními pracovníci a klientkami.

Metody získávání dat

Získávání dat proběhlo ve třech fázích. První fáze byla zaměřená na získání a prostudování dosavadních zdrojů, zjištění hledaných faktorů z monografií, článků a výzkumů. Tyto poznatky jsou obsahem teoretické části diplomové práce.

Ve druhé fázi byly výzkumníkem provedeny individuální rozhovory se sociálními pracovníci azylových domů pro matky s dětmi, při kterých bylo ověřováno působení faktorů na možný samostatný způsob života klientek.

Ve třetí fázi byly výzkumníkem provedeny individuální rozhovory s klientkami azylových domů pro matky s dětmi, při kterých bylo obdobně ověřováno působení faktorů.

Ve druhé a třetí fázi výzkumu byly provedeny osobní, individuální, polostrukturované rozhovory s otevřenými otázkami. Rozhovory byly pořízeny postupně se sociální pracovníci a následně s klientkami v každém jednotlivém azylovém domě. Při rozhovorech byla výzkumníkem zvolena metoda polostrukturovaného rozhovoru. Ta, jak uvádí Miovský (2006), umožňuje výzkumníkovi měnit pořadí otázek a použít následných otázek pro ověření, jak účastník výzkumu danou věc myslí. S okruhy otázek nebyli participanti seznámeni – okruhy otázek sloužily výzkumníkovi pouze jako vodítko v průběhu rozhovorů. Hendl (2005) doplňuje, že rozhovor s návodem umožňuje výzkumníkovi lépe držet zaměření na předmět rozhovoru, zároveň dává participantům možnost vlastního vyjádření, což v konečné fázi ulehčuje srovnání a vyhodnocení získaných dat.

Pro fixaci rozhovorů byla pořízena audio nahrávka. Před pořízením rozhovorů byl každý participant seznámen s obsahem informovaného souhlasu, který stvrdil podpisem jako projev souhlasu s jeho zněním, a tedy s pořízením zvukového záznamu.

Popis získávání dat

V první fázi získávání dat byly výzkumníkem prostudovány základní informace z veřejně dostupných zdrojů. Jednalo se zejména o monografie a články, které se zabývaly jednotlivými faktory souvisejícími s tématy ztráty bydlení a přípravy klientů azylových domů na samostatný život. První fáze získávání dat byla zaměřena také na dosud provedené výzkumy v oblasti bezdomovectví, ztráty bydlení, reintegrace a dalších souvisejících témat.

Z první fáze získávání dat vplynuly dílčí okruhy otázek pro následné dvě fáze výzkumu, tj. pro polostrukturované osobní rozhovory s pracovníci a klienty.

Výzkumné šetření bylo provedeno ve čtyřech azylových domech, které provozují tři poskytovatelé sociálních služeb. Názvy jednotlivých zařízení nejsou vzhledem k záměru anonymizace služby uvedeny, stejně tak místa sídel organizací.

Azylové domy sídlí ve dvou krajích České republiky, přičemž jeden z nich je situován v krajském městě, další dva ve městech s počtem obyvatel 30 000 – 50 000 a jeden ve městě s 10 000 – 20 000 obyvateli. Jedna organizace je církevní právnickou osobou a provozuje dva azylové domy – oba jsou zahrnuty do výzkumu. Další dvě organizace jsou nestátními neziskovými organizacemi.

Azylový dům A má sídlo v krajském městě, má dvě pracoviště s celkovou kapacitou do 15 klientek. Cílovou skupinou jsou osoby bez přístřeší – matky s dětmi.

Azylový dům B sídlí ve městě s 30.000 – 50.000 obyvateli, k dispozici má kapacitu do 10 klientek nebo rodin. Cílovou skupinou jsou osoby bez přístřeší – rodiny s dětmi.

Azylový dům C má sídlo ve městě s 30.000 – 50.000 obyvateli, disponuje celkovou kapacitou do 15 klientek nebo rodin. Cílovou skupinou jsou osoby bez přístřeší – matky s dětmi, rodiny s dětmi.

Azylový dům D sídlí ve městě s 15 000 – 20 000 obyvateli a disponuje kapacitou do 15 klientek nebo rodin. Cílovou skupinou jsou osoby bez přístřeší – matky s dětmi.

Posláním služeb obecně je pomoc ženám, matkám, otcům a rodinám s dětmi v tísní. Sociální služby jsou poskytovány těm klientům, kteří se ocitli v těžké životní situaci a nejsou schopni ji zvládnout vlastními silami. Služby poskytují placené ubytování, zpravidla na nejzazší dobu 1 roku. Služba nabízí základní poradenství zdarma. Jako následné poslání je uvedena profesionální podpora klienta, která bude směřovat k vyřešení tíživé situace klienta.

Cílem služeb je poskytnout klientům pomoc se získáním potřebných kompetencí, návyků a dovedností, které potřebují k tomu, aby převzali plnou odpovědnost za svůj život. Prioritou je samostatný klient, plně zapojený do běžného života společnosti.

Původním záměrem výzkumníka bylo zařadit do výzkumu ještě dva azylové domy, které jsou provozovány příspěvkovými organizacemi měst. První organizace odmítla účast ve výzkumu v samém počátku po oslovení. Druhá organizace odmítla ve chvíli, kdy výzkumník sdělil vedoucí služby metodiku získávání dat a ona se následně pokusila vyjednat jiné podmínky – nepořizovat zvukový záznam, zaslat předem přesné znění všech otázek. Této specifické žádosti nebylo možno vyhovět, protože by data od jednotlivých participantů nebyla získána jednotnou metodikou.

Výběr vzorku

Pro ověření působení faktorů ovlivňujících samostatnost klientek azylových domů pro matky s dětmi po jejich opuštění se zúčastnily výzkumu čtyři azylové domy. Vzorek byl vybrán

záměrně, nenáhodně, jak uvádí Vojtíšek (2012), a to na základě dobrovolnosti jednotlivých organizací a participantů. Vzorek měl předem očekávanou charakteristiku – tvořili jej jedinci se zkušeností se ztrátou domova a pobytem v azylovém domě. Tím došlo současně k homogenitě výběrového vzorku.

V každém azylovém domě byla do výzkumu zařazena sociální pracovnice, tzn. celkem čtyři pracovnice. Pro výzkum bylo vybráno také 9 klientek a 1 klient azylových domů – tři z azylového domu A, tři z azylového domu B, po dvou z azylových domů C a D. Výběr konkrétních azylových domů a konkrétních klientek byl ovlivněn ochotou organizací a klientek poskytnout pro praktickou část práce rozhovory. Klientky vybraly samy pracovnice azylových domů, a to s ohledem na již zmíněnou ochotu se zapojit do výzkumu, současně se snahou o různé složení z hlediska věku, počtu dětí, pobírání sociálních dávek a případné opakované zkušenosti s pobytem v azylovém domě.

Výzkumný soubor

Výzkumný soubor byl tvořen čtyřmi sociálními pracovnicemi služby, devíti klientkami a jedním klientem.

Sociální pracovnice zastávají pozici vedoucí azylového domu, s klientkami pracují na individuálních plánech, jsou s nimi v každodenním kontaktu a znají tedy jejich potřeby. Sociální pracovnice označená SP1 pracuje v azylovém domě B, sociální pracovnice SP2 v azylovém domě D, sociální pracovnice SP3 v azylovém domě A a sociální pracovnice SP4 v azylovém domě C.

Základní profily klienta a klientek jsou uvedeny v následující tabulce. Klient K1 a klientka K2 jsou manželé, žijí v azylovém domě spolu a rozhovor byl pořizen s oběma společně. Klientky K2 a K9 žijí v azylovém domě s dětmi a se svými manželi. Manžel klientky K9 nebyl rozhovoru s ní přítomen.

Klient/ Klientka	Azylový dům	Dosažené vzdělání	Počet dětí	Věk	Kolikátý pobyt v AD
K1	B	střední	0	51	nevedl
K2	B	základní	4	45	2.
K3	B	nevedla	5	30	1.
K4	D	výuční list	8 (4 dospělí)	46	6.
K5	D	výuční list	2	33	2.
K6	A	základní	1 + těhotenství	23	1.
K7	A	základní	2 + těhotenství	25	2.

K8	A	neuedla	5	28	2.
K9	C	neuedla	4 (1 dospělý)	42	2.
K10	C	základní	3	26	1.

Fáze získávání dat č. 2 – osnovy otázek

Osnovy otázek pro rozhovory se sociálními pracovníci, klientkami a klientem jsou uvedeny v přílohách č. 2 a č. 3 této diplomové práce.

Průběh rozhovorů

Rozhovory byly pořizeny v květnu 2022. Rozhovory se sociálními pracovníci, klientkami a klientem azylových domů B a D proběhly jednotlivě, o samotě, v kancelářích sociálních pracovníků. Rozhovory se sociálními pracovníci azylových domů A a C byly pořizeny v kancelářích sociálních pracovníků. Rozhovory s klientkami azylového domu A byly provedeny o samotě v kuchyňce (dvakrát přerušeny procházející třetí osobou). Rozhovory s klientkami azylového domu C byly pořizeny o samotě v herně.

Rozhovory se sociálními pracovníci trvaly 40 – 52 min. (průměrně 44,5 min.), rozhovory s klientkami a klientem byly délky 15 – 36 min. (průměrně 24 min.)

Před začátkem rozhovoru byl každému participantovi vysvětlen účel pořízení rozhovoru. Každý participant byl seznámen s tím, že rozhovor bude zaznamenán na zvukové nahrávací zařízení. Byla také vysvětlena pravidla nakládání s nahrávkou, prepisem a údaji, které z rozhovorů vyplynou. Participantů před pořízením rozhovoru podepsali informovaný souhlas (viz příloha č. 1), jehož součástí je i právo odvolat souhlas s pořízením rozhovoru v jeho průběhu či po jeho skončení. Poté byly rozhovory zaznamenány pomocí mobilního telefonu.

Rozhovory byly vedeny podle připravené osnovy, avšak v průběhu vedení rozhovorů bylo nutné se mírně od osnovy odchýlit, a reagovat tak na aktuální vývoj rozhovoru.

Třídění a čištění dat

Z audionahrávek byla zpracována doslovná transkripce rozhovorů. Transkripce rozhovorů jsou uvedeny v přílohách A – M, které nejsou určeny ke zveřejnění, a proto jsou zařazeny do samostatné části práce. Následně byla data redukována pomocí otevřeného kódování, které umožňuje vytvoření systému kategorií, jak o něm mluví Hendl (2005). Kategoriemi se v praktické části práce staly jednotlivé faktory reintegrace klientek azylových domů. Stejně jako faktory byly i kategorie rozděleny do tří skupin (systémové, spojené s poskytováním služby a související s osobnostním nastavením klientů).

Způsob hodnocení výzkumu

Získaná data byla, jak uvádí Lojdová (2015), hodnocena metodou analytické indukce, při kterém nejsou jednotlivá prohlášení participantů kvalitativního výzkumu prostě reprodukovány, ale jsou výzkumníkem dány do kontextu tématu výzkumu a výzkumných otázek. Dochází ke konceptualizaci. Hendl (2005) cituje Znanieckého (1934), podle něhož je cílem analytické indukce nalezení kauzálních vztahů.

Validita a reliabilita výzkumu

Zvolený postup průběhu a hodnocení výzkumu, tedy posloupnost jednotlivých fází pořizování dat a jejich hodnocení, jsou zvoleny se záměrem zvýšit validitu výzkumu. Jedná se tedy o cílenou snahu výzkumníka zjistit působení hledaných a zkoumaných faktorů. Pořízení dat a jejich vyhodnocení v jednotlivých fázích výzkumu, tedy ze třech různých úhlů pohledů, je technikou triangulace zdrojů dat, jež je, dále podle Miovského (2006), hojně používána pro zvýšení validity výzkumu.

Reliabilita výzkumu byla zajištěna, ve shodě s Lojdovou (2015), prováděním rozhovorů v přirozeném prostředí participantů, doptáváním se a rekapitulací prohlášení participantů, což vedlo k ujištění se, že participantů rozumí otázce a výzkumník rozumí odpovědi. Reliabilita byla současně zajištěna přesným přepisem rozhovorů.

Omezení výzkumu

Výzkum byl omezen metodikou jeho provedení. Vzhledem k omezenému rozsahu práce a šíři tématu, byly v praktické části zkoumány zejména faktory, které zmiňovali sami participantů. Například by bylo možné zkoumat podrobněji faktory související s poskytováním služby (případně i další) do větší hloubky. Tím by ale enormně narostl objem získaných dat.

Výzkum a jeho závěry ovlivnil omezený rozsah práce, který neumožňuje zkoumání ve větším počtu azylových domů, sídlících ve větším počtu regionů a s větším výzkumným vzorkem. Výzkum byl také ovlivněn malou možností výzkumníka vybrat si výzkumný vzorek, tj. zvolit si profil participantů tak, aby pokryl co největší demografickou různorodost a zkušenost s opakovaným pobytem v azylovém domě.

Výzkum byl proveden ve čtyřech azylových domech organizací, které jsou nestátní neziskové. Další dva azylové domy se do výzkumu nepodařilo zahrnout z důvodu odmítnutí účasti ze strany vedoucích služeb. Oba tyto azylové domy fungují v rámci příspěvkových organizací měst.

Výzkumu se zúčastnilo devět klientek a jeden klient azylových domů pro matky s dětmi. Jednalo se o klientky a klienta, kteří byli ochotní se výzkumu dobrovolně zúčastnit.

Výzkum mohla omezit skutečnost, že proběhl přímo v zařízení a že participantky a participant nemohli s výzkumníkem navázat důvěrnější vztah, který by mohl umožnit větší otevřenost sdělení – sociálních pracovníc např. k chodu organizace, klientek a klienta k činnosti organizace a sociálních pracovníc. U sociálních pracovníc mohl nevědomě působit strach, aby se jejich sdělení nedostalo k vedení organizací, klientky a klient mohli mít obdobně obavu, aby jejich výpověď nenarušila vztah s pracovníci. Tyto obavy však mohou mít sociální pracovníce i klienti v určité míře bez ohledu na realizaci výzkumu.

Reflexe před výzkumem – předporozumění

Proces získávání dat proběhl v podstatě očekávaně díky předchozí zkušenosti výzkumníka s pořizováním rozhovorů v obdobném zařízení pro Bakalářskou práci. Výzkumník očekával, že všechny klientky azylových domů budou pobírat sociální dávky a že v rozhovorech s nimi zazní stížnosti na jejich výši.

5.4 Hodnocení výzkumu – hlavní výzkumná otázka

Data, získaná z rozhovorů se čtyřmi sociálními pracovníci, s devíti klientkami a jedním klientem jsou redukována pomocí otevřeného kódování – systém kategorií odpovídá struktuře faktorů, jak je uvedeno v kapitole 4 této diplomové práce. Ne všechny kategorie jsou v datech získaných z rozhovorů zastoupeny.

Hodnocení výpovědí sociálních pracovníc a klientů je provedeno společně podle jednotlivých faktorů. Výpovědi obou skupin participantů jsou dány do souvislostí.

Hlavní výzkumná otázka:

Jak ovlivňují faktory definované z dosud dostupných publikovaných zdrojů možnost vést samostatný způsob života uživatelkám azylového domu pro matky s dětmi po opuštění služby?

1. Systémové faktory

Vzdělání, kvalifikace

V praktické části bylo zjištěno, že ve výzkumném vzorku převažovaly klientky se základním vzděláním, v menší míře vyučené. Sociální pracovníce SP1 uvedla, že některé klientky mají problém se čtením, psaním a orientací na úřadech. Samy klientky nedávaly do souvislosti nízkou kvalifikaci se skutečností, že přišly o bydlení.

Nízké vzdělání se u klientek azylových domů spíše odráží ve snížené schopnosti se orientovat ve společnosti, třídít a vyhodnocovat informace a umět hledat zdroje. Sociální pracovníce ani klientky nezmiňovaly, že vzhledem k nízkému vzdělání nemohou získat klientky, matky s dětmi, dobře placenou práci. Tato situace ale může zřejmě nastat později, když se osamostatní a přestanou pobírat rodičovský příspěvek a kdy bude současně potřeba dobře placené práce více důležitější a naléhavější.

Působení úřadu práce

Sociální pracovníce spíše hodnotily ochotu/neochotu, přístup pracovníků úřadu práce ke klientkám azylových domů (liší se od územního pracoviště). Sociální pracovníce SP1 mluvila o negativním přístupu pracovníků úřadu ke klientkám – jejich jednání může demotivovat klienty od možného zlepšení jejich životní situace. Pracovnice SP3 sdělila nepsané pravidlo úřadu odmítat dávky: „*Prostě, že maj nějaký nepsaný pravidla, že že vlastně nepřiznat tu dávku, odmítnout*“ (příloha G, s. 122, §56). Pracovnice SP2 a SP4 si naopak práci pracovníků úřadu chválí.

Sociální pracovníce a klientky se také vyjadřovaly k rychlosti vyřízení dávek, které často považují za zdlouhavé (jeden až pět měsíců). Délka řízení je ale zřejmě ovlivněna také dobou nutnou pro doložení dalších dokladů – problémem je často například skutečnost, že klientky chtějí vymazat otce svých dětí ze společně posuzovaných osob.

Sociální pracovníce a klientky spatřují jako problematické nalezení práce na zkrácený úvazek pro matky samoživitelky. Klientka K5 uvedla, že by mohla získat pracovní místo, „*ale de o to, že by to bylo třísměnný, že jo (.) a tady zase ten, nemůžou bejt ty kluci sami*. (příloha F, s. 95, §11).

Klientka K4 zase uvedla nemožnost sehnat pracovní místo, protože je Romka: „*musela jsem si shánět práci joo (.) já sem ani nedomluvila a už mi dala razítko, eště ani nevěděla, mám výuční list*“ (příloha E, s. 79, §26).

Návazné nájemní bydlení

Sociální pracovníce i klientky shodně zmiňují snižující se ochotu pronajímatelů pronajímat byt vícečetným rodinám a Romům. Situaci s nájemním bydlením shrnula sociální pracovníce SP3, když řekla: „*proměnil se přístup pronajímatelů, protože dřív pronajímatel byl v uvozovkách rád, někoho, kdo je na dávkách, protože si byl jistý, že právě ty peníze mu přijdou (.) od státu (...), ale ta situace se fakt změnila (.) a je to teď, že vlastně (.) ti pronajímatele preferují pracující lidi (.) bohužel teda taky (.) nee ss množstvím dětí*“ (příloha G, s. 111, §28). Klientka K9 uvedla jako důvod odmítnutí pronájmu insolventi manžela. Obě skupiny dotazovaných shodně uvádějí i omezené možnosti klientek našetřit na kauci – situaci ale často

řeší žádosti nadacím, které finanční prostředky na kauce poskytují. V jednom případě zmínila klientka (K6), že zvažuje formu spolubydlení se svou matkou.

Klientka K8 popsala praxi, kdy matka s dětmi vezme do pronájmu byt, který je k dispozici, ale v nevyhovujícím stavu. Klientky K3 a K9 zase musely čelit nekorektnímu jednání pronajímatele. Klientka K3 k tomu uvedla, že „*v dnešní době prostě člověk se bojí o bydlení, proto dělá všechno možný, proto, aby si ho udržel za cenu toho, že mu vyhrožuje majitel s tím, že mu zvedne nehorázně nájem a kdesi cosi*“ (příloha C, s. 48, §17). Podle klientky K9 je nutno hledat bydlení v předstihu před vypršením smlouvy, ne na poslední chvíli.

Návazné sociální bydlení

Sociální pracovníce i klientky mluví shodně o nedostatečném počtu sociálních bytů. Současně v tomto způsobu bydlení vidí šanci pro vedení samostatného života pro klientky azylových domů. Sociální pracovníce SP3 si myslí, že menší část matek s dětmi bez domova by potřebovala formu chráněného bydlení, protože nemají potenciál vést úplně samostatný život bez podpory: „*vždycky budou prostě, nějaký procento lidí (.), kolem těch čtyř procent, který (.) ten problém budou mít a opakovaně se do toho budou dostávat, protože (.) si myslím, že sebe lepší vlastní bydlení eee když tam není to to by muselo být chráněný bydlení-*“ (příloha G, s. 110, §26).

Sociální dávky jako součást podpory sociálního bydlení

Ve sděleních sociálních pracovníc zaznívají k tématu sociálních dávek tři názory – dávky jsou příliš štědré a znevýhodňují pracující, dávky jsou poukazovány často na účet poskytovatelů ubytování, takže je klientky nepovažují za své peníze a konečně také to, že by bylo nápomocné poskytovat bydlení oproti odvedené práci, např. pro obec. Sociální pracovníce SP2 uvádí, že „*zkrátka ty sociální dávky sou vždycky vyšší než to, co ji nabízí ten zaměstnavatel, pokud už ji teda vezme nebo pokud by jí rád vzal*“ (příloha D, s. 62, §27).

Většina klientek z výzkumného vzorku pobírala sociální dávky. Klientky (stejně tak sociální pracovníce) mluví o nutnosti pomoci sociálních pracovníc s vyřizováním dávek kvůli složité administraci. Klientky také často nemají přehled o možnostech čerpání různých dávek, stejně tak o možnostech nadací a neziskových organizací. Klientka K8 by uvítala, kdyby matky s dětmi mohly dostat finanční podporu opravdu mimořádně okamžitě: „*tak určitě jakoby určitě, ee když se maminka nebo ženská prostě ocitne v týdletý situaci, jakoby že fakt nemá kam jít a není to vlastně její chyba nebo tak by měla existovat nějaká organizace, která ji pomůže hned a která jí fakt jakože pomůže, jak se říká mimořádně okamžitě, protože když dete na úřad a žádáte si třeba vo tu mimořádnou pomoc, tak vono to trvá třeba já nevim i tři týdny jako, než Vám to prostě to...*“ (příloha J, s. 155, §20).

Sociální práce jako součást podpory sociálního bydlení

Sociální pracovníce uvádějí, že návazných služeb v oblasti terénních služeb je dostatek. Sociální pracovníce SP2 sdílí zkušenost, že obecně nadace i pronajímatelé vyjdou vstříc spíše těm klientům, kteří jsou doprovázeni nějakou formou sociální práce. Těžiště podpory vidí pracovníce zejména v pomoci při uzavírání nájemních smluv, včasném vyřízení dávek a zprostředkování pomoci potravinové a nábytkové banky. Podle pracovníce SP4 spočívá role sociálního pracovníka především v tom, aby pomohl „*pohlídat si smlouvy. Spousta klientek, jakoby narazily na to, že (.) je v uvozovkách podvedli, nebo si špatně přečetly nájemní smlouvu*“ (příloha K, s. 162, §17).

Klientky necítí potřebu podpory sociální práce po odstěhování se do vlastního bydlení. Často mluví o tom, že to zvládnou samy. Toto jejich přesvědčení může ale do určité míry značit nedostatečný odhad situace a okolností, kterým budou čelit (např. zajištění příjmů, hlídání dětí, možnost sehnání práce na částečný úvazek, vypořádání se s dluhy apod.).

Sociální poradenství v oblasti bydlení

Sociální pracovníce SP3 a SP4 uvedly, že existuje dostatek organizací poskytujících bezplatné poradenství. Klientky ale často o zdrojích nevědí, zejména ve chvíli hrozící ztráty bydlení. Pracovnice SP3 doplňuje, že „*ty služby, oni ňák jako fungujou a ňák jako toho člověka prostě (.) sou schopný provázet celej život (.) ty terénní služby já vnímám jako eem, jako takový ty průvodce (...) já tady jako nevidím ňákou díru*“ (příloha G, s. 117, §43).

Neznalost zdrojů informací a pomoci potvrdily i klientky. Často oslovují přímo azylové domy o radu či pomoc. Klientka K10 si našla informace na internetu: „*Já sem začala azylovym domem, nejdřív sem začala teda v krizovym centru, sem začala nejdřív, tam sem byla pět dní (.) a pak vlastně sem skončila tady*“ (příloha M, s. 206, §26).

Podpora sociálního začleňování, multidisciplinární týmy

Sociální pracovníce ani klientky se k této tématice nevyjádřily.

Sociální poradenství v oblasti dluhů

Sociální pracovníce pomáhají klientům s dluhy často samy. Část klientek z výzkumného vzorku měla zkušenost se specializovanou poradnou v oblasti dluhů. Klient K1 dostal kontakt na poradnu v pracovní agentuře, klientka K9 využila „*fejsbukovou ((míněno facebook)) stránku, jakoby Česko bez dluhů (.) tak sem si tam zavolala, jestli by to šlo a vlastně s nima spolupracujeme už dlouho-*“ (příloha L, s. 184, §9).

Zvyšování finanční gramotnosti

Sociální pracovníce využívají různé nástroje při zvyšování finanční gramotnosti – asistované hospodaření, obálkovou metodu (rozdělení oblastí výdajů). Pracovnice SP4 popsala obálkovou metodu, díky níž si klientky mohou uvědomit, s kolika finančními prostředky vlastně hospodaří: „*když přídou ee jim dávky, počkali na všechny dávky, protože to maj rozkouskované-*“ (příloha K, s. 168, §35). Důraz je kladen také na včasnost plateb a odkládání části peněz na budoucí nečekané výdaje.

Část klientů z výzkumného vzorku si uvědomuje důležitost spoření, současně ale zmiňují, že spořit s nízkými příjmy je obtížné. Klient K1 uvedl, že „*s tím šetřením je to jako na štíru, my to máme nalej – vylej*“ (příloha B, s. 29, §11). Obdobně mluvila i klientka K6. Klient K1 ale věří, že přiznání dávek umožní jeho rodině vytvořit si postupně finanční rezervu.

Sociální kurátor

Sociální pracovníce ani klientky roli sociálního kurátora v rozhovorech nezmínily.

Probační a mediační služba

Sociální pracovníce ani klientky roli sociálního kurátora v rozhovorech nezmínily.

2. Faktory související s poskytováním služby

Koncepce poskytování sociální služby

Sociální pracovníce považují omezení doby pobytu na jeden rok za optimální. Pracovnice SP4 považuje rok za „*ideál, protože je pravda, že (.) eee tím, že někde žijete rok, tak už ee si zvyknete (.) zvyknete si na to, že vždycky tady někdo je, kdyby něco*“ (příloha K, s. 178, §66). V případě opakovaného pobytu vnímají, že si klientka osvojuje další dovednosti, které se postupně během pobytů vyvíjejí. To nepřímou potvrzuje klientka K4: „*azyly (..) azyly ma naučil (.) vlastně se starat sama o sebe, naučil mě (.) jak postupovat v sociálních dávek, naučil mě (.) jak se starat o děti (.) naučil mě (.) postupovat, když s- vám někdo někdo řekne, alebo to, aby sa odstranila, protože já jsem hrozně výbušná...*“ (příloha E, s. 83, §39).

Klientka K8 si uvědomuje komfort bezpečí a podpory v azylovém domě, doslova řekla, že se do azylového domu těšila. To je dokladem, že služba působí pozitivně – nápomocně, současně je takové klientce potřeba reflektovat, že musí plnit individuální plán a směřovat k osamostatnění.

Nastavení vnitřních pravidel a podmínek poskytování služby

Sociální pracovníce v rozhovorech vyjmenovaly nejčastější oblasti podpory klientek kromě vlastního bydlení. Jedná se zejména o pomoc s vyřizováním dávek, náhradního výživného, nadací pro získání financí na kauce za nájem, jiných dokladů, zajištění škol a školek pro děti klientek, lékařů apod.

Sociální pracovníce SP3 sdělila, že poskytuje poradenství případným klientkám, kterým hrozí ztráta bydlení: „*Doporučujeme, aby vyjednávaly s pronajímatelem splátkový kalendář, aby si zkusily dojednat, nebo třeba jestli se to právě týká toho ee (.) třeba sou to ty vztahový problémy, tak já třeba doporučuju ee vyzkoušet jinou službu, třeba rodinou poradnu-*“ (příloha G, s. 120, §51). Pracovnice SP2 poskytuje obdobnou podporu klientkám, které již žijí samostatně a o pomoc si řeknou.

Sociální pracovníce SP3 vnímá jako limitující pro klientky, že nemohou v azylovém domě realizovat svůj partnerský život a že v azylovém domě není k dispozici služba, která by zajistila hlídání dětí tak, aby mohly chodit do práce.

Pracovnice SP1 a SP4 zmínily problém některých klientek se včasnou úhradou za pobyt ve službě. Sociální pracovníce to s klientkami řeší většinou nastavením splátek a úpravou individuálního plánu.

Sociální pracovníce SP3 uvedla, že nastavení výše úhrad ji dostává pod tlak: „*vlastně nám doporučoval metodik, náš, který k nám dojíždí, že říkal, víte, ale jakoby, když to nemáte na to maximum (úhrady za služby), tak se může stát, že potom eee vás stát zkrouhne na dotacích aaa (.) bže řekne, proč si nepožádáte maximum po těch klientkách, no a tady přesně, přesně přichází ta nespravedlnost, protože ty klientky, který nepracujou a sou v hmotný nouzi, tak těm je to úplně jedno (.) jo, těm to zaplatí stát, ale ty pracující*“ (příloha G, s. 112, §30)

Samy klientky vnímají v azylových domech pocit bezpečí, podpory, často mají vybudovaný s pracovníci vztah, který je založen na vzájemné důvěře. Klientky vnímají také podpůrně jejich vlastní kolektiv. Současně ale uvádějí, že nemají dostatek soukromí a musí dodržovat domácí řád (úklidy společných prostor, zapisování se do knihy příchodů a odchodů apod.). K pravidlům se vyjádřila i klientka K7: „*Sou tady, maj ty pravidla, jakoby já tomu rozumím, ale jakoby některý pravidla tady nejsou až tak domyšlený. Jakoby ohledně dětí.(...) Jakoby to hlídání dětí a tak, že prostě... Třeba já sem tady a teď vlastně mužů mít průser za to, že mi nikdo nehlídá děti, takže tak, že prostě je to takový...*“ (příloha I, s. 143, §14).

S podmínkami poskytování sociální služby souvisí také kapacita zařízení, případně kapacita obdobných zařízení v dané lokalitě. Sociální pracovníce SP2 považuje kapacitu azylového domu pro matky s dětmi v dané lokalitě za nedostatečnou. Pracovnice SP1 a SP3 uvedly potřebu navýšení kapacity azylových domů pro vícečetné rodiny. Sociální pracovníce

SP1 zmínila potřebu přesunout azylový dům z okrajové části obce blíže k centru tak, aby klientkám byla zlepšena dostupnost úřadů, školek, škol a lékařů.

Individuální plánování (Standard č. 5)

Sociální pracovnice SP1 k výkonu své práce s klientkami uvedla: „*nabízíme jim to, co by mohly, pomáháme jim v tom, když si to neumějí samy jakoby zařídit*“ (příloha A, s. 11, §21). Sociální pracovnice SP3 hovořila o individuálním plánování a zmínila i fakt, že lze využívat jako nátlakový kontrolní prvek, protože plnění individuálního plánu je jedna z podmínek pobytu v azylovém domě. Dále k neplnění plánu ze strany klientek uvedla: „*přiměřeně dáváme další a další šance, ale vždycky tam musí být jako nějaká ta odezva, nejde to jako jenom, a tak joo, tak mi to podepíšem dál, to, to to né že- ... se snažíme (.) mm vždycky podmínit něčím, že zase vyvine ta eee klientka nějakou aktivitu-*“ (příloha G, s. 113, §33).

Klientky se k individuálnímu plánování nevyjádřily.

Personální a organizační zajištění sociální služby (Standard č. 9)

Sociální pracovnice SP4 uvedla, že by na klientky potřebovala víc času, uvítala by doplnění týmu o další kvalifikovanou pracovní sílu. Pracovnice SP1 nepovažuje finanční ohodnocení za motivační.

Klientky často mluvily o vztahu se sociálními pracovníci jako o vztahu důvěrném. Prostředí azylového domu, tedy i činnost sociálních pracovníků, považují klientky za bezpečné.

Profesní rozvoj zaměstnanců (Standard č. 10)

Sociální pracovnice ani klientky se k tomuto tématu nevyjádřily.

Prostředí a podmínky poskytování sociálních služeb (Standard č. 11)

Sociální pracovnice ani klientky se k prostředí azylových domů nevyjadřovaly.

Azylové domy A a C působí přívětivě – jsou umístěné v samostatně stojících domech po rekonstrukci se zahradami, které klientky mohou využívat. Azylový dům B je umístěn v odlehle části města, v samostatně stojícím domě, jež působí zanedbaně – technický stav je sice vyhovující, ale je znát, že se na domě v posledních letech realizovaly pouze nutné a finančně méně náročné opravy a úpravy. Dům má přiléhající zahradu, prostředí celkově působí oproti azylovým domům A a C poněkud neutěšeně. Azylový dům D je umístěn ve městě v panelovém čtyřpodlažním domě, který je obdobného technického stavu jako dům B.

Inspekce kvality

Sociální pracovnice ani klientky se k tomuto faktoru nevyjádřily.

Systémy řízení a hodnocení kvality

Sociální pracovníce ani klientky se k tomuto faktoru nevyjádřily.

Druh poskytovatel a způsob financování sociální služby

Sociální pracovníce ani klientky se k tomuto faktoru nevyjádřily.

3. Faktory související se situací klienta a jeho osobnostním nastavením

Odolnost jedince

Sociální pracovníce spojují odolnost s vrozenými dispozicemi, ale i s životními zkušenostmi. Méně odolní jsou, podle pracovníce SP2, submisivnější lidé. Pracovnice SP4 si zase všimla, že extravertnější klientky jsou více schopné hledat zdroje k řešení své situace než klientky introvertní. Odolnost klientek klesá s opakovaně zažívaným pocitem neúspěchu.

Sociální pracovníce také komentují průvodní jev snížené odolnosti klientek – volbu krátkodobých řešení. Sociální pracovníce SP1 uvedla, že „*když maj peníze, tak si udělej mega nákup*“ (příloha A, s. 7, §11. „*Nastavíme nějak ten plán, uděláme si ten rozpočet, tak ee oni prostě ty peníze maj v ruce, tak je prostě maj a jak se říká, nevidím, neslyším*“ (příloha A, s. 7, §12). Pracovnice SP3 k tomu dodala, že klientky řeší naplnění potřeby v čase, kdy vznikla, tedy bez rozmyslu. „*Naše klientky velmi často jezdí taxíkem- (...) teď je to potřeba vyřešit. (.) [žijou tady a teď-]*“ (příloha G, s. 108, §20).

Klient K1 a klientky K8 a K10 působí odhodlaným a sebevědomým dojmem, věří, že mohou změnit svůj život k lepšímu a vidí i zdroje, které jim v jejich úsilí mohou pomoci. Klientka K8 nemá obavu o práci: „*No tak práce je všude jako, si myslím jako dneska. Když chcete dělat, tak určitě si tu práci najdete, [podle mě si myslím]*“ (příloha J, s.153, §15). Klientka K10 navazuje prohlášením: „*... a moc sem to tady neznala, ale akorát stačí, když si člověk otevře pusku. Já si říkám prostě, že prostě do toho pudu no (.), at' se děje, co se děje, zkusit to člověk musí. (...) Proto, když si budu říkat, jéé já sem na azylu, mám tady tři děti (.), práci bude těžký si sehnat, tak (.) nic nevyřeším*“ (příloha M, s. 202, §15). Některé klientky se snaží svou situaci zlepšit, současně ale moc nevěří, že se jim to podaří. Klientka K4, která nyní prožívá šestý pobyt v azylovém domě, působí rezignovaně. Mluví o tom, že už si nevěří a myslí, že svůj život už dožije po azylových domech či ubytovnách.

Zdravotní stav

Sociální pracovníce nezmiňovaly, že by zdravotní stav omezoval samostatný způsob života klientek. Omezujícím faktorem je ale podle pracovníků užívání návykových látek, které

vede k oslabení vůle a ovlivňuje finanční situaci klientek. V některých azylových domech funguje tichá tolerance, pokud jinak klientka funguje. Jinde se užívání návykových látek klientkami řeší s odborníky, což se odráží i v nastavení individuálního plánu.

Klientky si na svůj zdravotní stav nestěžovaly, ale dvě z nich zmínily zdravotní potíže rodinných příslušníků (manžel, syn), což je ovlivňuje – klientka, jejíž manžel má zdravotní potíže, manžela chrání před starostmi a nese tak větší tíhu nepřízně okolností (a stres), druhá klientka má zase zhoršenou možnost sehnat práci, kvůli nutné zvýšené výchovné péči o syna, který trpí poruchou pozornosti.

Naučená bezmocnost

Podle sociálních pracovníků se naučená bezmocnost vyskytuje u klientek často. Příčinou je pobyt v dětském domově, vyrůstání v azylových domech s rodiči, naučený stereotyp rodiny. Průvodním chováním je spoléhání na pomoc systému, okolí, neschopnost držet pravidelný denní režim a lenost. Sociální pracovníce SP2 uvedla, že „*ty klientky spíš spoléhaj na to, že to za ně někdo udělá*“ (příloha D, s. 58, §19). Pracovnice SP1 doplnila: „*teda když vezmu, že dítě se teda dostane do toho dětskýho domova, tam dostává (...) Ono má zajištěnou nějakou péči, (...) i komfort (...) a teďkon očekávaj, protože nejsou zvyklý, že si musej (...) šetřit (...), jdou do té společnosti a zase chtěj, aby ta společnost se o ně starala*“ (příloha A, s. 16, §33). Tato sociální pracovníce zmiňuje také paradox, kdy podle ní vyplácení dávek pomáhá udržovat klientky v jejich navyklém způsobu života a nenutí je k aktivitě. Řešení tato pracovníce spatřuje v poskytnutí bydlení za odvedenou práci.

Klientka K9 sdělila, že vede děti k tomu, aby se do podobné situace nedostaly – vysvětluje jim potřebu pravidelného zaměstnání, včasného placení závazků apod. Jinak se klientky, ani nepřímo, k tématu nevyjádřily.

Nedostatek kompetencí spojených s udržením bytu

Sociální pracovníce mluví o tom, že klientky azylových domů vyrostly vesměs v podmínkách, v kterých jim kompetence v podstatě neměl kdo předat. Sociální pracovníce SP3 uvádí dvě typicky oslabené kompetence – schopnost hospodařit a nenechávat řešení na poslední chvíli: „*Taková ta, to euforické utrácení po příjmu dávek (.) ee s tím, že (.) se jako moc nepočítá s tím, že by to mělo vydržet na celý měsíc*“ (příloha G, s. 101, §4), „*pak dochází k neschopnosti platit nájemné a služby. Zodpovědností je myšleno včasné řešení hrozící ztráty bydlení – „taky se nám často stává, když někdo podává žádost (.) tak to není, jako (.) bojím se, že m- by mi mohla být vypovězena smlouva za měsíc (.), to je, za dva dny budu na ulici...“* (příloha G, s. 106, §15).

Klientky popisovaly problémy s hospodařením a řešení rizika ztráty bydlení na poslední chvíli – nemluvily o těchto kompetencích jako o oslabených, spíše braly následky této situace jako fakt, který prostě nastal a byl nevyhnutelný. Obecně klientky K2, K4 a K8 spatřují příčinu nižších kompetencí ve výchovném prostředí.

Resistence vůči službám

Faktor resistance vůči službám nebyl sociálními pracovníci zmíněn. Resistenci vůči službám může být rozuměno tak, že klientka odmítá ve službě pracovat na zlepšení své situace. To by v podstatě nemělo nastat, protože nutnou podmínkou využívání služby azylového domu je plnění individuálního plánu.

Jediná klientka, klientka K4, zmiňuje nepřímo rezignaci na pomoc organizace i systému. Z již uvedených citací jejího sdělení vyplývá, že nevěří ve zlepšení své situace. Pokud se jde ucházet o pracovní místo, už nevěří, že by mohla uspět. V tomto smyslu zřejmě dochází k formálnímu plnění individuálního plánu. Nicméně v případě klientky K4 se zdá, že v její neprospěch hrají zejména vnější okolnosti (její romský původ ji limituje při shánění nájemního bydlení i zaměstnání).

Motivace

Sociální pracovníci SP1 vidí u klientek většinou malou motivaci ke zlepšení jejich situace. Pracovnice SP3 spatřuje úskalí v neschopnosti náhledu klientek na svou situaci, tedy že ony samy mohou změnit svou situaci jiným přístupem k životu. Sociální pracovníci SP1 k motivaci klientek uvádí, že: „*pokud oni jakoby chtějí jít vnitřně, se někam posunout, tak to prostě nebude*“ (příloha A, s. 15, §29), a pracovníci SP3 dodává: „*kdyby se podařilo klientce si uvědomit, žee (.) že ona má problém...*“ (příloha G, s. 107, §19). Obě sociální pracovníci zmínily pozitivní roli kolektivu klientek – vzájemnou podporu a pomoc. Pracovnice SP4 uvedla, že motivace klientek při prvním pobytu v azylovém domě je veliká.

Pro klientky je obecně velkou motivací zajištění lepšího života dětem a přání žít „normální“, běžný, život. Klientka K10 pevně a sebevědomě prohlásila: „... *prostě (.) já vim, co od toho života chci. (.) Vim, co prostě chci pro ty svoje děti, (.) aby neměly to, co sem měla já, aby měly prostě něco lepšího, [aby se vzdělávaly ty děti-]*“ (příloha M, s. 207, §28). Klientka K4, která zažívá šestý pobyt v azylovém domě a má za sebou mnoho neúspěšných pokusů o sehnání zaměstnání či podnájem je rezignovaná, bez motivace: „*i kdybych chtěla pracovat, já chci pracovat, nejde to, nejde to, protože ma nikdo neveme. (.) Sem na půl úvazky, kvůli klukovi joo, když je ve škole, tak můžu íst na čtyři hodinky, ale to ma nikdo neveme. (.) A kdyby ma vzal, tak mi poví, že má problémy s Romama, tak ma neveme, takže to je všechno jeden kruh, to je všechno jedna goule, která se nedá rozlomit. (.) A kdyby se dala rozlomit, tak to už je fakt*

výjimečně, že ten pán, (.) mm já nevim, to to se nedá popsat, ty pocity (.) kdy vás někdo odmítne. (.) A za každým, a za každým, a už se pak, už to vzdáte“ (příloha E, s. 80, §28).

5.5 Hodnocení výzkumu – doplňková výzkumná otázka

Doplňková výzkumná otázka:

Jaké případně další faktory a jak mohou působit na možnost vedení samostatného života klientek azylových domů pro matky s dětmi po opuštění služby?

1. Systémové faktory

Jiné zdroje

Sociální pracovníce i klientky zmínily finanční podporu nadací na kauce za nájem, potravinovou a nábytkovou banku jako další důležité zdroje podpory. Klientka K5 uvedla jako podporující také výplatu náhradního výživného za otce jejích dětí.

OSPOD

Pracovnice SP4 uvedla i ambivalentní postoj klientek ke spolupráci s OSPODem: „samozřejmě většina ví, že může i přes OSPOD, jenže u nich je taková ta hrozba, pudu mm na OSPOD požádat o pomoc, nebo o nějakou radu a oni mi seberou ty děti-“ (příloha K, s. 175, §58).

Také klientky zmínily strach, že by mohly zásahem OSPODu přijít o děti, současně vnímají jeho podpůrnou roli. Např. klientka K2 řekla, že „OSPOD může pomoci, že jo, když je ženská s dětma a je třeba týraná (...). Oni jsou povinný vám pomoci a vyhledat azylový dům, pod dohledem třeba policie“ (příloha B, s. 33, §18). Klient K1 zdůrazňuje zase průběžnou práci s vedením dětí ke školní docházce a péči o ně: „Jednou měsíčně tady máme paní z OSPODu a prostě dělá s manželkou individuální plán, kde sou nastavené určité věci (...) hodně nám (to) pomáhá“ (příloha B, s. 32, §15).

2. Faktory související s poskytováním služby

Z rozhovorů nevyplývaly další faktory v této oblasti.

3. Faktory související se situací a osobnostním nastavením klienta

Vztahy

Vztahy, podle sociálních pracovníků, významně ovlivňují možnost klientek vést samostatný život po opuštění služby. Sociální pracovníce SP2 a SP3 mluvily o případech, kdy partneři či další rodinní příslušníci zneužívají příjmy bývalých klientek. Pracovnice SP2 uvedla, že je to „asi vo tom nastavení toho člověka, ale samozřejmě je to taky vo kultuře toho člověka, jak byl zvyklý žít. Pokud teda zmíním teďka třeba romská děvčata, tak ty samozřejmě mají tu kulturu jinou. Nabalujou na sebe celou svoji rodinu, širokou rodinu, takže boužel tohle bejvá většinou důsledek toho, že vybydlej byt opět a zase to kolečko stejný a ....“ (příloha D, s. 55, §13). Matky s dětmi bez partnera či podpory rodiny mají problém finančně zvládnout svou situaci a často jim chybí možnost pohlídat děti, aby si mohly najít zaměstnání. Sociální pracovníce SP4 zmínila souvislost s příjmy: „jsou matky s dětmi, tak většinou jsou jenom na rodičovské ((nádech)) eee když pak partner nefunguje, neutáhnou nájem nebo když jsou samy s dětma, odejdou od partnera, odejde partner od nich, tak vlastně z rodičáku (.) neutáhnou nájem“ (příloha K, s.159, §6). Pracovnice SP3 spatřuje chybu v nastavení systému společnosti – myslí si, že pokud podporuje systém jedince tak, že mohou žít samostatně, pak tím snižuje jejich motivaci pracovat na vztazích.

Klientky často sdělovaly své přání žít stabilně s partnerem. Klientka K5 sdělila, že se nemůže opřít o kamarády ani rodinu. Přála by si mít oporu ve stabilním partnerovi: „*Ňáký normální přítel, (.) no co si budem povídat, i otec u u těch dětí chybí, že jo. (.) Někd, kdo by mi prostě jako, kdo by, kde bych měla oporu no, [tu druhou oporu no-]*“ (příloha F, s. 93, §7). Následně dodala: „*Po- úplně plnou rodinu bych chtěla (.), to je to, co mi chybí*“ (příloha F, s. 96, §15). Jedna z klientek na vztahy již rezignovala. Tři klientky mluvily o dočasné podpoře v bydlení svými rodiči, po čase se ale vyskytly problémy v soužití.

Výkon trestu odnětí svobody

Dvě klientky čekaly v době pořizování rozhovorů na soudní jednání, v němž jim hrozí udělení nepodmíněného trestu. Jedná se zřejmě o následek volby krátkodobého řešení situace, které je popsáno v rámci faktoru Naučená bezmocnost. Zde je ale faktor výkonu trestu odnětí svobody uveden samostatně, protože je specifický a zásadně ovlivňuje další směřování života klientek – buď v pozitivním, či negativním smyslu – v závislosti na výroku soudu.

Etnický původ

Dvě klientky mluvily o diskriminaci při hledání podnájem a zaměstnání. Obě z důvodu svého romského původu. Klientka K10 se setkala s tím, že ve městě, kde žila, nemohla kvůli

svému etnickému původu sehnat bydlení: „*Tam nedávaj pronájmy (.) jako sice dávaj, ale né (.) né Romům asi...*“ (příloha M, s. 204, §22). Podle vyjádření klientky K4 tato diskriminace vedla k násobnému zažívání neúspěchu při hledání bydlení i práce. Zřejmým důsledkem je její rezignace na lepší život.

5.6 Zhodnocení výzkumu

Zhodnocení výzkumu je provedeno na základě společného hodnocení výpovědí sociálních pracovníků i klientek a klienta. Působení jednotlivých faktorů a vzájemná souvislost, jsou uvedeny v posloupnosti tak, jak přibližně chronologicky následují v životě jedince.

Osobnostní nastavení, vzdělání, výchova a vztahy

Osobnostní nastavení jedince, jeho výchova a získaná úroveň vzdělání ovlivňují, do jaké míry se tomuto jedinci podaří osvojit si v dětství dovednosti, schopnosti a znalosti pro jeho další život v dospělosti, ale i odolnost zvládat nepřízeň v životě. Sociální pracovníci uvedly, že méně odolní jsou lidé submisivní a introvertně nastavení.

Většina klientek azylových domů má základní vzdělání. Nízké vzdělání se nezdá být limitující pro nalezení zaměstnání, spíše znamená snížené schopnosti při orientaci ve společnosti, vyhodnocování informací, hledání zdrojů a následném efektivním rozhodování.

Přístup klientek ke svému životu se často projevuje jako naučená bezmocnost, jejímiž průvodními projevy jsou malá aktivita při řešení záležitostí vlastního života, neschopnost dodržovat pravidelný režim, lenost a z toho vyplývající větší spoléhání se a závislost na pomoci okolí, systému. Z výpovědí klientek a sociálních pracovníků lze původ naučené bezmocnosti spatřovat v ústavní výchově nebo nefunkční rodině. S výchovou v nefunkčních rodinách či v ústavní péči souvisí také omezená možnost zažít blízké osoby jako vzory a omezené předávání kompetencí (další generaci) k udržení vlastního bydlení v dospělosti – řízení finančních záležitostí (finanční gramotnost), zajištění si obživy a zdravé stravy, péče o domácnost a ošacení, udržování vztahů apod. Zejména kvalitní a podporující vztahy jsou klíčové pro zvýšení šancí na úspěšnou reintegraci klientek azylových domů – to potvrdily výpovědi sociálních pracovníků i klientek.

Pokud v dospělosti dochází k selhávání ve výše uvedených oblastech, pak se jedinec může dostat do rizika ztráty bydlení, a to i opakovaně během života. Toto opakované selhávání může dále negativně působit na jeho motivaci znovu si zlepšit svou životní situaci. Současně často dochází ke snížení odolnosti jedinců s vyrovnáním se opakovaně nepřízní v životě. Průvodním chováním jedince se sníženou odolností je preference volby krátkodobých řešení (impulzivní nákupy, nesplácení dluhů, další půjčky, užívání návykových látek apod.) a

odkládání řešení problémů na později. Vše uvedené ještě dále prohlubuje nepříznivou životní situaci jedince. Opakovaný neúspěch může nakonec vést až k rezignaci na změnu a na pomoc sociální služby. V této fázi je pak velmi těžké znovu motivovat klientky, aby se snažily svou situaci zlepšit také vlastní aktivitou. Rezignace na službu byla zachycena u jedné klientky, která v době provádění výzkumu zažívala již šestý pobyt v azylovém domě. Její životní potíže souvisí mimo jiné i s jejím romským původem.

Klientky často nepovažují svou životní situaci jako důsledek svých rozhodnutí, nýbrž pouze za výsledek působení okolních vlivů. Nedostatečný náhled na realitu následně omezuje schopnost vidět a nalézat vlastní zdroje řešení své situace.

Se vzděláním souvisí také téma finanční gramotnosti a dluhů. Sociální pracovníce samy edukují klientky v této oblasti, používají různé nástroje, pomáhají klientkám při plánování výdajů, spoření. Nicméně se zdá, že oblast finanční gramotnosti byla školami ve výuce v době školní docházky klientek nedostatečně akcentována nebo nedošlo k jejímu upevnění. K doplnění této specifické části vzdělání tak u klientek dochází až v dospělosti, kdy již pečují o své děti (a mají za ně odpovědnost). Nedostatečné kompetence v této oblasti znamenají pro klientky také praktické důsledky – dluhy, nutnost jejich splácení, případné insolvenční a exekuční řízení.

Působení úřadu práce, sociální dávky

V souvislosti se sociálními dávkami zmiňovaly obě skupiny participantek jejich administrativní náročnost. Klientky se často neorientují v tom, na jaké dávky mají nárok. Klientky mají problém si žádosti o dávky vyplnit a doložit k nim další nutné doklady. Pracovníci úřadů práce nezřídka poskytují žadatelům o dávky malou součinnost, opakovaně jim žádosti vrací k doplnění, případně je přímo zamítají, jak uvedla jedna ze sociálních pracovníček. Přístup pracovníků úřadu práce je ale na jednotlivých kontaktních místech odlišný. Některé sociální pracovníčky si spolupráci s úředníky úřadu práce pochvalují. Pro klientky azylových domů je často obtížné či časově náročné získat všechny potřebné doklady. Buď je nemají a musejí je shánět v místě svých předchozích pobytů, případně jsou vázány na vydání soudního rozhodnutí. To je případ jedné z klientek, která zažádala o vymazání otce dítěte z jeho rodného listu (důvodem bylo, že otec s klientkou a dítětem nežije, přesto je při posuzování přiznávání dávek klientce uváděn úřadem práce mezi společně posuzovanými osobami). Účinek dávek má potom odložený nástup a překlenutí období nutného k vyřízení přiznání dávek je pro část klientek velmi obtížná a svízelná. Nápomocně by v této situaci klientek mohlo působit přiznání jednorázové okamžité mimořádné pomoci.

Jedna ze sociálních pracovníc se zamýšlela nad skutečností, zda je vhodné některé dávky (např. příspěvek na bydlení) zasílat přímo na účet pronajímatele. Klientky pak tyto peníze nepovažují za své, a neučí se tedy s nimi hospodárně nakládat (téma má souvislost s finanční gramotností).

Většina z klientek výzkumného vzorku pobírá sociální dávky. Jedna ze sociálních pracovníc upozornila na fakt, že výše dávek umožňuje těmto klientkám setrvat v jejich navyklém (pasivním) způsobu života a nemotivují je k vlastní aktivitě. Další sociální pracovníce mluvila v této souvislosti o znevýhodnění pracujících lidí, oproti lidem, kteří pobírají dávky (dávky jsou často vyšší než případná mzda za odvedenou práci).

Sociální pracovníce i klientky zmínily ještě dvě témata, při jejich řešení by mohl pozitivně působit úřad práce. Klientky s dětmi často čelí nemožnosti sehnat si práci na zkrácený úvazek, případně na jednosměnný provoz. Klientky romského původu mají obecně ztížený přístup na trh práce.

Sociální poradenství

Podle sociálních pracovníc existuje dostatek organizací, které poskytují bezplatné poradenství lidem ohrožených ztrátou bydlení. Nicméně klientky o existenci a možnostech těchto organizací často nevěděly a neví. V případě rizika ztráty bydlení se lidé obrací s žádostí o pomoc přímo na azylové domy.

Jiná situace je v dluhovém poradenství. Přestože samy sociální pracovníce v azylových domech klientkám s řešením dluhů pomáhají, část klientek využila specializované dluhové poradny – občanskou poradnu, dluhovou poradnu doporučenou pracovní agenturou, nebo dluhovou poradnu působící na sociálních sítích (Facebook).

Působení azylových domů

Sociální pracovníce uvedla komplikaci při nastavování výše úhrad – vyšší částka znamená možnost obdržet vyšší finanční podporu formou dotace, současně však znevýhodňuje zaměstnané klientky, které si službu hradí ze svého. Další dvě pracovníce zmínily fakt, že chybí dostatečné kapacity azylových domů pro ubytování matek či rodin s více dětmi (obdobně je problém sehnat nájemní bydlení pro vícečetné rodiny – viz. text dále). Sociální pracovníce se shodly, že omezení poskytování služby na jeden rok je optimální, protože delší doba by mohla omezovat aktivitu klientek ve snaze začít samostatný způsob života po opuštění služby.

Sociální pracovníce poskytují poradenství zájemcům o službu, ale i bývalým klientkám – vykonávají tak částečně i poradenství v oblasti bydlení.

Klientky vnímají v azylových domech pocit bezpečí, podporu a vztah se sociálními pracovníci založený na vzájemné důvěře. Za podpůrný považují klientky i vlastní kolektiv.

Negativně hodnotí nedostatek soukromí, dodržování domovního řádu (úklidy, hlášení příchodů a odchodů). Jedna ze sociálních pracovníc se zamýšlí nad omezením klientek vést v azylovém domě partnerský život – prostorové uspořádání to neumožňuje, současně je ale kvalitní partnerský vztah jedním ze zásadních pozitivně působících faktorů ovlivňujících reintegraci klientek.

Plnění individuálního plánu je podmínkou pro možnost využívání služby – sociální pracovníce individuální plán používají i jako nátlakový kontrolní prvek. Jedna ze sociálních pracovníc uvedla, že klientky při neplnění plánu dostávají další šance, které jsou však vyváženy zvýšenou aktivitou klientky.

Sociální pracovníce se vyjádřily i k fungování organizace – jedna ze sociálních pracovníc by uvítala rozšíření kolektivu pracovníc, aby mohla lépe vykonávat sociální práci a měla na klientky více času. Druhá se vyjádřila k finančnímu ohodnocení, jehož výši nepovažuje za motivační.

Bydlení a sociální práce

Ve velké většině případů hledají klientky nájemní nebo sociální bydlení. Návazné bydlení u příbuzných, známých či ve spolubydlení je spíše minoritně zastoupené.

Úskalími při hledání nájemního bydlení není jeho nedostatek, ale snižující se ochota pronajímatelů pronajímat byty lidem z azylových domů (kteří mají často větší počet dětí nebo jsou romského původu), omezená možnost klientek našetřit si na kauci, a z toho někdy vyplývající ochota klientek uzavírat smluvní vztah s nekorektními pronajímateli nebo nájemní smlouvy za nevyhovující bydlení.

Oproti nájemnímu bydlení je sociální bydlení nedostupné kvůli nedostatku sociálních bytů. Sociální pracovníce potvrzují pozitivní účinek sociálního bydlení – když už se jejich klientkám podaří sehnat sociální bydlení, jsou schopny si je ve více než polovině případů udržet. Jedna ze sociálních pracovníc zmínila, že si myslí, že pro část klientek by byla vhodná spíše forma chráněného bydlení, protože nebudou schopny vést samostatný život.

Sociální pracovníce uvedly, že jednání s pronajímateli i s nadacemi (žádosti o poskytnutí finančních prostředků na kauci) usnadňuje fakt, že jsou klientky doprovázeny nějakou formou sociální práce. Současně také uváděly, že je dostatek organizací, které jsou v tomto schopny klientky podpořit formou terénní práce.

Klientky si naproti tomu často myslí, že jsou schopné si návazné bydlení zajistit samy a že zvládnou i přechod do něho. Opakovaná selhání klientek ve vlastním bydlení mluví spíše o jejich nedostatečném odhadu vlastních schopností. Jak uvedly samy klientky, často se do problému se ztrátou nájemního bydlení dostaly proto, že si včas nezačaly zajišťovat nové bydlení, přestože s předstihem věděly, kdy jim vyprší nájemní smlouva.

Z výše uvedeného vyplývá, že by pro klientky při přechodu z azylového domu do vlastního bydlení (nájemního či sociálního) byla určitá forma sociální práce přínosná a zvýšila by jejich šance na udržení bydlení.

Další faktory

Specifickými faktory, které ovlivňují reintegraci klientek je působení OSPODu, hrozba nepodmíněného trestu a etnický původ.

Činnost OSPODu je klientkami vnímána ambivalentně – na jednu stranu vnímají, že jim orgán může být nápomocen např. při řešení domácího násilí. Současně jej ale vnímají jako hrozbu odebrání dětí. Jedna z klientek však uvedla, že dohled OSPODu považuje za podpůrný, protože ji motivuje ke zvládnání péče o děti.

Dvě klientky v době pořizování rozhovorů čekaly na nařízení soudního jednání, jehož výsledkem by mělo být rozhodnutí, zda budou odsouzeny k nepodmíněnému trestu. Toto rozhodnutí bude pro jejich další život zásadní.

Jiné dvě klientky uvedly opakované potíže při shánění bydlení nebo zaměstnání z důvodu příslušnosti k romskému etniku.

5.7 Diskuze

V diskuzi je provedeno srovnání teoreticky získaných poznatků s výstupy výzkumného šetření (resp. jsou uvedeny zjištěné odchylky a odlišnosti), současně jsou naznačeny limity výzkumu.

Vazba teoretické části na výzkum

Pro žáky, kteří mají problémy zvládnout učivo nebo vyrůstají v nevyhovujícím prostředí, je v rámci vzdělávání prioritní spíše jejich podpora ke zvládnutí učiva a sociálního zapojení než řešení kvality a dostupnosti vzdělání. To je prostor pro dosud podhodnocenou činnost speciálních pedagogů, školního psychologa a zatím opomíjenou činnost školního sociálního pracovníka. Právě klientky azylových domů byly často vychovány v nevyhovujících podmínkách.

Výzkumné zkoumání potvrdilo v teoretické části uvedený poznatek, že systém sociálních dávek je nepřehledný. Výzkum navíc odhalil fakt, že pracovníci úřadu práce často nepůsobí nápomocně při vyřizování dávek. Klientky azylových domů, oproti teorii, nezmiňovaly potřebu rekvalifikací. Pomohla by jim zřejmě podpora vzniku pracovních míst na zkrácený úvazek. To by jim umožnilo skloubit zaměstnání a péči o děti.

V teoretické části práce bylo zmíněno malé využívání mimořádné okamžité pomoci např. na složení kaucí za nájem. Zkoumání v praxi ukázalo, že tento problém pomáhají klientkám řešit sociální pracovníce pomocí aktivace jiných zdrojů, např. nadací, které se právě na tuto podporu zaměřují. Větším problémem se zdá být malá ochota pronajímatelů pronajmout bydlení klientkám azylového domu a vícečetným rodinám – to je prostor pro širší uplatnění institutu garantovaného bydlení. V rámci garantovaného bydlení jsou klientky doprovázeny sociálním pracovníkem. Úskalím tohoto doprovázení klientů by mohlo být odmítnutí ze strany klientek – nutnost či důležitost doprovázení vnímají často více samy sociální pracovníce než klientky. Některé klientky mají naopak velkou sebedůvěru ve své schopnosti přechod do vlastního bydlení zvládnout, přestože v této snaze v nedávné minulosti již nejméně jednou selhaly. Úkolem sociálních pracovníc by pak bylo tento nesoulad citlivě komunikovat s cílem zajistit podporu klientek při přechodu do vlastního bydlení a současně je nepřipravit o jejich odhodlání a motivaci situaci zvládnout vlastními silami.

Někteří autoři, citovaní v teoretické části práce, považují úřad práce a obce za klíčové aktéry na poli sociálního poradenství v oblasti bydlení. MPSV doporučuje zřízení kontaktních míst pro bydlení, která by toto poradenství měla poskytovat. Je však otázkou, kdo by měl tato centra provozovat. Z výzkumu totiž vyplynulo, že se lidé, kteří čelí ztrátě bydlení, často obrací o pomoc právě na azylové domy. Důvodem je neznalost jiných zdrojů pomoci a podpory. Nabízí se tak možnost, že by poradenství v oblasti bydlení mohly poskytovat proškolení pracovníci azylových domů.

Participantky zmínily problém sehnat nájemní bydlení pro vícečetné rodiny (matky nebo rodiny s více dětmi). Obdobný problém je i s omezenou kapacitou azylových domů přijímat do služby vícečetné rodiny.

V praktické části práce je dána do souvislosti naučená bezmocnost s výchovou, stereotypy a návyky. Je nutné ale doplnit negativní vliv opakovaného či dlouhodobého přetížení matek samoživitelek, které k naučené bezmocnosti také významně přispívá.

V obou částech práce je zmíněn fakt, že je vhodné, aby lidé čelící ztrátě bydlení řešili problém co možná nejdříve. Není však úplně zřejmé, kdo nebo co může působit nápomocně, když sami tito jedinci často naléhavost situace plně nevnímají.

Provedení vlastního výzkumu

Výzkum byl ovlivněn rozsahem práce. Jak již bylo uvedeno v úvodu praktické části této diplomové práce, pro důkladnější prověření působení faktorů by bylo přínosné zařadit do výzkumu více organizací z více regionů, celkově více participantů.

Záměrem výzkumníka bylo nechat participantům co největší míru otevřenosti pro odpovědi. V případě případného dalšího ověřování faktorů by bylo možná užitečné rozdělit

rozhovor na dvě části – jedna by byla pojata jako otevřená, ve které by participanti měli možnost se vyjádřit bez jakýchkoliv omezení či navedení, druhá část by mohla být využita na doptávání se na faktory, které participanti neuvedli v první části.

V případném dalším rozpracování tématu by mohla být věnována více pozornost skutečnosti, jak se aplikací obecně nastavených podpůrných faktorů daří naplňovat individuální potřeby jedinců, kteří čelí ztrátě bydlení.

Závěr

Diplomová práce byla zaměřena na identifikování a popis působení faktorů, které ovlivňují šance matek a rodin s dětmi na samostatný život po opuštění azylového domu. V teoretické části práce byly nejprve zkoumány a popsány fenomény, které se ztrátou bydlení souvisí – možná rizika ztráty bydlení a zdroje podpory jedincům, kteří ztrátě bydlení čelí. Následně byl sestaven výčet a popis jednotlivých faktorů, a to s využitím dosud publikovaných výzkumů a dalších zdrojů. Faktory byly rozděleny do tří skupin na faktory systémové, faktory související s poskytováním sociální služby a faktory související s osobnostním nastavením jedinců.

Praktická část práce byla zaměřena na zkoumání působení jednotlivých faktorů v praxi, ve čtyřech azylových domech pro matky s dětmi. Kromě faktorů uvedených v teoretické části práce byly během výzkumu identifikovány i další faktory. Zkoumané faktory byly následně vyhodnoceny po skupinách tak, jak společně působí či vzájemně souvisí. V diskuzi pak bylo provedeno porovnání teoretických poznatků s výsledky praktického zkoumání, resp. byly uvedeny odlišnosti působení faktorů.

Působení faktorů v praxi, jeho vyhodnocení a porovnání s poznatky jiných zdrojů je v této práci vztaženo výlučně k vybranému výzkumnému vzorku a nelze je považovat za obecné. Pro možné zobecnění by bylo nutné provést analýzu na významně větším výzkumném vzorku. I s tímto omezením a při jeho vědomí lze získaná data a závěry považovat za náměty k dalšímu podrobnějšímu zkoumání a k případnému následnému využití, zejména v těchto oblastech: podpora žáků na školách (činnost speciálních pedagogů a sociálních pracovníků), výuka k finanční odpovědnosti na školách, podpora vytváření pracovních míst na zkrácený úvazek, sjednocení působení pracovníků úřadů práce, podpora organizací vykonávající doprovodnou činnost v rámci garantovaného bydlení, podpora zvýšení počtu sociálních bytů, včetně nastavení legislativy sociálního bydlení a zřízení kontaktních center pro bydlení.

Seznam bibliografických údajů

1. Amman, W., Hegedüs, J., Lux, M. & Springler, E. Financing Social Housing (2013). In J. Hegedüs, M. Lux & N. Teller (Ed.), *Social Housing in Transition Countries*. (s. 50–64) New York: Routledge.
2. Aresta, V., Dohnalová, E., Hulmáková, J., Máchalová, L., Průšová, L., Schreilová, K. & Vitásková, L. Sociální správa v jiných správních systémech (2021). In K. Šámalová & P. Vojtíšek (Eds.), *Sociální správa: Organizace a řízení sociálních systémů*. (s. 337–350) Praha: Grada.
3. Aresta, V., Máchalová, L. & Šámalová, K. Správa soustav podporujících sociální začlenění (2021). In K. Šámalová & P. Vojtíšek (Eds.), *Sociální správa: Organizace a řízení sociálních systémů*. (s. 269–302) Praha: Grada.
4. Bareš, P. (2018). *Rodinná situace v práci institucí věnujících se penitenciární a postpenitenciární péči*. Praha: VÚPSV.
5. Bartoňová, A. & Matoušek, O. Rodina se závislým členem (2014). In O. Matoušek, H. Pazlarová et al., *Podpora rodiny: manuál pro pomáhající profese*. (s. 121–130) Praha: Portál.
6. Bednář, M. (2014). *Manuál zavádění standardů kvality sociálních služeb do praxe, 2. vydání*. Olomouc: Caritas – Vyšší odborná škola sociální Olomouc.
7. Bednářová, Z. (2000). Pomoc obětem domácího násilí a jejich dětem. *Sociální politika*, 26, 5/2000, 10–11.
8. Bechyňová, V. & Konvičková, M. (2008). *Sanace rodiny. Sociální práce s dysfunkčními rodinami*. Praha: Portál.
9. Beránková, K. (n.d.). *ÚP ČR pomáhá lidem i v rámci kariérového poradenství*. Získáno 11. 9. 2021 z https://www.uradprace.cz/documents/37855/484603/2017_07_10_tz_poradenstvi_cervenec_2017.pdf/bf3adc52-df37-26c7-1445-3bd4d7c40da5
10. Besch, T., M. & Lee, J., S. (2017). On toleration in social work. *European Journal of Social Work*, 21, 2/2017, 311–322.
11. Bohanesová, E. (2018). *Finanční gramotnost*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
12. Břeská, N., Urban, T. & Vránová, L. (2019). *Dávky pomoci v hmotné nouzi*. Olomouc: ANAG.
13. Burchardt, T. & Heurta, C. (2009). Introduction: Resilience and Social Exclusion. *Social Policy and Society*, 8, 4/2009, 59–62.
14. Cassen, R., Feinstein, L. & Graham, P. (2009). Educational Outcomes: Adversity and Resilience. *Social Policy and Society*, 8, 4/2009, 73–86.

15. Čámský, P., Sembdner, J., & Krutilová, D. (2011). *Sociální služby v ČR v teorii a praxi*. Praha: Portál.
16. Čermáková, K. & Johnová, M. (2002). *Zavádění standardů kvality sociálních služeb do praxe, průvodce poskytovatele*. Získáno 8. 1. 2019 z webových stránek MPSV: <https://www.mpsv.cz/files/clanky/5964/pruvodce.pdf>
17. Černá, J., Trinnerová, D. & Vacík, A. (2007). *Právo sociálního zabezpečení*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk.
18. Čírtková, L. (2020). *Domácí násilí. Nebezpečné rodinné vztahy ve 21. století*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk.
19. Čírtková, L. & Vitoušová, P. Sociální práce s oběťmi domácího násilí (2010). In O. Matoušek et al., *Sociální práce v praxi. Specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. (s. 227–250) Praha: Portál.
20. Dočkal, V & Kliment, P. (2016). Stereotypizace bezdomovství. *Sociální práce / Sociálna práca*, 16, 5/2016, 109–121.
21. Dutka, J. Prevence ztráty bydlení (2019). In M. Mikulec & M. Šnejdrová (Eds.), *Metodika sociální práce v sociálním bydlení: Proces sociální práce s klientem v sociálním bydlení*. (s. 5–10) Získáno 11. 2. 2022 z http://www.socialnibydeni.mpsv.cz/images/soubory/metodiky/Proces_SP_s_klientem_v_SB.pdf.
22. Dvořáčková, D., Belešová, R., Kajanová, A. & Bergougui, B. (2016). Zdravotně sociální aspekty bezdomovectví. *Kontakt*, 18, 2016, 196–201.
23. Dvořáčková, Ž. (2021). Děti uvězněných rodičů – neviditelné oběti trestných činů. *Listy sociální práce*, 9, 25, 5–6.
24. Fialová, K. Práce na částečný úvazek v evropských zemích (2016). In J. Večerník (Ed.), *Práce, hodnoty, blahobyt. České realie v evropském kontextu*. (s. 44–66) Praha: Sociologický ústav AV ČR.
25. Froňková, V. (2019). Azylové domy pro matky s dětmi v České republice a potřeby cílové skupiny. *Fórum sociální práce, (ročník neuveden)*, 2/2018, 75–81.
26. Garnier, T., Matoušek, O. & Hůlová, K. Vedení domácnosti (2014). In O. Matoušek, H. Pazlarová et al., *Podpora rodiny: manuál pro pomáhající profese*. (s. 53–60) Praha: Portál.
27. Glumbíková, K. & Gojová, A. (2016). Vnímané potřeby klientek azylových domů pro ženy a matky s dětmi. *Sociální práce / Sociálna práca*, 16, 3/2016, 21 – 38.
28. Glumbíková, K., Grundělová, B., Kaniová, I., Krausová, A., Lukešová, K., Stanková, Z. & Špiláčková, M. (2017a). *Zdraví obyvatel azylových domů*. Ostrava: Ostravská univerzita.
29. Glumbíková, K., Grundělová, B., Kaniová, I., Krausová, A., Lukešová, K., Stanková, Z. & Špiláčková, M. (2017b). Sociální práce a terapie v azylových domech. *Sociální práce / Sociálna práca*, 17, 5/2017, 36–51.

30. Godarová, J., Trbola, R., Jahoda, R. & Rákoczyová, M. (2017). *Dostupnost bydlení a stávající bytová situace seniorů*. Praha: VUPSV.
31. Gojová, A., Geletičová, A., Mastná, L., Sadivová, M & Žembová, L. (2012). Komunitní práce – cesta od nadávání k lepšímu bydlení. *Sociální práce / Sociálna práca*, 12, 1/2012, 77–91.
32. Gojová, A., Gojová, V., Lindovská, E., Špiláčková, M. & Vondroušová, K. (2014). Způsoby zvládání chudoby a ohrožení chudobou rodinami s nezletilými dětmi. *Sociální práce / Sociálna práca*, 14, 2/2014, 44–60.
33. Gradková, V. (2018). Sociální práce s mnohoproblémovými rodinami. *Listy sociální práce*, 6, 13, 14–16.
34. Gulová, L. (2011). *Sociální práce: pro pedagogické obory*. Praha: Grada.
35. Hanzl, V. (2016). Malá glosa k inspekcím kvality. *Rezidenční péče*, 3, 8. Dostupné z <http://www.rezidencnipece.cz/archiv/casopis/1603.pdf>
36. Haráková, R. Podpora klienta při zabydlování (2019 a). In M. Mikulec & M. Šnejdrlová (Eds.), *Metodika sociální práce v sociálním bydlení: Proces sociální práce s klientem v sociálním bydlení*. (s. 21–24) Získáno 11. 2. 2022 z http://www.socialnibydeni.mpsv.cz/images/soubory/metodiky/Proces_SP_s_klientem_v_SB.pdf.
37. Haráková, R. Úvodní fáze práce s klientem a principy profesionálního vztahu (2019 b). In M. Mikulec & M. Šnejdrlová (Eds.), *Metodika sociální práce v sociálním bydlení: Proces sociální práce s klientem v sociálním bydlení*. (s. 11–20) Získáno 11. 2. 2022 z http://www.socialnibydeni.mpsv.cz/images/soubory/metodiky/Proces_SP_s_klientem_v_SB.pdf.
38. Hašková, H., Křítková, A. & Dudová, R. (2015). Ekonomické náklady mateřství. Získáno 11. 12. 2021 z webových stránek http://genderstudies.cz/download/Sekundarni%20analyza%20zprava%20final_format.pdf
39. Hauke, M. (2011). *Pečovatelská služba a individuální plánování: praktický průvodce*. Praha: Grada.
40. Havlíková, J. (2010). Očekávání bezdomovců od sociální služby „azylový dům“ a úskalí jejich interpretace. *Sociální práce / Sociálna práca*, 10, 1/2010, 87–97.
41. Hegedüs, J. & Teller, N. Social Landlords and Social Housing Management (2013). In J. Hegedüs, M. Lux & N. Teller (Ed.), *Social Housing in Transition Countries*. (s. 81–96) New York: Routledge.
42. Hendl, J. (2015). *Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace*. Portál: Praha.
43. Herzog, A. & Herzogová, L. Individuální plánování. Získáno 5. 1. 2022 z <http://www.individualniplanovani.cz/co-je-individualni-planovani/klicove-pojmy>

44. Hladká, M. (2018). *Vybrané koncepty při řešení problematiky sociálního bydlení: teoretická východiska, limity a příležitosti*. Získáno 22. 12. 2021 z: Marie-Hladká-Vybrané-koncepty-při-řešení-problematiky-sociálního-bydlení-teoretická-východiska-limity-a-příležitosti.pdf (anno-cr.cz).
45. Holasová Malík, V. (2014). *Kvalita v sociální práci a sociálních službách*. Praha: Grada.
46. Hora, O. (2008). *Strategie dlouhodobě nezaměstnaných: vstupní analýza problému*. Praha: VUPSV.
47. Hůlová, K. & Matoušek, O. Zaměstnání (2014). In O. Matoušek, H. Pazlarová et al., *Podpora rodiny: manuál pro pomáhající profese*. (s. 49–53) Praha: Portál.
48. Chudobová, A. (2019). Sociální bydlení – co, jak a proč? *Veřejná správa*, 30, 21/2019, 2 - 3.
49. Jelínková, M. (2017). Výkon činností sociálního kurátora. *Listy sociální práce*, 5, 12/2017, 19–20.
50. Johnová, M., Haifo, M., Klíma, P., Chábová, A. & Brožová, E. (2007). 5 Individuální plánování. In K. Čermáková & M. K. Holečová (Eds), *Standardy kvality sociálních služeb – výkladový slovník pro poskytovatele* (s. 76–96). Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR.
51. Kaczor, P. (2015). *Sociální politika a sociální systém ČR*. Praha: Oeconomia.
52. Kaplanová, L. (2014). Původní smysl inspekcí se vytratil. *Rezidenční péče*, 2, 2-4. Dostupné z <http://www.rezidencnipece.cz/archiv/casopis/1402.pdf>
53. Kaplanová, L. (2018). Standardy kvality: Dobrý sluha, ale zlý pán. *Rezidenční péče*, 1, 10-11. Dostupné z <http://www.rezidencnipece.cz/archiv/casopis/1801.pdf>
54. Káš, M. (1994). Vzdělání – stimulátor společenského rozvoje. *Sociální politika*, 20, srpen 1994, 10.
55. Kendíková, J. (2016). *Vzdělávání žáka s SVP*. Praha: Raabe.
56. Klepek, C. (2015). Časová preference bezdomovců. *Forum sociální politiky*, 9, 5/2015, 22–25.
57. Klusáček, J., Greineder, M., Lesák, & V. Kowalíková, I. (2021). *Bydlení jako problém Zpráva o vyloučení z bydlení 2021. (místo neuvedeno)*: Iniciativa Za bydlení.
58. Knotová, D. (2014). *Školní poradenství*. Praha: Grada Publishing.
59. Kodymová, P & Davidová, I. (2018). Domácí násilí bez domova. *Fórum sociální práce, (ročník neuveden)*, 1/2018, 95–103.
60. Kodymová, P. & Koláčková, J. Sociální práce s nezaměstnanými (2010a). In O. Matoušek et al., *Sociální práce v praxi. Specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. (s. 299–312) Praha: Portál.

61. Kodymová, P. & Koláčková, J. Sociální práce s osamocenými rodiči (2010b). In O. Matoušek et al., *Sociální práce v praxi. Specifika různých cílových skupin a práce s nimi.* (s. 44–54) Praha: Portál.
62. Kohútová, K. (2014). Kvalita života nezamestnaných mladých lidí. *Sociální práce / Sociálna práca*, 14, 2/2014, 105–117.
63. Kolářová, J., Lindovská, E. & Frišaufová, M. (2016). *Stojíme na jejich straně! Protože dvě jsou víc než jedna.* Praha: Jako doma – Homelike.
64. Koldinská, K. Ostatní oblasti sociálně-právní ochrany a jejich správa (2021). In K. Šámalová & P. Vojtíšek (Eds.), *Sociální správa: Organizace a řízení sociálních systémů.* (s. 317–336) Praha: Grada.
65. Kopřiva, K. (2016). *Lidský vztah jako součást profese.* Praha: Portál.
66. Kopřivová, J. (2010). Azylový dům v Kojetíně pomáhá matkám s dětmi v – nejen finanční - tísní. *Sociální práce / Sociálna práca*, 10, 1/2010, 21–23.
67. Košťálová, H. & Cudlínová, M. (2015). *Praktický průvodce kariérového poradce pro 21. století.* Praha: Evropská kontaktní skupina.
68. Kotrusová, M., Kubát, J., Marešová, H., Schebelle, D. & Táborská, M. (2020). *Role poskytovatelů sociálních služeb pro (dlouhodobě nezaměstnané) osoby bez domova v procesu hledání a udržení si zaměstnání a jejich spolupráce s ÚP ČR.* Praha: VUPSV.
69. Krebs, V., Durdisová, J., Kotýnková, M., Mertl., J., Poláková, O., Žižková, J., Vychová, H. & Sunega, P. (2010). *Sociální politika.* Praha: Wolters Kluwer ČR.
70. Krebs, V., Durdisová, J., Kotýnková, M., Poláková, O., Žižková, J., Vlček, M., Vychová, H., & Sunega, P. (2007). *Sociální politika.* Praha: ASPI.
71. Krušinská, K. (2014). Vliv předlužení rodiny na potřeby dítěte. *Sociální práce / Sociálna práca*, 14, 2/2014, 11–12.
72. Kucharská, A. (2013). *Školní speciální pedagog.* Praha: Portál.
73. Kuchařová, V., Barvíková, J., Psychlová, K. & Höhne, S. (2015). *Vyhodnocení dostupných výzkumů a dat o bezdomovectví v ČR a návrhy postupů průběžného získávání klíčových dat.* Praha: VUPSV.
74. Labudová, V., Antalová, M. & Bugárová, M. (2019). Chudoba pracujících a jej dimenze. *Politická ekonomie*, 67, 5/2019, 530–551
75. Lacková, L. (2019). *Longitudinální výzkum protektivních faktorů resilience u vysokoškolských učitelův.* Ostrava: Ostravská univerzita.
76. Linková, M. & Matoušek, O. Zdraví a výživa (2014). In O. Matoušek, H. Pazlarová et al., *Podpora rodiny: manuál pro pomáhající profese.* (s. 71–80) Praha: Portál.
77. Lojdová, K. (2015). *Výzkumný postup. Zvol si mou cestu!: edukační aktivity subkultury freeganů ve veřejném prostoru.* Získáno 8. 5. 2022 z

https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/132945/SpisyFF_425-2014-1_9.pdf

78. Lucká, Y. Krizová intervence (2003). In O. Matoušek et. al., *Metody a řízení sociální práce* (s. 119–134) Praha: Portál.
79. Lux, M. (2005). Komparace vybraných nástrojů i přístupů bytové politiky. *Veřejná správa*, 25/2005, Příloha V - VIII.
80. Lux, M., Čermák, D., Obadalová, M., Sunega, P. & Vajdová, Z. (2002). *Bydlení – věc veřejná*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON).
81. Machová, Z. Průběžná podpora (2019). In M. Mikulec & M. Šnejdrlová (Eds.), *Metodika sociální práce v sociálním bydlení: Proces sociální práce s klientem v sociálním bydlení*. (s. 30–32) Získáno 11. 2. 2022 z http://www.socialnibydeni.mpsv.cz/images/soubory/metodiky/Proces_SP_s_klientem_v_SB.pdf.
82. Marádová, E. (2006). *Multikulturní soužití*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí.
83. Matoušek, O. (1993). *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Sociologické nakladatelství.
84. Matoušek, O. (1999). *Ústavní péče*. Praha: Sociologické nakladatelství.
85. Matoušek, O. (2007). *Sociální služby*. Praha: Portál
86. Matoušek, O. Sociální práce s mnohoproblémovými rodinami (2010). In O. Matoušek et al., *Sociální práce v praxi. Specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. (s. 78–87) Praha: Portál.
87. Matoušek, O. (2016). *Slovník sociální práce*. Praha: Portál.
88. Matoušek, O. & Pazlarová, H. (2010). *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny, v kontextu plánování péče*. Praha: Portál.
89. Mertl, J. & Bareš, P. (2018). *Zaměstnávání osob ve výkonu a po výkonu trestu odnětí svobody a přístup zaměstnavatelů k těmto osobám*. Praha: VUPSV.
90. Mertl, J. & Bareš, P. (2019). *Institucionální podpora osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody*. Praha: VUPSV.
91. Mikeszová, M. & Lux, M. (2013). *Faktory úspěšné reintegrace bezdomovců a nástroje bytové politiky pro řešení bezdomovectví v ČR*. Praha: Sociologický ústav AV ČR.
92. Miovský, M. (2006). *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada.
93. Myslíková, M. & Večerník, J. Chudoba v objektivních a subjektivních ukazatelích v České republice a EU (2016). In J. Večerník (Ed.), *Práce, hodnoty, blahobyt. České realie v evropském kontextu*. (s. 203–225) Praha: Sociologický ústav AV ČR.

94. Nasarre-Aznar, S., Ftáčnik, M., Lambea-Llop, N. & Ranača, L. (2021). *Sociální s cenově dostupné bydlení v Evropské Unii. Výtah ze zprávy*. Praha: Masarykova demokratická akademie.
95. Navrátilová, J. Azylový dům pro matky s dětmi (2013). In Matoušek et al., *Encyklopedie sociální práce*. (s. 428–430) Praha: Portál
96. Nebeská, P. (2021). Role sociálního kurátora – zaměstnance obecního úřadu s rozšířenou působností. *Listy sociální práce*, 9, 25/2021, 16–17.
97. Nenadál, J. (2016). *Systémy managementu kvality: co, proč a jak měřit?*. Praha: Management Press.
98. Nešporová, O. & Holpuch, P. (2020). *Populace osob bez domova v České republice*. Praha: VUPSV.
99. Nešporová, O., Holpuch, P., Janurová, K. & Kuchařová, V. (2019). *Sčítání osob bez domova v České republice 2019*. Praha: VUPSV.
100. Pavelková, J. Vzdělávání v otázkách finanční gramotnosti pro znevýhodněné občany. (2011). In M. Hejdiš & A. Kozoň, *Sociálna a ekonomická integrácia a dezintegrácia v bezpečnosti jedinca a spoločnosti*. (s. 157–164) Praha – Bratislava: 3. Česko – Slovenská vedecká konferencia.
101. Pazlarová, H. Výchova dětí (2014). In O. Matoušek, H. Pazlarová et al., *Podpora rodiny: manuál pro pomáhající profese*. (s. 81–92) Praha: Portál.
102. Peavy, V. R. (2013). *Sociodynamické poradenství, konstruktivistická perspektiva*. Praha: Centrum Euroguidance, Dům zahraniční spolupráce.
103. Prokop, D. (2020). *Slepé skvrny. O chudobě, vzdělávání, populismu a dalších výzvách české společnosti*. Brno: Host.
104. Průša, L., Baumruková, P., Benešová, L., Burcin, B., Dunovský, J., Gjurič, A., Kepková, M., Kučera, M., Kučera, T., Machová, J., Niederle, P., Plachý A., Řezníček, M., Syslová, D., Šustrová, J., Víšek, P. & Vobořilová, A. (1997). *Obce, města, regiony a sociální služby*. Praha: Socioklub.
105. Průša, L. & Vojtíšek, P. Správa sociálních služeb (2021). In K. Šámalová & P. Vojtíšek (Eds.), *Sociální správa: Organizace a řízení sociálních systémů*. (s. 303–316) Praha: Grada.
106. Punová, M. (2019). Posilování odolnosti v praktickém vzdělávání studentů sociální práce. *Sociální práce / Sociálna práca*, 19, 2/2019, 5–20.
107. Ringen, S. & Halpin, B. (1997). Children, Standard of Living and Distributions in the Family. *Journal of Social Policy*, 26, Part 1, January/1997, 21–41.
108. Sirovátka, T., Šimíková, I., Jahoda, R. & Godarová, J. (2015). *Chudoba, materiální deprivace a sociální vyloučení v České republice s důrazem na děti a domácnosti vychovávající děti*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí.

109. Sládek, M. (2016). Devět let inspekcí kvality v českých sociálních službách. *Rezidenční péče*, 3, 8. Dostupné z <http://www.rezidencnipece.cz/archiv/casopis/1603.pdf>
110. Sládek, M. (2021). Inspekce poskytování sociálních služeb 2017-2020. *Rezidenční péče*, 17, 3/2021, 10–11.
111. Snopek, J. (2012). *Systém prostupného bydlení*. Praha: Agentura pro sociální začleňování v romských lokalitách.
112. Strádal, J. (2013). *Návrh koncepce Integrovaného systému kariérového poradenství*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání.
113. Šámalová, K. Správa státní sociální podpory (2021). In K. Šámalová & P. Vojtíšek (Eds.), *Sociální správa: Organizace a řízení sociálních systémů*. (s. 261-268) Praha: Grada.
114. Šimáček, M. (2012). Česká cesta k sociálnímu začleňování. *Sociální práce / Sociálna práca*, 12, 1/2012, 12–14.
115. Šimíková, I., Trbola, R., Milota, J., Frišaufová, M. & Vyhlídal, J. (2016). *Riziko ztráty bydlení a jeho prevence*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí.
116. Šlapák, M. & Soukup, T. (2007). Finanční gramotnost jako součást přípravy na stáří. *Forum sociální politiky*, 1, 3/2007, 28–29.
117. Špicarová Stašková, B. (2019). Dotace pro obce na sociální a dostupné byty. *Veřejná správa*, 30, 21/2019, 12–13.
118. Špičková, E. (2019). Dobrá praxe v sociálním bydlení. *Veřejná správa*, 30, 21/2019, 22–23.
119. Šulc, F. (2000). Sociální dávky ve světě klesají. *Hospodářské noviny*, 13, 9. 2. 2000
120. Talašová, R. (2010). Jedním z důsledků pobytu ve vězení může být vzrůstající zadluženost. *Sociální práce / Sociálna práca*, 10, 1/2010, 18–20.
121. Taraba, M. (2003). Je regulace nájemného potřebná? *Sondy*, 21, 2/2003, příloha Bydlení pro každého, I. Sdružení nájemníků ČR
122. Tomeš, I. Sociální politika, sociální služby a sociální práce (2001). In O. Matoušek et al., *Základy sociální práce* (s. 155-181) Praha: Portál.
123. Tomeš, I. (2010). *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. Praha: Portál.
124. Tomeš, I. (2011). *Obory sociální politiky*. Praha: Portál.
125. Urban, D. & Korych, M. Správa zaměstnanosti (2021). In K. Šámalová & P. Vojtíšek (Eds.), *Sociální správa: Organizace a řízení sociálních systémů*. (s. 241–260) Praha: Grada.
126. Vágnerová, M. (1999). *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál.
127. Vágnerová, M., Marek, J. & Csémy, L. (2018). *Bezdomovectví ve středním věku: Příčiny, souvislosti a perspektivy*. Praha: Univerzita Karlova.

128. Vavrečková, J. (2000). Sociální ochrana oficiálně chudých domácností. *Sociální politika*, 26, 5/2000, 11–13.
129. Vojtíšek, P. (2012). *Výzkumné metody*. Praha: Vyšší odborná škola sociálně právní.
130. Vrabcová, E. Finanční gramotnost a hospodaření s penězi (2019). In M. Mikulec & M. Šnejdrlová (Eds.), *Metodika sociální práce v sociálním bydlení: Nejčastější oblasti podpory klientů v sociálním bydlení*. (s. 17–25) Získáno 11. 2. 2022 z http://www.socialnibydeni.mpsv.cz/images/soubory/metodiky/Nej%C4%8Dast%C4%9Bj%C5%A1%C3%AD_oblasti_podpory_klient%C5%AF_v_SB.pdf.
131. Zajacová, M. Význam a role sociální práce v činnostech sociální správy (2021). In K. Šámalová & P. Vojtíšek (Eds.), *Sociální správa: Organizace a řízení sociálních systémů*. (s. 399–422) Praha: Grada.
132. Zhřihalová, P. (2021). Jak úspěšně začlenit propuštěnou osobu zpět do společnosti. *Listy sociální práce*, 9, 25, 6–9.
133. Žáček, P. (2019). *Hodnocení kvality sociální služby* (nepublikovaná bakalářská práce). Pražská vysoká škola psychosociálních studií, Praha.
134. Žáček, P. (2021). *Klientka azylového domu* (nepublikovaná případová práce). Pražská vysoká škola psychosociálních studií, Praha.
1. Acorus. (n.d.). Poslání. Získáno 23. 12. 2021 z <http://www.acorus.cz/cz/o-nas/poslani.html>.
2. Agentura pro sociální začleňování. (n.d.). O nás. Získáno 11. 9. 2021 z <https://www.socialni-zaclenovani.cz/o-nas/#jak-fungujeme>.
3. A2larm. (2020). K osmdesáti tisícům lidí bez domova mohou brzy přibýt další: samoživitelky a jejich děti. Získáno 10. 2. 2022 z <https://a2larm.cz/2020/07/k-osmdesati-tisicum-lidi-bez-domova-mohou-brzy-pribyt-dalsi-samozivitelky-a-jejich-deti/>.
4. Armáda spásy. (n.d.). Lidé bez domova. Získáno 25. 12. 2021 z <https://armadaspasy.cz/pomahame-vam/socialni-sluzby/lide-bez-domova/>.
5. Asociace občanských poraden. (n.d.). Získáno 23. 12. 2021 z <https://www.obcanskeporadny.cz/cs/>.
6. (Autor: kraj České republiky, jehož název nelze uvést z důvodu jeho anonymizace na jeho území ležících poskytovatelů služeb, zahrnutých do výzkumu této práce). (n.d.) Základní síť sociálních služeb. Získáno 4. 11. 2020 z [https://\(web kraje, jehož přesný údaj nelze uvést z důvodu anonymizace poskytovatelů služby, kteří jsou účastni ve výzkumu\)](https://(web kraje, jehož přesný údaj nelze uvést z důvodu anonymizace poskytovatelů služby, kteří jsou účastni ve výzkumu))
7. Bílý kruh bezpečí (n.d.). Získáno 23. 12. 2021 z <https://www.bkb.cz/o-nas/zakladni-udaje-o-organizaci/verejny-zavazek-socialnich-sluzeb/>.

8. Český statistický úřad. (2019). Počet obyvatel v regionech soudržnosti, krajích a okresech České republiky k 1.1.2019. Získáno 6. 2. 2022 z <https://www.czso.cz/documents/10180/91917344/1300721901.pdf/31ed5e58-ade2-4884-89b8-2d3c362d5b66?version=1.0>
9. European commission. (2020). Employment and Social developments in Europe. Získáno 1. 12. 2021 z <https://katalog.vupsv.cz/webisnt/cicsonew.htm>.
10. European commission. (2021). Joint Employment Report 2021. Získáno 26. 9. 2021 z <http://praha.vupsv.cz/webisnt/cicsonew.htm>.
11. Eurostat. (2014). Living conditions in Europe. Získáno 26. 9. 2021 z <http://praha.vupsv.cz/webisnt/cicsonew.htm>.
12. Ministerstvo práce a sociálních věcí. (2021). Strategie sociálního začleňování 2021–2030. Získáno 28. 12. 2021 z <https://www.mpsv.cz/documents/20142/225517/Strategie+soci%C3%A1ln%C3%ADho+za%C4%8Dle%C5%88ov%C3%A1n%C3%AD+2021-2030.pdf/fdf1647d-ebf7-efe3-e797-efcf865cb171>.
13. Ministerstvo práce a sociálních věcí. (n.d.). Registr poskytovatelů sociálních služeb. Získáno 11. 10. 2020 z <https://www.mpsv.cz/registr-poskytovatelu-sluzeb#/registr-poskytovatelu-detail-sluzby/xxxx> (přesný údaj nelze uvést z důvodu anonymizace poskytovatele služby a participantů výzkumu).
14. Ministerstvo práce a sociálních věcí. (n.d.). Rodinné poradny. Získáno 24. 12. 2021 z <http://ppvss.mpsv.cz/mpsv/ciselniky.nsf/i/S177>.
15. Ministerstvo práce a sociálních věcí. (2020). *Sociální bydlení v ČR*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí.
16. Ministerstvo spravedlnosti. (n.d.). Registr poskytovatelů pomoci obětem trestných činů. Získáno 23. 12. 2021 z <https://justice.cz/web/msp/rozvoj-sluzeb-pro-obeti-trestne-cinnosti?clanek=registr-poskytovatelu-pomoci-obetem-trestnych-cinu>.
17. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. (n.d.). Národní strategie finančního vzdělávání 2.0. Získáno 27. 12. 2021 z <https://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/narodni-strategie-financniho-vzdelavani-2-0>.
18. Odbor sociálních služeb a sociálního začleňování MPSV. (2012). Metodický pokyn č. 1/2012 k provádění inspekce poskytování sociálních služeb podle zákona č. 108/2006 Sb. Dostupné z https://www.mpsv.cz/files/clanky/14800/2013_5233_Priloha1.pdf
19. Probační a mediační služba. (2021). Pravidla a standardy probační a mediační služby. Získáno 23. 12. 2021 z https://www.pmscr.cz/wp-content/uploads/2021/12/onas_zakladdokumenty_pravidlaastandardy_2021.pdf.

20. Remedium. (n.d.). O nás. Získáno 27. 12. 2021 z <https://www.remedium.cz/o-sdruzeni/o-sdruzeni.php>.
21. Úřad práce ČR. Jaká jsou specifika bezdomovectví u žen? (2017). *Práce a sociální politika*, 14, 4/2017, 6.
22. Úřad práce ČR. (n.d.). O Úřadu práce České republiky. Získáno 12. 7. 2021 z <https://www.uradprace.cz/web/cz/o-uradu-prace>.
23. Vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách. (2006). In *Sbírka zákonů* (s. 7021-7048). Praha: Ministerstvo vnitra.
24. Vyhláška č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných. (2016). In *Sbírka zákonů* (s. 5263-5282). Praha: Ministerstvo vnitra.
25. Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře. (1995). In *Sbírka zákonů* (s. 2356-2389). Praha: Ministerstvo vnitra.
26. Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti. (2009). In *Sbírka zákonů* (s. 842-904). Praha: Ministerstvo vnitra.
27. Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. (2004). In *Sbírka zákonů* (s. 4826-4901). Praha: Ministerstvo vnitra.
28. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. (2006). In *Sbírka zákonů* (s. 1257-1289). Praha: Ministerstvo vnitra.
29. Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi. (2006). In *Sbírka zákonů* (s. 1347-1371). Praha: Ministerstvo vnitra.

Přílohy – I. část

Příloha č. 1 Informovaný souhlas

Informovaný souhlas s účastí ve výzkumu k Diplomové práci

Účel: Jste zván k účasti ve výzkumu, který je součástí diplomové práce na Pražské vysoké škole psychosociálních studií. Cílem tohoto výzkumu zjistit, které faktory přispívají k možnému samostatnému způsobu vedení života klientkami azylového domu pro matky s dětmi, příp. pro rodiny, a jak tyto faktory působí.

Podmínky účasti: Seznámení se s informovaným souhlasem a stvrzení souhlasu s účastí ve výzkumu podpisem, souhlas pořízením audiozáznamu rozhovoru. **Rozhovor trvá cca 45-90 minut.**

Osoba, která realizuje výzkum: Pavel Žáček, e-mail: celaskon@centrum.cz.
Probíhá pod odborným vedením PhDr. Kateřiny Šámalové, Ph.D.

Možná rizika: I když nejsou známa žádná konkrétní rizika spojená s výzkumem, některé informace mohou být citlivé. Také otázky spojené s popisem vlastních sociálních potřeb mohou být pro některé účastníky stresující. **Kdykoliv tedy můžete odstoupit v průběhu natáčení rozhovoru nebo neodpovědět na položenou otázku, která je pro Vás nepříjemná.**

Možný zisk: Z účasti na výzkumu neplyne žádný přímý zisk. Výsledky výzkumu budou mít vědecký význam a budou z nich pravděpodobně profitovat i lidé nacházející se v podobné životní situaci jako účastníci.

Anonymita: Data získaná v této studii jsou přísně anonymní. Všechna data jsou vedena pod kódem, ve výsledné publikaci pak pod jiným jménem. Audiozáznam bude vymazán po obhajobě práce před komisí, nejpozději však 12 měsíců od jeho pořízení. Přepisy jsou vedeny a archivovány pod číselným kódem, nikoli jménem.

Právo vystoupit z účasti na výzkumu: Účastník má právo ukončit účast na výzkumu v jakékoli fázi výzkumu do doby než je výzkum ukončen (publikace odborného textu, odevzdání dizertační práce). V případě jakýchkoliv dalších otázek spojených s účastí ve výzkumu je možné získat informace u osoby realizující výzkum.

Děkuji, Pavel Žáček (výzkumník).

Souhlasím s účastí ve výzkumu. Přečetl/a jsem si výše uvedené podmínky.

Datum:

Jméno a příjmení:

Podpis:

Příloha č. 2 Fáze získávání dat č. 2 - osnova otázek rozhovorů se sociálními pracovníci

- 1 Jaký je běžný profil klientky Vaší služby? (věk, počet dětí, vzdělání, povolání, motivace, odolnost apod.)
- 2 Jaké příčiny přivádí klientky k Vám do služby?
(jaké je rodinné zázemí, vztahy, závislosti, příp. výskyt domácího násilí, apod.)
- 3 Míváte ve službě klientky, které jsou v AD opakovaně? Jak častý je tento jev?
- 4 Co, podle Vašeho názoru, je příčinou opakovaného využití sociálních služeb?
- 5 Co, podle Vašeho názoru, klientky nejvíce potřebují, aby mohly (znovu) vést samostatný život? (co ještě?)
- 6 Kdo nebo co by mohlo uvedené potřeby naplnit?
- 7 Co všechno vaše organizace dělá pro to, aby podpořila své klientky k samostatnému životu po opuštění vaší služby?
(standardy kvality, individuální plánování, personál, profesní rozvoj, prostředí, systémy řízení, apod.)
- 8 Co by případně ještě vaše organizace mohla dalšího dělat, kdyby neexistovala žádná omezení?
- 9 Co je ještě omezující v činnosti organizace ve vztahu k podpoře klientů?
- 10 Doptat se na jednotlivé uvedené systémové faktory – podle situace
(vzdělání a kvalifikace, role a spolupráce s úřadem práce – aktivní a pasivní politika zaměstnanosti, návazné bydlení – nájemní, sociální, sociální práce při sociálním bydlení, sociální poradenství v oblasti bydlení, dluhů, finanční gramotnost, dostupnost služeb, případová práce)
- 11 Jaké jsou možnosti klientek řešit svou situaci vlastními silami?
(odolnost, zvládání zátěžových situací, spoléhání na vnější zdroje, kompetence vést domácnost a udržet bydlení, resistance ke službám, motivace)
- 12 Co, podle vašeho názoru, je pro klientky vaší služby do dalšího života nejdůležitější?
- 13 Co všechno pomáhá, nebo by mohlo pomoci lidem, kteří jsou ohroženi ztrátou bydlení ještě před tím, než k tomu dojde?
- 14 Co ještě by mohlo mít, podle vašeho názoru vliv, na Vaše úspěšné opuštění služby a ještě jsme se o tom nezmínili?
- 15 Co je, či co by bylo, podle Vašeho názoru nejvíce nápomocné?
- 16 Napadá Vás ještě něco, co je nutné k tématu doplnit?

Příloha č. 3 Fáze získávání dat č. 2 - osnova otázek rozhovorů s klientky

- 1 Věk, počet dětí, vzdělání, povolání.
- 2 Co Vás sem do azylového domu přivedlo?
(jaké je rodinné zázemí, vztahy, závislosti, příp. výskyt domácího násilí, apod.)
- 3 Využila jste už v předchozím životě služeb azylového domu, či obdobné služby?
- 4 Pokud ano, co Vám tehdy nejvíce pomohlo do dalšího života?
- 5 Co nejvíce potřebujete k tomu, abyste mohla (opět) žít samostatně? (co ještě?)
- 6 Co by Vám ještě mohlo pomoci, kdyby neexistovala žádná omezení?
- 7 Kdo nebo co by Vám mohlo pomoci k samostatnosti? (co ještě?)
- 8 Co byste mohla udělat Vy sama pro řešení Vaší životní situace?
- 9 Co Vám pomáhá nejvíce nyní k překonání Vaší situace?
- 10 Doptat se na jednotlivé participantkou uvedené faktory – podle situace a životního příběhu)
(vzdělání a kvalifikace, úřad práce – aktivní a pasivní politika zaměstnanosti, návazné bydlení – nájemní, sociální, sociální práce při sociálním bydlení, sociální poradenství v oblasti bydlení, dluhů, finanční gramotnost, dostupnost služeb, poskytování sociální práce v azylovém domě, naplňování potřeb, příprava na budoucí život, kvalita poskytování sociální práce, personál, odolnost, zvládání zátěžových situací, spoléhání na vnější zdroje, kompetence vést domácnost a udržet bydlení, resistance ke službám, motivace)
- 11 Jak vidíte svůj budoucí život? Jaký by měl být?
- 12 Co Vám mohlo pomoci k udržení samostatného života před příchodem do azylového domu?
- 13 Co ještě by mohlo mít, podle vašeho názoru vliv, na Vaše úspěšné opuštění služby a ještě jsme se o tom nezmínili?
- 14 Co je, či co by bylo, podle Vašeho názoru nejvíce nápomocné?
- 15 Napadá Vás ještě něco, co je nutné k tématu doplnit?

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno a příjmení autora: Ing. Pavel Žáček
Studijní program: Sociální práce se zaměřením na komunikaci
a aplikovanou psychoterapii,
kombinovaná forma studia

Název práce: Azylové bydlení
a podpora samostatného způsobu života

Vedoucí práce: PhDr. Kateřina Šámalová, Ph.D.

Rok dokončení práce: 2022

Počty znaků hlavního textu práce (včetně literatury, bez příloh)

Přímé citace: 1 051

Ostatní text: 180 446

Celkový počet znaků: 181 497

Názvy souborů umístěných na doprovodném CD

Text práce ve formátu PDF:

2022 DP Žáček Pavel Azylové bydlení a podpora samostatného
způsobu života

**Posudek vedoucí bakalářské práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studenta/-tky: Bc. Ing. Pavel Žáček
Obor studia: Pražská vysoká škola psychosociálních studií
Název práce: Azylové bydlení a podpora samostatného způsobu života
Vedoucí práce: PhDr. Kateřina Šámalová, Ph.D.

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh): 106

Počet stránek příloh: 3

Počet titulů v seznamu literatury: 134 + 29

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

	1			
--	---	--	--	--

Oborová přílehlavost tématu

	1			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

	1			
--	---	--	--	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

	1			
--	---	--	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

	1			
--	---	--	--	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

	1			
--	---	--	--	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

	1			
--	---	--	--	--

Využití výzkumných empirických metod

		2		
--	--	---	--	--

Využití praktických zkušeností

	1			
--	---	--	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

	1			
--	---	--	--	--

Naplnění cílů práce

	1			
--	---	--	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

	1			
--	---	--	--	--

Návaznost kapitol a subkapitol

	1			
--	---	--	--	--

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost výsledků v praxi

	2			
--	---	--	--	--

Vhodnost prezentace závěrů práce (publikace, referáty, apod.)

	2			
--	---	--	--	--

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

1. Jak by student koncipoval návaznou studii, pokud by měla mít kvantitativní design? Jaké výsledky své dosavadní práce by diplomant pro tento účel využil a jak?

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):

Předložená diplomová práce otevírá téma, které je oborově příléhavé, nesmírně nosné a celospolečensky aktuální. Diplomant se jeho prostřednictvím pokusil rozkrýt vliv jednotlivých proměnných, které působí v životech klientů azylových domů na jejich připravenost vést samostatný život ve stavu uspokojivého začlenění do běžných společenských struktur i procesů. Tento cíl práce je sám o sobě dosti ambiciózní, avšak student byla na jeho řešení dobře teoreticky i zkušenostně vybavený. Navazoval na výsledky své bakalářské práce, ve které se zabýval kvalitou pobytových služeb sociální prevence.

Zpracovaná diplomová práce je rozdělena tradičně - na část teoretickou a praktickou. Teoretická část je vystavěna na čtyřech hlavních kapitolách, kterými se autor snaží přiblížit čtenáře stěžejnímu tématu své práce. Práci otevírá kapitola věnovaná rizikovým vlivům, které mohou přispět ke ztrátě bydlení. Výčet těchto faktorů je dosti obsáhlý. Možná by stálo za to je subsumovat do jednotlivých vyšších kategorií, aby kapitola nepůsobila rozdrobeně. Navazující kapitola pojednává o disponibilních zdrojích sociální ochrany, kterých lze při ztrátě bydlení využít. Třetí kapitola se pak úžeji věnuje sociální službě azylového bydlení. Teoretickou část uzavírá přehledový text věnovaný faktorům, které mohou ovlivnit reintegraci klientů azylových domů zpět do společnosti. Z výkladu je patrné, že diplomant pracoval s četnými literárními zdroji, které frekventně a řádně citoval. Je také zjevné, že ke zpracování této části práce musel vynaložit poměrně velké analytické úsilí. Výstavba této části práce se jeví jako logická a dostatečně dynamická. Autor používá jazyk, který je jasný, věcný a srozumitelný.

Empirická část práce je postavena na kvalitativním šetření, ve kterém autor práce zaměřuje svoji pozornost na faktory, které mohou vést ke zvýšení příležitostí klientek azylových domů, aby mohly vést samostatný způsob života po opuštění pobytové služby v azylovém domě. Pro tento účel si diplomant formuloval hlavní a doplňkovou výzkumnou otázku. Nezapomněl také, a to již v teoretické části, zmapovat dosavadní výzkumné počiny v tomto tématu. Vyhledal tak bílé místo, které se rozhodl svým šetřením zaplnit. V řešení svého výzkumu postupoval v na sebe navazujících fázích, tedy řízeně a postupně. Výzkumný soubor, se kterým byly vedeny výzkumná interview, byl smíšený – tvořili ho jak sociální pracovníci, tak osoby s klientskou zkušeností v azylovém domě. Stěžejní kapitolu výzkumné části práce představuje vlastní vyhodnocení sebraných dat. V jejich analýze výzkumník postupoval znovu logicky – podle jednotlivých typů faktorů, které mohou ovlivnit příležitosti vést samostatný život. Jednotlivá zjištění jsou průběžně dokreslována citacemi z pořázených rozhovorů. I tuto část práce provází věcný a dobře srozumitelný jazyk. Na konci šetření nechybí potřebná diskuse, která má ambici reflektovat zjištěné výzkumné výsledky s aktuálním stavem vědění a praxe.

Celkovou spolupráci se studentem hodnotím jako velice uspokojivou. Student prokazoval vysokou motivaci k řešení tématu, respektoval připomínky vedoucí práce a měl zřejmou vůli dále rozvíjet své akademické kompetence.

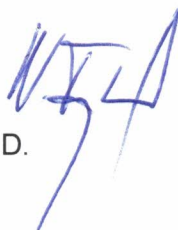
Na základě výše uvedeného jednoznačně doporučuji předloženou diplomovou práci k obhajobě.

Doporučení k obhajobě: doporučuji

Navrhovaná klasifikace: výborně

Datum, podpis: 22. 8. 2022

PhDr. Kateřina Šámalová, Ph.D.

A handwritten signature in blue ink, appearing to be 'K. Šámalová', written over the printed name.

**Posudek oponenta diplomové práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studenta/-tky: Bc. Ing. Pavel Žáček

Obor studia: SP

Název práce: Azylové bydlení a podpora samostatného způsobu života

oponent práce: doc. PhDr. Bc. Alena Hricová, Ph.D.

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh):

Počet stránek příloh:

Počet titulů v seznamu literatury: 134+29

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Oborová příslušnost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

		x		
--	--	---	--	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření

	x			
--	---	--	--	--

(respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

Práce s odbornou literaturou a prameny

	x			
--	---	--	--	--

(citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

Formální zpracování

		x		
--	--	---	--	--

(jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

	x			
--	---	--	--	--

Využití výzkumných empirických metod

		x		
--	--	---	--	--

Využití praktických zkušeností

	x			
--	---	--	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice

x				
---	--	--	--	--

(samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

Naplnění cílů práce

	x			
--	---	--	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

		x		
--	--	---	--	--

Návaznost kapitol a subkapitol

	x			
--	---	--	--	--

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost výsledků v praxi

	x			
--	---	--	--	--

Vhodnost prezentace závěrů práce

		x		
--	--	---	--	--

(publikace, referáty, apod.)

* nehodící se škrtněte

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

**Posudek oponenta diplomové práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

biografici blo angriaw
008' 6UD1' 781025SA K028

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

Plánuje autor výsledky využít v praxi /předat výzk. souboru/? A případně jak?

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky; v případě doporučení do soutěže o nejlepší DP uveďte nadprůměrné charakteristiky práce v souladu s Vámi výše označeným kritériem formální úrovně, obsahové reprezentativnosti, metodologie a přínosnosti práce pro teorii či praxi):

Zaměření práce odpovídá novým poznatkům v oblasti sociálního bydlení a je plně v souladu se studovaným oborem. V teoretické části student prokázal dobrou práci s literaturou, které používá nadstandardní počet. Jednotlivé kapitoly jsou logicky uspořádané a celé zpracování je informačně cenné. Teoretická část je trochu delší na úkor části praktické, což hodnotím negativně. Metodická část je v pořádku, jsou z ní jasně patrné myšlenkové postupy autora. Design výzkumu je rovněž nastaven správně. Výsledky jsou čtivé, ale poměrně strohé, jak uvádí autor i v limitech studie. Problém mám s kapitolou diskuse, kde nejsou výsledky vůbec diskutovány s literaturou a jedná se spíše o odkazy autora na blíže neurčené autory z části teorie.

Doporučení do soutěže o nejlepší diplomovou práci:

nedoporučuji

Celkově získané body do soutěže:

28,475

Doporučení k obhajobě:

doporučuji

Navrhovaná klasifikace:

velmi dobře

Datum, podpis:

26.07.2022

Zmicev

* nehodící se škrtněte

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a